

SPIS TREŚCI

Strona

I. Część ogólna	3
1. Charakterystyka kontroli	3
2. Synteza ustaleń kontroli oraz ocena kontrolowanej działalności	5
3. Uwagi i wnioski	14
II. Część szczegółowa	18
1. Charakterystyka stanu prawnego	18
2. Uwarunkowania ekonomiczno-organizacyjne	39
3. Istotne ustalenia kontroli	45
1/ Organizacja ochrony środowiska w gminach.....	45
2/ Infrastruktura techniczna i realizacja zadań w zakresie ochrony środowiska w gminach	53
a. Zaopatrzenie w wodę	54
b. Usuwanie i oczyszczanie ścieków komunalnych	64
c. Zapewnienie czystości, utylizacja odpadów komunalnych oraz utrzymanie wysypisk tych odpadów	81
d. Zaopatrzenie w energię ciepłą - niska emisja	96
3/ Realizacja przez gminy inwestycji ochrony środowiska	101
4/ Tworzenie i wykorzystanie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej	106
III. Działania podjęte po zakończeniu kontroli	117

Załączniki:

Nr 1 - Wykaz jednostek objętych kontrolą

Nr 2 - Wykaz podmiotów skontrolowanych przez Delegaturę NIK w Kielcach

Nr 3 - Wykaz aktów prawnych obowiązujących dla kontrolowanej działalności

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli

Nr kontroli P/97/078

Najwyższa Izba Kontroli - z inicjatywy własnej - przeprowadziła w okresie od 7 stycznia 1997 r. do 30 kwietnia 1997 r. kontrolę planową, dotyczącą realizacji przez gminy zadań w zakresie ochrony środowiska. Kontrolą objęto lata 1994-1996.

Celem kontroli była ocena działań realizowanych przez gminy w zakresie ochrony środowiska ze szczególnym uwzględnieniem zadań, mających na celu ograniczenie uciążliwości dla środowiska, powstających w wyniku zaspokajania potrzeb bytowych mieszkańców gminy, związanych z:

- zaopatrzeniem w wodę,
- usuwaniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych,
- zapewnieniem czystości, utylizacją odpadów komunalnych oraz utrzymaniem wysypisk tych odpadów,
- zaopatrzeniem w energię ciepłą.

Przy realizacji założonego celu badano:

- przedsięwzięcia inwestycyjne i organizacyjne, podejmowane dla poprawy stanu środowiska,
- efektywność działania i stopień wykorzystania oczyszczalni ścieków, przekazanych do eksploatacji w latach 1991-1996,

- tworzenie i wykorzystanie gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz innych środków na cele ochrony środowiska.

Najwyższa Izba Kontroli nie prowadziła dotychczas kontroli w przedmiotowym zakresie.

Kontrolę przeprowadzono w 117 jednostkach, zlokalizowanych na terenie 31 województw. Badaniami kontrolnymi objęto 63 zarządy gmin oraz 54 podmioty, którym gminy przekazały do realizacji zadania własne, związane z zaopatrzeniem w wodę, usuwaniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych oraz zapewnieniem czystości, utylizacją odpadów komunalnych oraz utrzymaniem wysypisk tych odpadów. Spośród ogółu skontrolowanych gmin: 6 stanowiły duże gminy miejskie (zamieszkałe przez ponad 100 tys. ludności), 11 średnie gminy miejskie (o liczbie mieszkańców powyżej 40 tys. do 100 tys.) oraz 46 gminy małe (liczące do 40 tys. mieszkańców), z tego 17 gmin miejskich oraz 29 gmin miejsko-wiejskich.

W informacji wykorzystano również wyniki kontroli, przeprowadzonej w IV kw. 1996 r. przez Delegaturę NIK w Kielcach, dotyczącej realizacji przez gminy wybranych zadań w zakresie ochrony środowiska.

W kontroli, koordynowanej przez Departament Ochrony Środowiska i Budownictwa, wzięły udział wszystkie Delegatury Najwyższej Izby Kontroli.

W informacji zastosowano następujące skróty:

- MOŚZNiL - Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa,
- PIOŚ - Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska,
- GIOŚ - Główny Inspektorat Ochrony Środowiska,
- WIOŚ - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska,
- PIS - Państwowa Inspekcja Sanitarna,
- WSSE - Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna,
- UW - Urząd Wojewódzki,
- UR - Urząd Rejonowy,
- UG - Urząd Gminy,
- UM - Urząd Miasta,
- UMiG - Urząd Miasta i Gminy,
- NFOŚiGW - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- WFOŚiGW - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- gminny fundusz - gminny fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,

- $\text{m}^3/\text{h} = \text{m}^3/\text{godzinę}$,
- $\text{m}^3/\text{db} = \text{m}^3/\text{dobę}$.

Pełne nazwy skontrolowanych podmiotów zawiera zał. nr 1.

Wykaz podmiotów, objętych kontrolą Delegatury NIK w Kielcach w 1996 r., zawiera zał. nr 2

2. Synteza ustaleń kontroli oraz ocena kontrolowanej działalności

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. W szczególności zadania te obejmują sprawy ładu przestrzennego, gospodarki terenami i ochrony środowiska, a także takie, które zgodnie z obowiązującymi przepisami zaliczane są do ochrony środowiska. Należy tu wymienić m.in.: sprawy wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków, utrzymywania czystości i porządku, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych.

Ponadto szczegółowe zadania gmin w zakresie ochrony środowiska zawarte są m.in. także w innych ustawach takich jak: ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska, ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym, ustawa o utrzymaniu porządku i czystości w gminach oraz ustawa Prawo wodne.

W wyniku kontroli realizacji przez gminy zadań w zakresie ochrony środowiska stwierdzono:

1. W objętych kontrolą 63 gminach zróżnicowane były organizacyjno-prawne formy wykonywania zadań własnych gmin z zakresu ochrony środowiska.

W 4 gminach zadania te w całości realizowane były przez zarządy gmin we własnym zakresie, w dalszych 4 zarządy gmin wykonywały we własnym zakresie część zadań, resztę przekazując do wykonania podmiotom o różnym statusie prawnym. Natomiast w pozostałych 55 skontrolowanych gminach, realizację zadań z zakresu ochrony środowiska wykonywały podmioty, którym gminy

przekazały je wraz z posiadaną infrastrukturą techniczną w tym zakresie (str. 45).

2. Zarządy gmin sprawowały niedostateczny nadzór nad podmiotami, którym powierzyły w zarząd obiekty infrastruktury komunalnej i przekazały realizację zadań ochrony środowiska¹. W 23 skontrolowanych gminach nie prowadzono kontroli tych podmiotów, ograniczając nadzór nad nimi do przyjmowania okresowych sprawozdań z ich działalności statutowej i finansowej. (str. 46).
3. Mimo braku obowiązku sporządzania przez gminy programowo-przestrzennych koncepcji ochrony środowiska, zawierających docelowe kierunki rozwiązania tych problemów na terenie gminy, stanowiących podstawę ich planowania i realizacji w sposób uporządkowany, koncepcje te posiadało 13 spośród 59 zbadanych gmin. W 16 gminach zadania ochrony środowiska podejmowano na podstawie, zatwierdzanych przez rady gmin, programów i projektów branżowych oraz harmonogramów realizacji. W blisko połowie skontrolowanych gmin brak było omawianych koncepcji lub programów, a zadania ochrony środowiska realizowane były często w sposób przypadkowy. Poddawano je głównie w zależności od potrzeby i możliwości finansowych. (str. 46-47).
4. W sposób niezadowalający realizowany był przez organy gmin obowiązek sprawowania kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska na terenie objętym właściwością tych organów. Planowych kontroli w tym zakresie nie prowadzono w 18 spośród 50 poddanych analizie gmin (tj. 36%). W 32 gminach wykonujących kontrole, prowadzono je także przy udziale straży miejskich (gminnych) (str. 48-53).
5. Stwierdzono nieprawidłowości, związane z eksploatacją komunalnych ujęć wody, zarówno w kontrolowanych gminach jak i podmiotach, którym przekazano je do eksploatacji.

---

¹ Zgodnie z art.9 ust.1 ustawy o samorządzie terytorialnym, gminy w celu realizacji zadań mogą two-
rzyć jednostki organizacyjne lub zawierać umowy z innymi podmiotami.

W 23 na 58 przeanalizowanych gmin blisko 43% posiadanych ujęć wody eksploatowanych było bez pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód, natomiast w 26 gminach prawie 49% ujęć użytkowano bez pozwoleń wodnoprawnych na eksploatację urządzeń.

Blisko 1/3 poddanych analizie podmiotów nie posiadało pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód dla ok. 37% posiadanych ujęć oraz pozwoleń wodnoprawnych na eksploatację urządzeń dla ok. 59% ujęć.

Ponadto w 14 na 33 przeanalizowane gminy oraz w 15 spośród skontrolowanych podmiotów nie dotrzymywano warunków pozwoleń wodnoprawnych eksploatowanych ujęć wody. (str. 54-60).

- 6. W badanym okresie nastąpił spadek dobowej produkcji wody² łącznie we wszystkich skontrolowanych gminach o 15,4%, przy czym w gminach dużych o 19,6% a w gminach średnich o 14,6%. Został on spowodowany zmniejszeniem zużycia wody zarówno przez przemysł - w wyniku ograniczenia produkcji, zmian technologii, likwidacji zakładów, jak i przez odbiorców indywidualnych - w wyniku sukcesywnego podnoszenia wysokości opłat za jej pobór oraz instalowania wodomierzy u użytkowników.**

Natomiast w gminach małych stwierdzono niewielki - o 4,4% - przyrost w tym zakresie. Był on efektem budowy wodociągów w tych gminach oraz przyłączania do sieci nowych odbiorców (str. 60-61).

- 7. W latach 1994-1996 w kontrolowanych gminach stwierdzono znacznie szybszy przyrost długości sieci wodociągowej niż sieci kanalizacyjnej.**

W 62 zbadanych gminach łączna długość wodociągów wzrosła o ok. 1,4 tys. km, natomiast długość kanalizacji wzrosła o 0,4 tys. km, powiększając często niekorzystną różnicę między stopniem zwodociągowania i skanalizowania w poszczególnych gminach.

---

² Dobowa produkcja wody to ilość wody uzdatnionej, wtłoczona do sieci wodociągowej w ciągu doby.

Na koniec 1996 r. stopień zwodociągowania zbadanych gmin wahał się od 21,7% do 100%. Pełne zwodociągowanie stwierdzono w 11 gminach, natomiast żadna z objętych kontrolą gmin nie była w pełni skanalizowana. (str. 61-66).

- 8. W skontrolowanych gminach podejmowano w badanym okresie działania dla zmniejszenia uciążliwości i zagrożeń, powodowanych przez ścieki komunalne. Polegały one na budowie nowych oczyszczalni oraz rozbudowie i modernizacji obiektów istniejących.**

Podczas gdy na początku 1994 r. w 20 spośród 61 analizowanych gmin nie było oczyszczalni ścieków komunalnych, a w 41 gminach eksploatowano łącznie 57 obiektów - w tym 44 oczyszczalnie mechaniczno-biologiczne - to na koniec 1996 r. jeszcze 7 gmin w dalszym ciągu ich nie posiadało, a pozostałe 54 gminy eksploatowały łącznie 91 obiektów - w tym 74 oczyszczalnie mechaniczno-biologiczne. (str. 67-68).

- 9. Stwierdzono niski stopień wykorzystania zdolności przepustowych oczyszczalni ścieków w kontrolowanych gminach. W 11 zbadanych gminach dużych i średnich wahał się on w zakresie 40%-76,2%. Natomiast w 21 na 30 zbadanych gmin małych, (tj. 70%) nie przekraczał on 50%, z tego w 3 wynosił poniżej 20%. (str. 69-70)**

Analiza wykorzystania zdolności przepustowych 66 nowych oczyszczalni ścieków, oddanych do eksploatacji w latach 1991-1996 wykazała, że 33 z nich, tj. 50%, wykorzystywana była poniżej 50% swoich zdolności przepustowych. (str. 77-80).

- 10. Na koniec badanego okresu spośród 91 eksploatowanych w gminach oczyszczalni ścieków, dla 11 nie posiadano pozwoleń wodnoprawnych na odprowadzanie ścieków, natomiast dla 21 brak było wymaganych pozwoleń na eksploatację urządzeń, a 8 oczyszczalni nie spełniało warunków, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych (str. 69-70).**

- Podobnie 5 spośród 41 podmiotów eksploatujących komunalne oczyszczalnie ścieków nie posiadało pozwoleń wodnoprawnych, a 15 dalszych

nie przestrzegało warunków, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych. (str. 74-75).

- 11. Występowały nieprawidłowości w przekazywaniu wojewodom niezbędnych danych do naliczania opłat za szczególne korzystanie z wód oraz w regulowaniu należności z tego tytułu. Dotyczyły one 10 podmiotów oraz 3 gmin, objętych kontrolą.** Stwierdzone uszczuplenia z tytułu zaniżonych lub nieuregulowanych opłat, stanowiących dochody funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej wyniosły ok. 35,2 tys. zł. (76-77).

- 12. Na koniec 1996 r. - 58 spośród 63 skontrolowanych gmin posiadało łącznie 93 składowiska odpadów komunalnych. W pozostałych 5 gminach (w grupie małych gmin) brak było zorganizowanych wysypisk tych odpadów.**

Ustalono, że 21 składowisk w 13 gminach eksploatowanych było nielegalnie, tj. bez wymaganych decyzji administracyjnych. W 17 gminach eksploatację składowisk prowadzono nieprawidłowo z naruszeniem wymagań ochrony środowiska. Podobne zjawisko wystąpiło na składowiskach eksploatowanych przez skontrolowane podmioty. (str. 82-86).

- 13. Stwierdzono brak lub mało efektywne działania gmin, zmierzające do tworzenia wysypisk lokalnych lub innych skutecznych form zorganizowanego składowania, usuwania i likwidacji odpadów. Wystąpiły nieprawidłowości i uchybienia w działalności gmin w zakresie likwidacji miejsc nielegalnego składowania odpadów komunalnych tzw. „dzikich” wysypisk.**

Ustalono jednak, że w badanym okresie w 45 zbadanych gminach liczba „dzikich” wysypisk zmalała o ponad połowę, z 457 na początku 1994 r. do 195 na koniec 1996 r. (str. 93-95).

- 14. W kontrolowanych gminach stwierdzono niepełne rozpoznanie w zakresie niskich źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego (kotłownie lokalne, warsztaty produkcyjno-usługowe, gospodarstwa domowe, itp.) oraz związanej z tym uciążliwości dla środowiska. Na przeanalizowane 44 gminy w blisko 1/3 stwierdzono brak rozeznania w ww. zakresie jak i kompleksowych**

przedsięwzięć, zmierzających do poprawy sytuacji. Pomimo tego w latach 1994-1996 praktycznie we wszystkich zbadanych gminach podejmowane były działania, prowadzące do ograniczenia uciążliwości, powodowanej emisją zanieczyszczeń z ww. obiektów.

Występują przypadki - niekorzystnego z punktu widzenia ochrony środowiska - odstępowania od korzystania z gazu do celów grzewczych w skontrolowanych gminach, spowodowane jego wysoką ceną i powrót do opalania węglem, zwłaszcza najtańszymi sortymentami (str. 96-100).

15. W 1996 r. w 27 spośród 63 skontrolowanych gmin realizowane były inwestycje z zakresu ochrony środowiska. Łączne nakłady poniesione w 1996 r. na realizację ww. inwestycji wyniosły 47.458,5 tys. zł. W ponad połowie gmin realizujących omawiane inwestycje stwierdzono uchybienia i nieprawidłowości, związane z przygotowaniem ich do realizacji, z realizacją oraz nadzorem gmin nad ich przebiegiem. Stwierdzone uszczuplenia w budżetach samorządowych z tego tytułu wyniosły łącznie 154,2 tys. zł. (str. 101-106).

16. Dochody gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej poszczególnych 62 analizowanych gminach były bardzo zróżnicowane i wahały się od 0,9 tys. zł (w gminie Osiek, woj. tarnobrzeskie) do 64.742 tys. zł (w gminie Rudna, woj. legnickie) łącznie w latach 1994-1996. Suma środków dyspozycyjnych gminnych funduszy w tych gminach w w/w okresie wyniosła łącznie 165.105 tys. zł, z czego wydatkowano 153.165 tys. zł.

Analiza struktury dochodów gminnych funduszy w badanym okresie wykazała, że największy udział miały w nich wpływy z tytułu opłat i kar za składowanie odpadów ok. 55% oraz za szczególne korzystanie z wód ok. 30%. Pozostałe ok. 15% stanowiły inne wpływy, w których szczególnie niski udział - wynoszący zaledwie 3% - miały środki, których pozyskanie leżało wyłącznie w gestii samych gmin, tj. z tytułu opłat i kar za usuwanie drzew i krzewów. W 28 gminach (1 dużej, 1 średniej i 26 małych) na 62 przeanalizowane gminy, tj. w 45,2%, nie stwierdzono dochodów gminnych funduszy za usuwanie drzew i krzewów w badanym okresie. Natomiast w

17 dalszych gminach (2 średnich i 15 małych) dochody z tego tytułu wystąpiły tylko w jednym roku z badanych trzech lat. Stwierdzone uszczuplenia w dochodach gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej z tytułu zaniżenia omawianych opłat wyniosły ok. **46,3 tys. zł.** (str. 106-107).

- 17. Analiza wydatków gminnych funduszy wykazała nieprawidłowości w 8 spośród 62 przeanalizowanych gmin. Łączna kwota wydatków, poniesionych na cele niezwiązane z ochroną środowiska i gospodarką wodną wyniosła 10.323,5 tys. zł, stanowiąc blisko 7% ogółu wydatkowanych środków w okresie lat 1994 -1996. Nieprawidłowości w wydatkowaniu w/w środków wystąpiły ze szczególnym nasileniem w gminach o najwyższych przychodach gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej (str. 113-114).**

————— o —————

Większość skontrolowanych gmin mimo braku ustawowego obowiązku posiadała programowo-przestrzenne koncepcje ochrony środowiska bądź programy branżowe, które mogą docelowo stanowić integralną część studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Pozostałe gminy nie posiadały takich koncepcji ani programów, co utrudniało prawidłowe planowanie i realizację zadań w tym zakresie. W gminach tych zadania ochrony środowiska podejmowano często w sposób przypadkowy, w zależności od możliwości finansowych.

Stanowiło to podstawową - obok występujących braków środków finansowych - przyczynę nieprawidłowego rozwiązywania problemów, związanych z ochroną środowiska, zwłaszcza w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. Powodowało to wzrost stopnia zagrożenia gleby i wód oraz nie pozwalało realizować etapowo docelowych wieloletnich planów ochrony środowiska.

W skontrolowanych gminach stwierdzono znacznie wyższy stopień zapewnienia wody z sieci ogólnodostępnej w porównaniu do poziomu ich skanalizowania. Jednocześnie w badanym okresie przyrost długości sieci wodociągowej był ponad 3-krotnie wyższy od przyrostu długości sieci kanalizacyjnej.

Niedostateczne środki finansowe w poszczególnych gminach, a także korzyści z realizacji wspólnych przedsięwzięć, powodowały podejmowanie wspólnych działań dla rozwiązywania problemów w zakresie ochrony środowiska w sąsiadujących gminach w oparciu o porozumienia komunalne i związki międzygminne.

W trakcie kontroli gmin oraz podmiotów eksploatujących obiekty infrastruktury komunalnej stwierdzono nieprawidłowości w eksploatacji ujęć wody, oczyszczalni ścieków oraz składowisk odpadów komunalnych, świadczące o braku nadzoru organów gmin w tym zakresie.

Zastrzeżenia budzi niski stopień wykorzystania zdolności przepustowej oczyszczalni ścieków, w tym najnowszych, przekazanych do eksploatacji w latach 1991-1996.

W dalszym ciągu nierozwiązany jest problem tzw. „dzikich” wysypisk odpadów komunalnych, jakkolwiek w badanym okresie ponad połowa z nich została w kontrolowanych gminach zlikwidowana.

Stwierdzono niewielkie rozeznanie gmin w zakresie niskich źródeł emisji zanieczyszczeń do atmosfery i związanej z tym uciążliwości dla środowiska. Sprawy ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem pozostawia się do uregulowań i rozwiązań centralnych. Wystąpiły niekorzystne tendencje rezygnacji - z przyczyn ekonomicznych - z gazu dla celów grzewczych w gminach i powrotu do stosowania węgla, przy tym najtańszych i zarazem najgorszych jego sortymentów.

W skontrolowanych gminach ożywiła się działalność inwestycyjna dotycząca oczyszczalni ścieków. W procesie realizacji przez gminy tych inwestycji wystąpiły uchybienia i nieprawidłowości, związane głównie z brakiem nadzoru gmin.

Olbrzymie zróżnicowanie ujawniono w dochodach gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej w poszczególnych skontrolowanych gminach, od bliskich zera, co uniemożliwiało podejmowanie jakichkolwiek inwestycji proekologicznych, do bardzo wysokich, przekraczających w ekstremalnych przypadkach potrzeby gmin. Zdaniem NIK gminy o najwyższych przychodach omawianych funduszy, posiadające niekiedy również wysokie dochody własne, mogą w najbliższych latach wyczerpać lub już wyczerpały możliwości wydatkowania środków gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej zgodnie z celami, określonymi w ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska.

Stwierdzono brak aktywności gmin w kreowaniu dochodów gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, pozostających wyłącznie w gestii gmin tj. z tytułu opłat i kar za wycinanie drzew i krzewów, wskazujący na znamiona niegospodarności w większości skontrolowanych gmin.

Część środków gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej wydatkowana została niezgodnie z przeznaczeniem, na realizację zadań niezwiązanych z ochroną środowiska i gospodarką wodną.

Mimo korzystnych zmian, jakie nastąpiły w kontrolowanych gminach w zakresie:

- programowania ochrony środowiska,

- realizacji infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej i oczyszczania ścieków,
- zmniejszenia liczby kotłowni węglowych i zastąpienia ich olejowymi lub gazowymi,

gminy nie prowadziły kompleksowej polityki ochrony środowiska w systemie zintegrowanym z działaniami resortów i kierunkami polityki państwa w tym zakresie.

3. Uwagi i wnioski

Brak niezbędnej ilości obiektów i urządzeń ochrony środowiska w gminach oraz często nienależyta ich eksploatacja, powodują znaczną uciążliwość działalności bytowej człowieka dla środowiska. Pewnej poprawy istniejącego stanu - głównie w zakresie gospodarki odpadami - należy już wkrótce oczekiwać, w związku z wejściem w życie od 1 stycznia 1997 r. ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu porządku i czystości w gminach³.

Wyniki kontroli wskazują, że niezależnie od konieczności wykonania wniosków, przyjętych przez skontrolowane jednostki, istnieje - zdaniem NIK - potrzeba podjęcia działań o charakterze generalnym, a mianowicie:

---

³ Dz. U. Nr 132, poz.622.

Uwagi i wnioski

---

1. Rozważenia przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa podjęcia inicjatywy legislacyjnej w celu wprowadzenia do obowiązującego prawa zmian lub uzupełnień:

- w ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska:
  - ◇ wprowadzić obowiązek sporządzania przez gminy programu ochrony środowiska
  - ◇ wprowadzić przepis, upoważniający Ministra OŚZNiL do opracowania szczegółowych zasad prowadzenia i dokumentowania przez organy administracji samorządowej kontroli przestrzegania i stosowania przepisów ochrony środowiska na terenie objętym ich właściwością,
  - ◇ przedstawić nowe zasady podziału środków z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska oraz z kar za nieprzestrzeganie wymagań w tym zakresie na rzecz gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej w gminach, uwzględniające zmniejszenie obecnie występujących dysproporcji w dochodach poszczególnych gminnych funduszy;
  - ◇ wprowadzić obowiązek zatwierdzania corocznie przez rady gminy planu przychodów i wydatków gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.
- w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym:
  - ◇ wprowadzić obowiązek opracowywania przez gminy - w ramach studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy - programowo-przestrzennych koncepcji ochrony środowiska, stanowiących wytyczną programowania działań gminy w tym zakresie.

2. W ramach prowadzonych działań dostosowawczych, dotyczących ochrony środowiska w Polsce do wymogów Unii Europejskiej niezbędne jest uwzględnienie przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych

Uwagi i wnioski

---

i Leśnictwa omawianej problematyki w części za którą odpowiadają organy gminy. Powinien on przedstawić zadania docelowe, etapową ich realizację oraz utworzyć ośrodki doradcze (m.in. na bazie istniejących resortowych placówek naukowo-badawczych), które prowadziłyby szkolenie oraz udzielały niezbędnej pomocy.

3. Minister Finansów - na wniosek Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z uwzględnieniem opinii wojewodów - powinien rozważyć możliwość wprowadzenia zróżnicowanych regionalnie cen gazu, ustalając niższe ceny na obszarach o bardzo wysokim zanieczyszczeniu powietrza oraz obszarach specjalnie chronionych (tereny uzdrowisk, ochrony uzdrowiskowej, parków narodowych, rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych).
4. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego powinien spowodować uzupełnienie instrukcji do sprawozdania M-06 z wodociągów i kanalizacji w części dotyczącej ujednolicenia w skali kraju metodyki określania strat wody w sieci.
5. Wojewodowie powinni zintensyfikować działalność kontrolną w szczególności w zakresie przestrzegania przepisów ustawy Prawo wodne przez użytkowników komunalnych ujęć wody i oczyszczalni ścieków w gminach w zakresie posiadania i przestrzegania pozwoleń wodnoprawnych.
6. Regionalne izby obrachunkowe - w ramach prowadzonych kontroli gospodarki finansowej gmin oraz przy opiniowaniu wniosków w sprawie absolutorium - powinny zwracać szczególną uwagę na gospodarowanie środkami gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.
7. Zarządy gmin, doceniając wagę zagadnień ochrony środowiska oraz biorąc pod uwagę niezadowalający stan środowiska w Polsce, w celu prawidłowej realizacji zadań własnych w tym zakresie, powinny:
  - rozważyć opracowanie i przyjęcie przez rady gmin gminnych programów ochrony środowiska,

-
- rozważyć odbywanie przynajmniej raz na 2 lata specjalnych sesji poświęconych ochronie środowiska,
  - rozważyć utworzenie - jako ciała doradczego przy radzie gminy - komisji ochrony środowiska,
  - zintensyfikować działalność na rzecz pozyskiwania środków gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w tym bezwzględnie przestrzegać obowiązku naliczania opłat i wymierzania kar za wycinanie drzew i krzewów,
  - uporządkować pilnie istniejącą gospodarkę wodno-ściekową poprzez doprowadzenie do właściwego wykorzystania zainstalowanych urządzeń do oczyszczania ścieków,
  - rozbudowę lub budowę sieci wodociągowej prowadzić z równoczesną budową kanalizacji i oczyszczania ścieków,
  - w ramach prowadzonego nadzoru oddziaływać na podmioty zaopatrujące mieszkańców w wodę w celu ograniczenia strat wody w sieciach,
  - przystąpić do tworzenia gminnych lub międzygminnych składowisk odpadów komunalnych oraz doprowadzić do całkowitej likwidacji „dzikich” wysypisk,
  - opracować program zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery z niskich źródeł z wykorzystaniem środków pomocowych:
    - znajdujących się bądź kierowanych do Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa oraz Ministra Gospodarki w ramach niektórych programów wspólnotowych Unii Europejskiej np. „Zamiany ogrzewania węglowego na gaz”, „Save II” i „Life - natura”,
    - będących w dyspozycji Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego

Przepisy ogólne

Stosownie do art. 70 ust. 4 i art. 71 ust. 4 ustawy konstytucyjnej z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym⁴ gminy jako podstawowe jednostki samorządu terytorialnego, "realizują zadania za pośrednictwem swoich organów stanowiących i wykonawczych, swobodnie określając w granicach ustaw swoje struktury wewnętrzne".

Z kolei art. 6 ust. 1 Europejskiej Karty samorządu terytorialnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r., która weszła w życie w stosunku do RP dnia 1 marca 1994 r.⁵ (opubl. Dz.U. Nr 124, poz. 607), stanowi: "Jeśli bardziej ogólne postanowienia ustawy nie stanowią inaczej, społeczności lokalne powinny móc samodzielnie ustalać swą wewnętrzną strukturę administracyjną, tworząc jednostki dostosowane do specyficznych potrzeb i umożliwiające skuteczne zarządzanie".

W obu regulacjach akcentowane są szerokie kompetencje jednostek samorządu (społeczności lokalnej) do kształtowania wewnętrznych struktur, ale tylko w ramach określonych przez ustawy. Tak również należy pojmować art. 3 ust. 1 i art. 22 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, dalej zwaną ustawą samorządową⁶ stwierdzającą, że o ustroju gminy stanowi jej statut, w którym określa się organizację wewnętrzną oraz tryb pracy rady i jej organów.

---

⁴ Dz.U. Nr 84, poz. 426; zm.: z 1995 r. Nr 38, poz. 184, Nr 150, poz. 729 i z 1996 r. Nr 106, poz. 488.

⁵ Dz. U. Nr 124, poz. 607.

⁶ Dz.U. z 1996 r. Nr 13, poz. 74, zm.: Nr 58, poz. 261, Nr 106, poz. 496, Nr 132 poz. 622; z 1997 r., nr 9, poz. 43.

W rozdziale 3 ustawy samorządowej p.t. „Władze gminy” określono strukturę organizacyjną i kompetencje tych władz oraz tryb obsadzania stanowisk (funkcji) w poszczególnych organach.

Istotę samorządu terytorialnego określają przede wszystkim te przepisy ustawy, które stwierdzają, że mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową (art. 1 ust. 1) oraz że gmina posiadając osobowość prawną wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność (art. 2 ust. 1 i 2).

Ustawa wprowadziła podział zadań gminy na zadania własne (o których w szczególności stanowi art. 7 ust. 1) i zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy organy administracji rządowej "mogą nakładać na gminę obowiązek wykonywania zadań zleconych z zakresu administracji rządowej". Ponadto zgodnie z art. 8 ust. 2 "zadania z zakresu administracji rządowej gmina może wykonywać również na podstawie porozumienia z organami tej administracji" (tzw. zadania powierzone).

Art. 7 ust. 1 stanowi, że "zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy". W szczególności zadania te (w pkt 1) obejmują sprawy ładu przestrzennego, gospodarki terenami i ochrony środowiska, a także takie, które zgodnie z obowiązującymi przepisami zaliczane są do ochrony środowiska:

- sprawy wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków, utrzymywania czystości oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i utylizacji odpadów komunalnych (pkt 3),
- sprawy terenów rekreacyjnych (pkt 10),
- zieleni komunalnej i zadrzewień (pkt 12).

Kompetencja do działania gminy w formach władczych, polegająca na stanowieniu aktów generalnych lub indywidualnych, musi wynikać z norm ustawowych. Kwestii tej dotyczą w szczególności przepisy kodeksu postępowania administracyjnego jak i ustawy o samorządzie terytorialnym, np. art. 40 ustawy o samorządzie terytorialnym dotyczący przepisów gminnych.

W myśl art. 40 ust. 1 gminie przysługuje kompetencja stanowienia przepisów powszechnie obowiązujących na obszarze gminy, jednakże "na podstawie upoważnień ustawowych".

Natomiast bez dodatkowego upoważnienia ustawowego, bezpośrednio na podstawie art. 40 ust. 2 ustawy samorządowej rada gminy (art. 41 ust. 1) może wydawać przepisy gminne w zakresie wewnętrznego ustroju gminy oraz sołectw, dzielnic (osiedli), organizacji urzędów i instytucji gminnych, zasad zarządu mieniem gminy oraz zasad i trybu korzystania z gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej.

Art. 40 ust. 3 z kolei stanowi, że w zakresie nie uregulowanym w odrębnych ustawach lub innych przepisach powszechnie obowiązujących rada gminy może wydawać przepisy porządkowe, jeżeli jest to niezbędne dla ochrony życia lub zdrowia obywateli oraz dla zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego.

Przepisy gminne rada gminy ustanawia w formie uchwały (art. 41 ust. 2), a w przypadku niecierpiącym zwłoki przepisy porządkowe może wydać zarząd w formie zarządzenia, które podlega zatwierdzeniu na najbliższej sesji rady gminy (art. 41 ust. 2 i 3).

Zgodnie art. 9 ust. 1 ustawy samorządowej gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, w tym przedsiębiorstwa i zawierać umowy z innymi podmiotami. Stosownie do art. 45 ust. 1 i art. 43 ustawy samorządowej wszystkie podmioty mienia komunalnego, w tym także przedsiębiorstwa, samodzielnie decydują o przeznaczeniu i sposobie wykorzystania składników majątkowych, z zachowaniem warunków zawartych w odrębnych przepisach i z zastrzeżeniem art. 45 ust. 2, to jest za zgodą sejmiku samorządowego, o ile wojewoda zgłosił sprzeciw wobec uchwały rady gminy dotyczącej:

1. zmiany przeznaczenia oraz zbycia nieruchomości służącej do powszechnego użytku lub bezpośredniego zaspokajania potrzeb publicznych,
2. zmiany przeznaczenia oraz zbycia przedmiotów posiadających szczególną wartość naukową, historyczną, kulturalną i przyrodniczą,
3. zbycia w trybie nieodpłatnym innych składników mienia komunalnego.

Do dnia 4 grudnia 1990 r. państwowe osoby prawne inne niż Skarb Państwa dysponowały gruntami stanowiącymi własność Skarbu Państwa lub własność gminy

na podstawie prawa zarządu, ustanowionego na mocy art. 4 ust.1 i art. 38 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości⁷.

Prawo zarządu z dniem 5 grudnia 1990 r. (data wejścia w życie ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości) z mocy art. 2 tej ustawy uległo przekształceniu w prawo wieczystego użytkowania w stosunku do gruntów i prawo własności w stosunku do budynków.

Do zadań własnych gminy w myśl art. 7 ust. 1 pkt 3 ustawy samorządowej należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie m.in. wodociągów i zaopatrzenia w wodę. Z kolei z mocy art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i pracownikach samorządowych⁸ - urządzenia wodociagowe stały się mieniem komunalnym.

Do zadań gmin należy więc, także ustalanie cen sprzedaży wody z uwzględnieniem rzeczywistych kosztów produkcji i transportu wody do odbiorców - dla konkretnego systemu wodociagowego.

Ustawa z dnia 24 października 1974 r. Prawo wodne⁹ w art. 107 ust. 3 pkt 1,2 i 3 zawiera upoważnienie dla Rady Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia zasad wykonywania, utrzymywania i eksploatacji urządzeń zaopatrzenia w wodę oraz urządzeń kanalizacyjnych.

W okresie objętym kontrolą obowiązywało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1986 r. w sprawie urządzeń zaopatrzenia w wodę i urządzeń kanalizacyjnych oraz opłat za wodę i wprowadzanie ścieków¹⁰. W rozporządzeniu określono obowiązki użytkowników urządzeń wodnych oraz zasady ustalania opłat za wodę. W § 2 pkt 5 rozporządzenia uregulowane zostały kwestie wstrzymania lub ograniczania dopływu wody. Może to nastąpić po uprzednim podaniu czasu ich

---

⁷ Dz.U. z 1989 r. Nr 14, poz. 74 z późn. zm., w brzmieniu obowiązującym przed ogłoszeniem jednolitego tekstu tej ustawy w Dz.U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127.

⁸ Dz. U. Nr 32, poz. 191 z późn. zm.

⁹ Dz. U. Nr 38, poz. 230 z późn. zm.

¹⁰ Dz.U. Nr 47, poz. 234 z późn. zm.

trwania w razie: braku wody w ujęciu, zanieczyszczenia wody w ujęciu w sposób niebezpieczny dla zdrowia, potrzeby zwiększenia dopływu wody do hydrantów pożarowych, konieczności przeprowadzenia niezbędnych napraw urządzeń wodociągowych oraz uszkodzenia instalacji odbiorczej grożące niebezpieczeństwem.

Od dnia 4 stycznia 1997 r. wyżej cytowane rozporządzenie nie obowiązuje. Obecnie obowiązuje wydane na podstawie upoważnienia z art. 107 ust.3 pkt 1, 2 i 3 Prawa wodnego Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 1996 r. w sprawie urządzeń zaopatrzenia w wodę i urządzeń kanalizacyjnych oraz zasad ustalania opłat za wodę i wprowadzanie ścieków¹¹.

Ochrona środowiska przed odpadami komunalnymi zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 3 ustawy samorządowej stanowi zadanie własne gmin.

Z kolei ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska¹² w art. 56 nałożyła na organy gminy obowiązek zapewnienia warunków organizacyjnych i technicznych niezbędnych dla ochrony środowiska przed odpadami oraz dbałości o utrzymanie porządku i czystości na terenie objętym ich właściwością .

Szczegółowe zadania dla organów gmin w sprawach ochrony środowiska przed odpadami i innymi zanieczyszczeniami określone są w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 września 1980 r. w sprawie ochrony środowiska przed odpadami i innymi zanieczyszczeniami oraz utrzymaniu czystości i porządku w miastach i wsiach¹³ wydanym z upoważnienia zawartego w art. 58 wyżej cytowanej ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska.

W § 2 ust.1 rozporządzenia nałożono na terenowe organy administracji państwowej obowiązek zapewnienia ochrony środowiska przed odpadami, innymi zanieczyszczeniami oraz utrzymania porządku i czystości.

---

¹¹ Dz.U. Nr 151, poz.716.

¹² tekst jedn. Dz.U. z 1994 r. Nr 49, poz.196 z późn. zm.

¹³ Dz.U. Nr 24, poz. 91 z późn. zm.

Warunki techniczne i organizacyjne, do których tworzenia zobowiązano w/w organy, zostały w szczególności wymienione w § 2 ust. 2 powyższego rozporządzenia. Natomiast w ust. 3 określono uprawnienia omawianych organów do:

- 1) wprowadzenia obowiązku podłączenia obiektów budowlanych na koszt właścicieli do komunalnej sieci kanalizacyjnej biegnącej wzdłuż ulicy, przy której są usytuowane obiekty,
- 2) określania rodzajów i zasad rozmieszczania urządzeń przeznaczonych do gromadzenia odpadów na terenach nieruchomości oraz ulic, placów i innych dróg publicznych w granicach miast i we wsiach o zwartej zabudowie.

Należy zauważyć, że cyt. rozporządzenie wydane było przed wejściem w życie ustawy o samorządzie terytorialnym, dlatego też mowa w nim o terenowych organach administracji państwowej, do których należały zadania do których odnosiły się przepisy rozporządzenia.

Rozdział 3 omawianego rozporządzenia reguluje problematykę utrzymania czystości i porządku w miastach i wsiach. Obecnie problematyka ta uregulowana została w ustawie z 13 września 1996 r. o utrzymaniu porządku i czystości w gminach (Dz. U. Nr 132 poz. 622), nie obowiązująca w okresie objętym kontrolą, jako że weszła w życie z dniem 1 stycznia 1997 r.

Należy również wskazać, że ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska w art. 6 ust. 4 pkt 2 nakazuje w planach zagospodarowania przestrzennego opracowywanych i uchwalanych przez organy gmin zapewnianie kompleksowego rozwiązywania problemów zabudowy miast i wsi ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki wodnej, odprowadzania ścieków, składowania i unieszkodliwiania odpadów.

Jednakże obowiązująca od dnia 1 stycznia 1995 r. ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym¹⁴ zniosła obowiązek opracowywania planów

---

¹⁴ Dz.U. Nr 89, poz. 415 z późn. zm.

zagospodarowania przestrzennego dla obszarów gmin, pozostawiając tę kwestię do uznania ich organom.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 września 1980 r. w sprawie ochrony środowiska przed odpadami i innymi zanieczyszczeniami oraz utrzymania czystości i porządku w miastach i wsiach wyróżnia trzy grupy odpadów uznanych za szczególnie szkodliwe dla środowiska:

- odpady grożące zakażeniem, zawierające drobnoustroje chorobotwórcze (§1 pkt 4)
- odpady grożące skażeniem, zawierające substancje promieniotwórcze (§1 pkt 5);
- odpady szczególnie szkodliwe dla środowiska, zawierające substancje uznane przez Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej za trucizny lub środki szkodliwe.

Oprócz klasyfikacji odpadów na podstawie ww. rozporządzenia, ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska wprowadza w art. 3 pkt 5a kategorie odpadów niebezpiecznych, przez które rozumie się odpady, które ze względu na swoje pochodzenie, skład chemiczny, biologiczny, inne właściwości lub okoliczności stanowią zagrożenie dla życia i zdrowia ludzkiego lub środowiska przyrodniczego. Są one objęte listą Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa.

Odpady niebezpieczne wyszczególnia (w 106 pozycjach) załącznik do rozporządzenia MOŚZNiL z dnia 3 sierpnia 1993 r. w sprawie ustalenia listy odpadów niebezpiecznych¹⁵.

Przepisy szczególne

1. Ustawa o ochronie środowiska:

- 1) W art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie środowiska wyrażona została jedna z ważniejszych zasad prawnych ochrony środowiska polegająca na tym, że m.in. organy gminy, wydając jakiegokolwiek rozstrzygnięcia (nie tylko decyzje

administracyjne) nie mogą naruszać wymagań ochrony środowiska, a przede wszystkim ustaleń planów zagospodarowania przestrzennego dotyczących ochrony środowiska.

Art. 7 ust. 2 ustawy o ochronie środowiska wprowadził sankcję nieważności decyzji administracyjnej sprzecznej z przepisem ust. 1 tego artykułu.

2) Art. 34 ust. 3 stanowi m.in. że organy gminy oraz jednostki organizacyjne i osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą obowiązane są chronić lasy przed szkodliwymi wpływami gazów, pyłów i ścieków, powstających w związku z działalnością gospodarczą.

3) Obowiązek zapewnienia - przez organy gminy i jednostki organizacyjne - mieszkańcom miast korzystania z przyrody żywej określa art. 42 ust. 1. Obowiązek ten gmina ma realizować przede wszystkim przez tworzenie terenów zieleni miejskiej, łączących się - w miarę możliwości - z terenami zalesionymi.

Art. 42 ust. 2 definiuje pojęcie zieleni miejskiej stwierdzając że, są to zespoły roślinności, znajdujące się na terenach przeznaczonych w planie zagospodarowania przestrzennego na cele wypoczynkowe, zdrowotne i estetyczne, w szczególności parki, zieleńce, zieleń na ulicach i placach, zieleń izolacyjna, pracownicze ogrody działkowe.

3a) Zgodnie z art. 4 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji (...) ¹⁵, dalej zwanej kompetencyjną, jako zadania zlecone przeszły do kompetencji gmin zadania i kompetencje określone w art. 47 ust. 2 pkt 1 tj. ustanowienie parku wiejskiego oraz w art. 47 ust. 2 pkt 2 - możliwość uznania za park wiejski terenów, na których znajduje się starodrzew.

---

¹⁵ Dz.U. Nr 76, poz. 362.

¹⁶ Dz.U. Nr 34, poz. 198 ze zm.

4) Problematyka ochrony drzew i krzewów została uregulowana w art. 48 ust. 1, który nakłada na wszystkich użytkowników nieruchomości obowiązek utrzymywania drzew i krzewów we właściwym stanie.

W ślad za tym postanowieniem ustawa wprowadziła zakaz usuwania drzew bez zezwolenia organu gminy. (art. 48 ust. 2). Zgodnie z art. 48 ust. 4 nie stosuje się przepisów ust. 2 do:

- drzew i krzewów w lasach i na gruntach leśnych, których usuwanie regulują odrębne przepisy,
- drzew i krzewów owocowych,
- drzew i krzewów, których wiek nie przekracza 5 lat,
- drzew i krzewów usuwanych z terenów zieleni miejskiej i z parków wiejskich w związku z zabiegami pielęgnacyjnymi.

W tej istotnej sprawie wypowiedział się Naczelny Sąd Administracyjny Ósrodek Zamiejscowy we Wrocławiu w wyroku z 31 stycznia 1996 r.¹⁷ :

"Przepis art. 48 ust. 4 pkt 4 w związku z art. 42 ust. 2 ustawy z 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska oznacza, że zgoda na usunięcie drzewa nie jest wymagana przy stosowaniu zabiegów pielęgnacyjnych w zespołach roślinności przeznaczonych w planie zagospodarowania przestrzennego na cele wypoczynkowe, zdrowotne i estetyczne, w szczególności parki, zieleńce na ulicach i placach , zieleń izolacyjną i pracownicze ogrody działkowe.

Zieleń na placu przyfabrycznym na terenie wydzielonym na cele parkowania samochodów nie stanowi zieleni miejskiej w rozumieniu powołanego art. 42 ust. 2 ustawy, a w konsekwencji tego, usunięcie drzew z terenu fabrycznego nie jest wyłączone z zakresu dyspozycji art. 48 ust. 2 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska".

---

¹⁷ Sygn. akt SA/Wr/681/95, Samorządowe Kolegia Odwoławcze, poz. 81.

Wymóg uzyskania zezwolenia na usunięcie drzew i krzewów nie jest jedyną formą ich ochrony. Ustawa przewidziała również inne instrumenty w postaci opłat (art. 86c-86g) i kar pieniężnych. Zgodnie z art. 86c ust. 1 opłatę za usunięcie drzew i krzewów ustala się przy udzielaniu zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów. W okresie objętym kontrolą obowiązywały stawki opłat, ustalone w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian¹⁸. Zgodnie z § 2 ust. 5 opłatę za usunięcie krzewów pobiera się w wysokości 95,45 zł za 1 m² powierzchni porośniętej krzewami. W § 3 za usuwanie drzew i krzewów z terenów ochrony uzdrowiskowej (...) oraz terenów zieleni miejskiej - ustala się opłaty o 100% wyższe od opłat, o których mowa w § 2.

Za naruszanie przez jednostki organizacyjne lub osoby fizyczne wymagań ochrony środowiska określonych w art. 110 ust. 1b ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska organ gminy wymierza karę pieniężną. Karę tę wymierza się za:

- 1) zniszczenie terenów zieleni lub drzew i krzewów, powodowane niewłaściwym wykonywaniem robót ziemnych lub wykorzystaniem sprzętu mechanicznego albo urządzeń technicznych oraz zastosowaniem środków chemicznych w sposób szkodliwy dla roślinności,
- 2) usuwanie drzew i krzewów bez wymaganego zezwolenia.

Organ gminy nie może odroczyć terminu płatności kary ani rozłożyć jej na raty, bowiem ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska nie przewiduje odraczania i rozkładania na raty w/w kar.

Na podstawie upoważnienia zawartego w art. 110 ust. 2 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska Rada Ministrów wydała rozporządzenie z dnia 20 czerwca 1995 r. w sprawie wysokości, zasad i trybu nakładania kar pieniężnych

---

¹⁸ Dz.U. Nr 133, poz.638; zm.: z 1994 r. Nr 51, poz. 203 i Nr 140, poz. 772; z 1995 r. Nr 153, poz. 775
oraz z 1996 r. Nr 154, poz. 747.

za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska oraz współczynników różnicujących wysokość kar pieniężnych (Dz.U. Nr 79, poz. 399).

W § 10 powyższego rozporządzenia ustalono, że osobom fizycznym wymierza się karę pieniężną za usunięcie lub zniszczenie drzewa lub krzewu, stosując stawki przewidziane w załączniku do rozporządzenia dla jednostek organizacyjnych, pomnożone przez współczynnik 0,1.

4a) Art. 52 ust. 2 upoważnia organ gminy do ustanowienia ograniczeń co do czasu pracy lub korzystania z urządzeń technicznych oraz środków transportu i komunikacji stwarzających uciążliwość dla środowiska w zakresie hałasu i wibracji.

4b) Do organów gminy należy również zapewnianie warunków niezbędnych do ochrony środowiska przed odpadami oraz dbanie o utrzymanie porządku i czystości (art. 56); o odpadach komunalnych była mowa wyżej w części "przepisy ogólne".

5) Art. 66 ustawy określa najważniejsze obowiązki w dziedzinie ochrony środowiska, ciążące przede wszystkim na jednostkach organizacyjnych i osobach fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, czyli na podmiotach gospodarczych.

Do tych obowiązków należy m.in. stosowanie właściwych technologii, eksploatowanie urządzeń ochronnych, prowadzenie pomiarów, gospodarcze wykorzystanie odpadów. Organów gminy dotyczą tylko niektóre ze wskazanych obowiązków, jak np. rozmieszczanie środków produkcji w sposób najmniej szkodliwych dla środowiska (lokalizacja inwestycji), stosowanie środków ekonomicznych, prawnych i organizacyjnych w celu ochrony środowiska (opłaty, kary pieniężne). Przepis ten określa obowiązki w zakresie ochrony środowiska w sposób bardzo ogólny, wskazując jedynie na założenia i kierunki działania. Obowiązki te konkretyzowane są w innych przepisach ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska i innych aktach normatywnych.

5a) W art. 76 ust. 1 postanowiono, że organ gminy może nakazać użytkownikowi maszyny lub innego urządzenia technicznego wykonanie w określonym czasie

odpowiednich czynności zmierzających do ograniczenia ich uciążliwości dla środowiska. Decyzję tę wydaje wójt. Przez "uciążliwości dla środowiska" art. 3 pkt 6 ustawy nakazuje rozumieć zjawiska fizyczne lub stany utrudniające życie albo dokuczliwe dla otaczającego środowiska, a zwłaszcza hałas, wibracje, zanieczyszczenie powietrza i zanieczyszczenie odpadami.

Natomiast w wypadku nie zastosowania się użytkownika do nakazu określonego w art. 76 ust. 1 ten sam organ gminy może decyzją nakazać unieruchomienie maszyny czy urządzenia (art. 76 ust. 2).

5b) Do kompetencji organu gminy należy podejmowanie decyzji w sprawach wykupu lub zamiany nieruchomości położonej na obszarze objętym ochroną (strefa ochronna) w przypadku zgłoszenia takiego żądania przez właściciela tej nieruchomości (art. 84).

6) Przepisy art. 90 ust. 1 i art. 91 nakładają na organy gminy obowiązki o charakterze organizatorskim i kontrolnym. Obowiązki te dotyczą również organów administracji rządowej.

Art. 90 ust. 1 stanowi, że organy gminy zapewniają warunki niezbędne do realizacji przepisów o ochronie środowiska na terenie objętym właściwością tych organów oraz przez podległe im i nadzorowane jednostki.

W art. 91 stwierdzono natomiast, że organy gminy sprawują kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska na terenie objętym właściwością tych organów.

2. Kompetencje organów gmin wynikające z następujących aktów normatywnych:

1) z ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody¹⁹:

a) obowiązek ujęcia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego:

---

¹⁹ Dz.U. Nr 114, poz. 492; zm.: z 1992 r. Nr 54, poz. 254; z 1994 r. Nr 89, poz. 415; z 1995 r. Nr 147, poz. 713; z 1996 r. Nr 91, poz. 409 i Nr 156, poz. 773; z 1997 r. Nr 14, poz. 72 i Nr 43, poz. 272.

- ustaleń zawartych w planie ochrony dotyczących obszaru poddanego ochronie (art. 4 ust. 1),
  - ustaleń zawartych w rozporządzeniu wojewody, dotyczących zagospodarowania obszaru poddanego ochronie (art. 4 ust. 2); przepis ten stosuje się do przedmiotów poddanych ochronie (art. 4 ust. 3),
  - b) ponoszenie przez budżet gminy (w częściach równych z budżetem państwa) kosztów sporządzenia planu dla obszaru poddanego ochronie, jeśli miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmuje taki obszar (art. 4 ust. 4),
  - c) możliwość wprowadzania przez radę gminy form ochrony przyrody, o których mowa w art. 13 ust. 1 pkt 4-6, jeżeli wojewoda nie wprowadził tych form (art. 34 ust. 1),
  - d) obowiązkowe sporządzanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszarów i zespołów, o których mowa w art. 13 ust. 1 pkt 4 i w art. 13 ust. 1 pkt 6 lic.d), poddawanych ochronie przez radę gminy (art. 34 ust. 2),
- 2) z ustawy z dnia 24 października 1974 r. Prawo wodne²⁰ :
- a) uprawnienie do otrzymywania od zakładów szczegółowych informacji i dokumentacji związanej z gospodarką wodną (art. 17),
  - b) zatwierdzanie ugód w sprawach zmian stosunków wodnych na gruntach (art. 35 ust. 2),
  - c) możliwość nakazywania wykonania niezbędnych urządzeń zabezpieczających wodę przed zanieczyszczeniem lub zabronienia wprowadzania ścieków do

---

²⁰ Dz.U. Nr 38, poz. 230, zm. z 1975 r. Nr 17, poz. 94, z 1980 r. Nr 3, poz. 6, z 1983 r. Nr 44, poz. 201, z 1989 r. Nr 26, poz. 139, Nr 35, poz. 192, z 1990 r. Nr 34, poz. 198., Nr 39, poz. 222, z 1991 r. Nr 32, poz. 131, Nr 77, poz. 335, z 1993 r. Nr 40, poz. 183, z 1994 r. Nr 27, poz. 96, z 1995 r. Nr 47, poz. 243, Nr 141, poz. 692, z 1996 r. Nr 106, poz. 496.

wody w przypadku wprowadzania przez właściciela gruntu do wody ścieków nienależycie oczyszczonych (art. 49 ust. 2),

d) zobowiązanie do wykonania prac zabezpieczających przed powodzią lub do dostarczenia posiadanych materiałów (art. 72); zadania zlecone na podstawie art. 3 pkt 12 lit.a) ustawy kompetencyjnej,

e) organizowanie ochotniczych drużyn ratowniczych (art. 73 ust. 1),

f) zarządzanie ewakuacji ludności z obszarów zagrożonych powodzią (art. 74),

g) przyznawanie odszkodowań za zniszczenie, uszkodzenie lub utratę środków przewozowych, zwierząt pociągowych, sprzętu (...) zużytych podczas powodzi (art. 76 ust. 1) - zadania zlecone na podstawie art. 3 pkt 12 lit. b) ustawy kompetencyjnej,

h) nakazywanie właścicielowi gruntu sprzętu plonów z terenów zmeliorowanych (art. 97 ust. 2) - zadanie zlecone na podstawie art. 3 pkt 12 lit. c) ustawy kompetencyjnej,

3) z ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych²¹:

a) składanie wniosków przez zarząd gminy w celu wyrażenia zgody przez organy wymienione w art. 7 ust. 2 na zmianę przeznaczenia gruntów na cele nierolnicze i nieleśne (art. 7 ust. 3),

b) opiniowanie w sprawie nałożenia obowiązku zdjęcia oraz wykorzystania na cele poprawy wartości użytkowej gruntów próchnicznej warstwy gleby (art. 14 ust. 1),

c) nakazywanie, w drodze decyzji, właścicielowi gruntów wykonanie odpowiednich zabiegów jeśli z jego winy nastąpiła degradacja gruntów (art. 15 ust. 5),

---

²¹ Dz. U. Nr 16, poz. 78 i Nr 141, poz. 692.

- d) powiadamianie właścicieli gruntów o wyłożeniu projektu planu gospodarowania na gruntach położonych na obszarach szczególnej ochrony środowiska (art. 16 ust. 3),
  - e) podejmowanie przez radę gminy uchwały w przedmiocie zatwierdzania planu, o którym mowa wyżej (art. 16 ust. 4),
  - f) nakazywanie właścicielowi gruntów zniszczenie określonych upraw (bez odszkodowania) w przypadku prowadzenia produkcji w sposób naruszający ustalenia planu, o którym mowa w pkt d) (art. 16 ust. 5 i 6),
  - g) opiniowanie spraw rekultywacji i zagospodarowania (art. 22 ust. 2 pkt 3),
  - h) kontrola wykonania przepisów ustawy przez wójta (art. 26 ust. 1),
- 4) z ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym:
- a) określanie polityki przestrzennej gminy, w tym obszary objęte ochroną środowiska (rozdział 2, art. 6 ust. 5, art. 8 ust. 1, art. 9 i art. 18 ust. 2 pkt 4),
  - b) ustalenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego szczególnych warunków zagospodarowania terenów, w tym zakaz zabudowy wynikający z prawidłowego gospodarowania zasobami przyrody (art. 10 ust. 1 pkt 8),
  - c) wypłacanie odszkodowania, wykupienie nieruchomości lub jej zamiana w przypadku uchwalenia bądź zmiany planu zagospodarowania przestrzennego (art. 36),
  - d) wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu i uzgadnianie ich z Ministrem OŚZNiL, Głównym Inspektorem Sanitarnym, wojewodą i właściwym państwowym terenowym inspektorem sanitarnym w przypadkach wymienionych w ustawie (art. 40 ust. 4),

- e) negocjowanie z wojewodą wprowadzenia do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zadań rządowych (art. 62-65),
- 5) z ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze²² :
- a) wydawanie opinii w sprawie udzielenia koncesji lub jej cofnięcia na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż kopalin (art. 16 ust. 4 i art. 29 ust. 2),
  - b) wydawanie postanowień w sprawie zgodności projektowanych działań wymagających koncesji z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (art. 16 ust. 5 i art. 29 ust. 2),
  - c) uzgadnianie z organem udzielającym koncesji wydania decyzji ustalającej szczegółowe warunki wydobywania kopaliny po przedstawieniu zatwierdzonej dokumentacji geologicznej i hydrogeologicznej (art. 24 ust. 4 oraz art. 32 ust. 2 pkt 4, art. 41 ust. 3 i art. 42),
  - d) prawo żądania nieodpłatnego udostępniania informacji uzyskanych w wyniku prowadzenia prac geologicznych jeśli dotyczą one jej terytorium i są niezbędne do wykonywania jej zadań (art. 47 ust. 6),
  - e) uwzględnianie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego udokumentowanych złóż kopalin i wód podziemnych w granicach ich projektowanych stref ochronnych (art. 48),
  - f) sporządzanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego dla terenu górniczego (art. 53 w zw. z art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym),
  - g) wydawanie opinii dotyczącej planu ruchu zakładu górniczego (art. 64 ust. 5 i art. 65 ust. 2),
  - h) uzgadnianie planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego (art. 81 ust. 3),
  - i) opiniowanie (zarząd gminy) obniżenia opłat eksploatacyjnych (art. 84 ust. 6),
  - j) zaliczanie na dochód gminy opłat eksploatacyjnych (art. 86 ust. 1).

---

²² *Dz.U. Nr 27, poz. 96; zm. z 1996 r. Nr.106, poz.496.*

Status prawny, źródła dochodów i przeznaczenie funduszy ochrony środowiska
i gospodarki wodnej

Kwestie te regulują przepisy rozdziału 2 w dziale V ustawy o ochronie środowiska.

Gminny fundusz ochrony środowiska, w odróżnieniu od Funduszu Narodowego oraz funduszy wojewódzkich, nie ma osobowości prawnej (art. 87 ust. 1 i 2).

Środki Narodowego Funduszu oraz funduszy wojewódzkich i gminnych służą finansowaniu ochrony środowiska i gospodarki wodnej (art. 87a).

Dochodami Narodowego Funduszu oraz funduszy wojewódzkich i gminnych są wpływy z tytułu opłat i kar pieniężnych pobieranych i wymierzanych na podstawie ustawy i odrębnych przepisów (art. 87b ust. 1).

Dochodami tych funduszy mogą być ponadto wpływy z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej, dobrowolne wpłaty zakładów pracy, dobrowolne wpłaty, zapisy i darowizny osób fizycznych i prawnych oraz świadczenia rzeczowe i środki pochodzące z fundacji (art. 87b ust. 3).

Dochodami gminnych funduszy są:

- wpływy za składowanie odpadów - wpływy te stanowią w 50% dochód gminnego funduszu gminy, na obszarze której składowane są te odpady;
- wpływy z tytułu opłat i kar z terenu danej gminy za usuwanie drzew i krzewów - 100%;
- wpływy z opłat i kar za pozostałe rodzaje gospodarczego korzystania ze środowiska oraz szczególnego korzystania z wód i urządzeń wodnych - 10% art. 87b ust. 5);

Środki gminnych funduszy przeznacza się na:

- edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych;
- wspomaganie systemów kontrolno-pomiarowych stanu środowiska;
- zadania inwestycyjne i modernizacyjne służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej;
- urządzenie i utrzymywanie terenów zieleni, zadrzewień i parków wiejskich;

- przedsięwzięcia związane z gospodarczym wykorzystaniem oraz ze składowaniem odpadów;
- inne cele służące ochronie środowiska w gminie ustalone przez radę gmin (art.88).

Podstawowe źródła prawa gospodarki finansowej gminy

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym ustaliła główne zasady samodzielnego prowadzenia gospodarki finansowej przez gminę, na podstawie budżetu gminy, uchwalanego na rok kalendarzowy z zachowaniem odpowiedniej procedury.

Nieobowiązująca ustawa z dnia 14 grudnia 1990 r. o dochodach gmin i zasadach ich subwencjonowania²³ określając rodzaje dochodów gmin wskazała, że dochodami gmin mogą być m.in. środki, przekazywane gminie z państwowych funduszy celowych. Ponieważ dochody gmin są obejmowane budżetem gminy, oznacza to, że budżet gminy musi objąć także środki, przekazane gminie z państwowego funduszu celowego (tzn. środki "terenowe" z funduszu centralnego nie mogą istnieć poza budżetem gminy, w formie terenowego funduszu). Zasadę, że dochodami gmin są również dotacje z funduszy celowych ustala także ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o finansowaniu gmin²⁴, obowiązująca od 1 stycznia 1994 r.(art. 5 pkt 6).

Ustawa z dnia 5 stycznia 1991 r. - Prawo budżetowe²⁵, obowiązująca od 1 stycznia 1991 r., ustala - jak to stanowi artykuł 1 - ogólne zasady i tryb gromadzenia zasobów pieniężnych objętych budżetem państwa i budżetami gmin oraz przeznaczania tych zasobów na finansowanie zadań wynikających z funkcji państwa i gmin, a także ustala formy organizacyjno-prawne jednostek realizujących zadania objęte budżetem państwa i budżetami gmin. Ustawa o samorządzie terytorialnym stanowi, że projekt budżetu gminy jest przygotowywany zgodnie z zasadami prawa budżetowego. Również zgodnie z ustawą o finansowaniu gmin, w sprawach dotyczących budżetów gmin, a nie uregulowanych w ustawie o finansowaniu gmin, mają zastosowanie przepisy prawa budżetowego.

---

²³ Dz.U. Nr 89, poz. 518 z późn. zm.

²⁴ Dz.U. Nr 129, poz. 600 z późn. zm.

²⁵ tekst jedn. Dz.U. z 1993 r. Nr 72, poz. 344 z późn. zm.

Prawo budżetowe stanowi w art. 7 ust.1, że budżety gmin obejmują:

- 1) dochody i wydatki organów gmin,
- 2) dochody i wydatki komunalnych jednostek budżetowych i zadań własnych gmin,
- 3) wpłaty jednostek organizacyjnych i dotacje dla jednostek organizacyjnych rozliczających się z budżetami gmin,
- 4) dochody z podatków, opłat i innych należności gmin, określonych ustawami,
- 5) subwencje z budżetu państwa,
- 6) wyodrębnione wydatki na finansowanie zleconych gminom zadań z zakresu administracji rządowej, innych zadań zleconych gminom ustawami oraz dotacje celowe i dochody związane z realizacją tych zadań,
- 7) dochody z majątku gmin,
- 8) źródła pokrycia niedoboru.

Prawo budżetowe z 1991 r. nie przewiduje możliwości wyodrębnienia jakiegoś zadania z budżetu gminy i finansowania tego zadania w ramach gminnego funduszu celowego. Możliwość taka jest przewidziana tylko w odniesieniu do budżetu państwa, z którego może być wyodrębnione zadanie państwowe, finansowane z państwowego funduszu celowego, utworzonego na podstawie ustawy (z tym zastrzeżeniem, że plan finansowy takiego państwowego funduszu celowego stanowi część ustawy budżetowej).

Zgodnie z prawem budżetowym i ustawą o finansowaniu gmin, dotacje z funduszy celowych są dochodami gmin i są obejmowane budżetem gminy.

Wskazując istniejące - lub możliwe - źródła finansowania ochrony środowiska w gminie, wypadałoby wymienić:

- 1) gminny fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej (poza budżetem gminy),
- 2) dotacje z wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej (obejmowane budżetem gminy),
- 3) dotacje z Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych (obejmowane budżetem gminy),

- 4) środki przewidziane w budżecie gminy, przeznaczone na wydatki na cele związane z ochroną środowiska,
- 5) dotacje celowe z budżetu państwa na zadania z zakresu ochrony środowiska (obejmowane budżetem gminy),
- 6) kredyty bankowe (np. udzielane przez Bank Ochrony Środowiska SA preferencyjne, nisko oprocentowane kredyty na przedsięwzięcia proekologiczne, z możliwością umorzenia 50% kredytu),
- 7) dotacje z pomocy zagranicznej na cele ochrony środowiska,
- 8) środki z emisji obligacji gminnych,
- 9) dotacje z fundacji, które stawiają sobie za cel ochronę środowiska oraz od podmiotów gospodarczych, działających na terenie gminy (które powinny być dochodami gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej).

Odnoszące się do gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej obowiązki w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych, sprawdzania i wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego, sporządzania sprawozdań finansowych i poddawania ich badaniu, gromadzenia i przechowywania dokumentacji - ustala ustawa o rachunkowości.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości²⁶ została uchwalona w następnym roku po utworzeniu gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w związku z czym musiała uwzględnić istnienie gminnych funduszy celowych i stąd wynika jednoznaczne postanowienie, że przepisy ustawy o rachunkowości stosuje się do "państwowych i gminnych funduszy celowych".

Prawo budżetowe z 1991 r. zawierało, obowiązujący do dnia 31 grudnia 1994 r., przepis upoważniający Ministra Finansów do określenia zasad prowadzenia rachunkowości przez państwowe i gminne jednostki organizacyjne oraz - przez państwowe fundusze celowe. Ustawa o rachunkowości weszła w życie z dniem 1 stycznia 1995 r. i z tym samym dniem weszła w życie nowelizacja prawa budżetowego. Do dnia 31 grudnia 1994 r. prowadzenie rachunkowości uregulowane

---

²⁶ *Dz.U. Nr 121, poz. 591.*

było w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 15 stycznia 1991 r. w sprawie zasad prowadzenia rachunkowości²⁷. Od 1 stycznia 1995 r. zasady rachunkowości uregulowane są w w/w ustawie o rachunkowości.

Z dniem 5 stycznia 1995 r. weszła z kolei w życie nowelizacja przepisu prawa budżetowego z 1991 r., który określa odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny budżetowej w odniesieniu do "funduszy celowych" bez bliższego ich określenia, a więc - zarówno do państwowych jak i gminnych funduszy celowych. Obecnie przepis ten określa, jako naruszenie dyscypliny budżetowej, "zaniechanie ustalania należności budżetowych lub funduszy celowych albo ustalenie ich lub dochodzenie poniżej sumy wynikającej z prawidłowego obliczenia oraz niezgodne z przepisami ich umarzanie, odpisywanie lub dopuszczanie do przedawnienia". Prawo budżetowe z 1991 r. stanowi (w art. 73), że przepisy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny budżetowej, a w tym m.in. i przytoczony wyżej przepis, "w zakresie nie uregulowanym innymi ustawami stosuje się odpowiednio do gmin i ich związków". Tak więc cytowany przepis bez wątpienia ma zastosowanie do gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

---

²⁷ Dz.U. Nr 10, poz. 35.

2. Uwarunkowania ekonomiczno-organizacyjne

Stan zasobów naturalnych²⁸, a zwłaszcza jakość środowiska przyrodniczego i standard życia w Polsce, pomimo zauważalnej poprawy osiągniętej w następstwie zmian, zapoczątkowanych na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, charakteryzuje się nadal wysokim poziomem bezwzględnych wartości zanieczyszczeń wód, powietrza i powierzchni ziemi. Powoduje to, iż kraj nasz zaliczny jest wśród państw europejskich do grupy o niekorzystnej sytuacji ekologicznej.

---

²⁸ Wszystkie dane liczbowe zaczerpnięto z wydawnictw GUS: „Ochrona środowiska 1996 r.” Warszawa, styczeń 1997 r. oraz „Ochrona środowiska w świetle badań statystycznych” Warszawa, listopad 1995 r i listopad 1996 r. oraz „Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju 1996 r.” Warszawa, 1997r

Istotne ustalenia kontroli

Polska należy do krajów ubogich w zasoby wodne i ze wskaźnikiem 1600 m³ wód powierzchniowych na mieszkańca zajmuje jedno z ostatnich miejsc w Europie. Sytuację tę pogarsza fakt, iż zasoby wodne wykazują dużą zmienność sezonową i

zróźnicowanie terytorialne, co prowadzi w wielu rejonach kraju do okresowych zagrożeń deficytem wody.

Polska nie posiada większych zasobów wód podziemnych. Również pojemność największych sztucznych zbiorników wodnych, wynosząca ok. 3.024 mln m³ - przy potrzebach 3-4 krotnie większych - nie ma znaczenia dla ogólnego bilansu wodnego kraju. Zanieczyszczenie wód powoduje, że pozyskanie czystej i zdrowej wody, nadającej się do spożycia, stało się problemem ogólnokrajowym. Sytuacja ta wymaga szczególnego poszanowania wód i racjonalnego wykorzystania posiadanych zasobów.

W latach dziewięćdziesiątych obserwuje się stopniowy spadek poboru wody i odprowadzanych ścieków. I tak w 1990 r. pobrano 14,2 mld m³ wody, a w 1995 r. - 12,1 mld m³ tj.o 14,8% mniej. Ilość ścieków ogółem odprowadzanych do wód powierzchniowych zmniejszyła się z 11,4 mld m³ w 1990 r. do 10,0 mld m³ w 1995 r. (tj. o 12,3%), w tym ilość ścieków wymagających oczyszczania z 4,1 mld m³ w 1990 r. do 3,0 mld m³ w 1995 r. (tj. o 26,8%). Równocześnie wzrósł udział ścieków oczyszczonych w stosunku do wymagających oczyszczania z 67,4% w 1990 r. do 76,8% w 1995 r., w tym udział ścieków oczyszczanych biologicznie odpowiednio z 26,6% do 37,5%. Pozostałe ścieki oczyszczane były w stopniu niedostatecznym.

Pomimo zmniejszenia poboru wody i ilości odprowadzanych ścieków w ostatnich latach, a także wzrostu wydatków na ochronę wód, w wyniku czego w okresie 1990-1995 oddano do użytku ponad 2000 oczyszczalni ścieków (bez przyzagrodowych), w dalszym ciągu ich liczba była niedostateczna. W 1995 r. aż 1.904 zakłady przemysłowe tj. 54,5% ogółu nie posiadało oczyszczalni, z tego 279 - ścieki bez oczyszczenia

Istotne ustalenia kontroli

---

odprowadzało do wód powierzchniowych, a 1.625 - w większości bez podczyszczania²⁹ - do kanalizacji miejskiej lub do ziemi.

Spośród 860 miast aż 217 tj. 25,2% nie posiadało w 1995 r. żadnych oczyszczalni, a 105 tj. 12,2% posiadało wyłącznie oczyszczalnie mechaniczne, niezapewniające wystarczającego stopnia oczyszczania. Należy dodać, że tylko 42 miasta posiadały w końcu 1995 r. wysokoefektywne oczyszczalnie ścieków, umożliwiające 3-stopniowe oczyszczanie tj. z redukcją biogenów w ściekach. W obiektach tych oczyszczonych zostało zaledwie 2,7% ogólnej ilości ścieków, wymagających oczyszczenia.

Narastającym problemem jest zanieczyszczenie wód ściekami z terenów wiejskich. Dużym zagrożeniem w tym zakresie jest wzrost tempa wodociągowania wsi bez równoczesnej budowy kanalizacji i oczyszczalni ścieków. W 1995 r. długość sieci wodociągowej na terenach wiejskich wynosiła 139,7 tys. km³⁰, a sieci kanalizacyjnej 5,5 tys. km tj. 3,9% sieci wodociągowej. Na koniec 1996 r. stosunek ten uległ poprawie i wynosi 4,8%, ale nadal kanalizacja zbiorowa i oczyszczanie ścieków na wsi jest elementem infrastruktury technicznej, znajdującym się w początkowym stanie rozwoju. Podłączeniami do wodociągów zbiorowych na koniec 1996 r. objętych było 56,4% gospodarstw³¹, a do kanalizacji zaledwie 2,9%.

---

²⁹ Ścieki przemysłowe, odprowadzane do kanalizacji miejskiej, charakteryzujące się wysoką temperaturą, dużą ilością zawiesiny, olejów, tłuszczów, znaczną zawartością kwasów, metali ciężkich itp. powinny być poddane podczyszczeniu w celu zredukowania tych zanieczyszczeń do poziomu, przy którym nie oddziałują szkodliwie na sieć kanalizacyjną oraz nie zakłócają procesów oczyszczania ścieków na oczyszczalni miejskiej.

³⁰ Wg danych Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - „Informacja o stanie infrastruktury technicznej wsi w 1996 r.” Warszawa, maj 1997 r.

³¹ Podany procent dotyczy liczby gospodarstwa powyżej 0,5 ha. Wg GUS w 1996 r. było ich ok. 2,6 mln.

Istotne ustalenia kontroli

Ogółem w skali kraju długość sieci wodociągowej w miastach wzrosła z 93,2 tys. km w 1990 r. do 154,7 tys. km w 1995 r. (tj. o 66,0%). W okresie tym wzrosła także długość sieci kanalizacyjnej w miastach odpowiednio z 26,5 tys. km do 33,5 tys. km (tj. o 26,4%), lecz jest ona w dalszym ciągu dalece niezadowalająca.

Wskaźnik obsługiwaną ludności przez oczyszczalnie w Polsce w 1995 r. wynosił 41,5%, przy czym w miastach 65,1%, a na wsi, gdzie mieszka jeszcze 38% ludności kraju - zaledwie 3,1%.

Jakość wód powierzchniowych Polski jest w dalszym ciągu zła, jakkolwiek w 1995 r. uległa minimalnej poprawie w porównaniu do 1994 r. Wyniki obserwacji, prowadzonych w ramach podstawowego monitoringu środowiska wykazały, że w 1995 r. w rzekach, badanych na łącznej długości 6,2 tys. km, wody nadmiernie zanieczyszczone (pozaklasowe) - przy uwzględnieniu kryteriów fizyko-chemicznych³² stanowiły 43%, a przy uwzględnieniu ostrzejszego kryterium biologicznego³³ aż 85,1%. W roku 1994 - przy podobnej długości badanych rzek - wody nadmiernie zanieczyszczone stanowiły odpowiednio 48,4% i 91,2%. Natomiast wody I klasy czystości w badanych rzekach według kryteriów fizyko-chemicznych stanowiły w 1995 r. zaledwie 2,9% a według kryteriów biologicznych 0,0%. Podobnie zły jest stan czystości polskich jezior. Na 120 objętych monitoringiem w 1994 r., wód I klasy czystości nie posiadało żadne, a wody III klasy czystości i pozaklasowe aż 73,3%. Mimo mniejszej presji ścieków na środowisko wodne nie nastąpiła więc zauważalna poprawa stanu czystości wód powierzchniowych.

---

³² *Klasyfikacja czystości wód według kryteriów fizyko-chemicznych oparta jest na badaniach 23 cech*

fizyko-chemicznych wody.

³³ *Klasyfikacja wód według kryterium biologicznego opracowana była na podstawie badań miana coli*

typu fekalnego.

Istotne ustalenia kontroli

Pogarsza się jakość wód podziemnych przede wszystkim w wyniku czynników antropogenicznych³⁴, powodując że w coraz większym stopniu stają się one nieprzydatne dla celów konsumpcyjnych. Już obecnie Państwowy Instytut Geologiczny szacuje, że ok. 20% zasobów dyspozycyjnych, czyli ok. 3,0 km³/rok wody staje się z tego powodu nieprzydatne dla celów pitnych. Należy podkreślić, że odnawialność (wymiana) zasobów wód podziemnych jest procesem bardzo długotrwałym, sięgającym nawet kilku tysięcy lat. Wyniki monitoringu jakości wód eksploatowanych, prowadzone w sieci krajowej, wykazały, że w 1995 r. udział wód niskiej jakości wynosił 32,0%, a wysokiej jedynie 53,9%.

Polska zajmuje nadal jedno z czołowych miejsc w Europie pod względem ilości wytwarzanych odpadów przemysłowych (w 1995 r. 123 mln ton), mimo że ich bezwzględne wielkości zmniejszyły się w porównaniu z 1990 r. o ok. 15%. Nadal utrzymuje się niski stopień gospodarczego ich wykorzystania (55%) oraz marginalny zakres ich unieszkodliwiania (0,2%). W ostatnim dziesięcioleciu ładunek zgromadzony w środowisku przez zakłady przemysłowe, wytwarzające rocznie ponad 1 tys. ton odpadów, wzrósł o ok. 50% i wynosił prawie 2 mld ton. Ważną grupę odpadów stanowią odpady niebezpieczne, które ze względu na swoje pochodzenie, skład chemiczny i biologiczny stwarzają zagrożenia dla życia, zdrowia ludzkiego oraz środowiska przyrodniczego. W 1995 r. znajdowały się one na 2165 wysypiskach (zarejestrowanych w bazie danych Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska). Z wytworzonych w 1995 r. ogółem 3,9 mln ton tych odpadów, 66,7% wykorzystano gospodarczo, 6,2% unieszkodliwiono, a pozostałe 27,1% składowano.

Niekorzystna jest również sytuacja, związana z odpadami komunalnymi. W 1995 r. jedynie 55% ludności w Polsce obsługiwanych było przez komunalne służby oczyszczania, podczas gdy wskaźnik ten w krajach Europy Zachodniej przekracza na

---

³⁴ Czynniki antropogeniczne - spowodowane działalnością człowieka

Istotne ustalenia kontroli

---

ogół 90%. Tę niekorzystną sytuację pogłębia fakt, że w Polsce praktycznie jedynym dotychczas stosowanym sposobem postępowania z odpadami komunalnymi, jest usuwanie ich na wysypiska. W 1995 r. w spalarniach unieszkodliwiono zaledwie 0,8 tys. ton, a kompostowaniu poddano tylko 200,6 tys. ton, podczas gdy ilość odpadów komunalnych, wywiezionych w 1995 r. na 830 wysypisk wyniosła ok. 59,5 mln m³, z czego 43,7 mln m³ stanowiły odpady stałe. (Dane GUS nie obejmują wszystkich wysypisk komunalnych, których liczba wynosi ok. 2.200). Dodać do tego należy odpady z osiedli wiejskich i płynne odpady bytowo-gospodarcze, usuwane na tzw. „dzikie wysypiska”, których liczbę szacuje się na ok. 10 tys.

W okresie ostatnich kilku lat - w wyniku obniżenia wielkości produkcji oraz instalowania urządzeń oczyszczających w obiektach energetycznych i przemysłowych, a także w efekcie zmian technologii przemysłowych na mniej uciążliwe - nastąpiło istotne zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza w Polsce. Nie uległy natomiast ograniczeniu zanieczyszczenia powietrza, pochodzące z tzw. niskich źródeł emisji tj. kotłowni lokalnych, palenisk domowych, szklarni, warsztatów rzemieślniczych - produkcyjnych i usługowych, rolnictwa, itp. Emisja z tych obiektów stanowiła w 1995 r. w przypadku: SO₂ - 27,2%, NO₂ - 11,3%, a pyłów - 35,1% całkowitej krajowej emisji rocznej poszczególnych wymienionych substancji. Uciążliwość powyższych źródeł dla środowiska wynika nie tylko z powodu niskich emitorów, uniemożliwiających rozproszenie zanieczyszczeń i rozprzestrzenienie ich na dalsze odległości, ale także z powodu spalania w nich często najgorszych sortymentów węgla, niekiedy nawet odpadowych.

Przedstawiona sytuacja wskazuje, jak ogromne problemy w zakresie ochrony środowiska pozostają do rozwiązania przez gminy. W myśl art.7 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym zagadnienia ochrony środowiska należą bowiem do zadań własnych gminy, podobnie - jak związane z tym bezpośrednio - sprawy wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania

Istotne ustalenia kontroli

ścieków komunalnych, utrzymywania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą, zieleni komunalnej i zadrzewień.

Zgodnie z art. 9 ust. 1 w/w ustawy, w celu wykonywania zadań gmina może tworzyć jednostki organizacyjne i zawierać umowy z innymi podmiotami.

W praktyce realizacja określonych zadań ochrony środowiska powierzona została przez gminy odrębnym podmiotom prawnym, którym przekazano do eksploatacji posiadane urządzenia infrastruktury komunalnej, w tym służące ochronie środowiska.

3. Istotne ustalenia kontroli

1/ Organizacja ochrony środowiska w gminach

W wyniku kontroli 63 zarządów gmin stwierdzono zróżnicowane organizacyjno-prawne formy wykonywania zadań własnych gmin dotyczące ochrony środowiska. W 8 gminach zarządy realizowały je we własnym zakresie, z czego w 4 obejmowały całość zadań, a w pozostałych 4 część z nich. W pozostałych gminach zadania te powierzano wyspecjalizowanym podmiotom. W końcu 1996 r. zadania w zakresie ochrony środowiska w 41 gminach wykonywało 56 zakładów budżetowych lub przedsiębiorstw użyteczności publicznej, w 24 gminach 37 spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjne, w 12 gminach 15 spółek cywilnych i firm prywatnych, w 2 gminach 2 spółki wodno-ściekowe oraz w 2 gminach 2 spółdzielnie mieszkaniowe.

Wyniki kontroli wykazały niedostateczny nadzór gmin nad podmiotami, którym przekazano realizację zadań ochrony środowiska wraz z posiadanymi obiektami infrastruktury komunalnej w tym zakresie. W większości przypadków nie prowadzono kontroli tych podmiotów, ograniczając nadzór nad nimi do przyjmowania okresowych rocznych informacji i sprawozdań z działalności merytorycznej i finansowej. Dotyczyło to 21 z 25 poddanych analizie gmin małych oraz 2 z 10 zbadanych urzędów dużych i średnich gmin miejskich.

Istotne ustalenia kontroli

Wyniki nielicznych, przeprowadzonych w latach 1994-1996, kontroli podmiotów przez gminy, którym przekazały one do realizacji zadania ochrony środowiska, wskazują na konieczność prowadzenia takich kontroli.

- *W Urzędzie Miejskim w Białymstoku, w wyniku kontroli przeprowadzonych przez pracowników urzędu stwierdzono, że Zmechanizowane Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych w Białymstoku „RAK-BUD”, z którym gmina zawarła umowę na administrowanie wysypiskiem odpadów komunalnych, nie dotrzymywało warunków umowy w zakresie wymagań ochrony środowiska - zaśmiecano trasę dojazdową do wysypiska, ptaki roznosiły odpady organiczne na odległość około 2 km, a na skutek wycieków substancji organicznych zdegradowane zostały okoliczne łąki.*

Niedopełnianie obowiązków przez zarządy gmin, w zakresie kontroli realizacji przez podmioty powierzonych zadań, powodowało zaniedbania w zakresie ochrony środowiska.

Z ustaleń kontroli wynika, że w blisko połowie gmin brak było programowo-przestrzennych koncepcji ochrony środowiska, zawierających docelowe kierunki rozwiązania problemów w tym zakresie na terenie gminy, stanowiących podstawę planowania i realizacji omawianych zadań w sposób uporządkowany. Z tego względu realizację zadań ochrony środowiska podejmowano często w sposób przypadkowy, głównie w zależności od możliwości finansowych gmin.

Wobec braku obowiązku nakładającego na organy gmin posiadanie takich koncepcji, w 9 spośród 17, (tj. 52,9 %), skontrolowanych gmin dużych i średnich nie podejmowano opracowania tego dokumentu, przy czym w 3 z nich zadania realizowano na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a w pozostałych 6 na podstawie zatwierdzonych przez rady gmin programów i projektów branżowych. Koncepcje ochrony środowiska posiadały zarządy 8 gmin.

Istotne ustalenia kontroli

W 37 na 42 (88,1%) przeanalizowane urzędy gmin małych (tj. 91,3 % skontrolowanych) nie podejmowano opracowania koncepcji ochrony środowiska, z czego w 7 zadania realizowano na podstawie projektów lub programów branżowych zatwierdzonych przez rady gmin. Jedynie 5 gmin posiadało takie koncepcje.

Brak omawianych koncepcji, niekompletność miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz ograniczone środki finansowe gmin nie sprzyjały kompleksowemu planowaniu i prawidłowemu rozwiązywaniu zadań ochrony środowiska w gminach, zwłaszcza w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. Dotyczyło to równoczesnej budowy sieci wodociągowych i kanalizacyjnych oraz oczyszczalni ścieków komunalnych.

Pozytywnie należy ocenić porozumienia komunalne zawierane i realizowane z sąsiednimi gminami w sprawie wspólnej gospodarki ściekami oraz wywozu i zagospodarowywania odpadów na wysypiskach.

Trzy z sześciu skontrolowanych gmin dużych utworzyły związki międzygminne w zakresie ochrony środowiska (np. gmina miejska w Rzeszowie - Związek Komunalny „Wisłok”, działający m.in. w zakresie gospodarki wodno-ściekowej). Trzy gminy zawarły 11 porozumień, w tym jedna w zakresie zaopatrzenia w wodę, cztery w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, cztery - gospodarki odpadami, dwie - w sprawie dofinansowania inwestycji w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.

Spośród 10 poddanych analizie gminach średnich, na 11 skontrolowanych, dwie gminy utworzyły 3 związki międzygminne w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, a 5 gmin zawarło 8 porozumień i umów: 4 w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, 4 w zakresie gospodarki odpadami. Ponadto gmina miejska w Łomży wspólnie z 18 gminami utworzyła w 1992 r. „Stowarzyszenie Gmin Ekorozwoju Dorzecza Narwi”, które organizuje spotkania, konferencje, konkursy i seminaria w zakresie ochrony środowiska i edukacji ekologicznej. Tylko jedna gmina, w Puławach, nie podejmowała stałej współpracy z innymi gminami

Istotne ustalenia kontroli

Spośród 44 przeanalizowanych gmin małych (tj. 95,6 % skontrolowanych) 11 utworzyło związki międzygminne: 3 w zakresie ochrony środowiska, 4 w zakresie gospodarki wodnościekowej, 3 - gospodarki odpadami i 1 w zakresie gospodarki wodnościekowej i składowania odpadów.

Na 42 poddane analizie gminy małe (tj. 91,3 % skontrolowanych) 15 zawarło 21 porozumień z gminami sąsiednimi, przy czym 6 gmin zawarło po 2 porozumienia. Współpracę podejmowano głównie w zakresie gospodarki odpadami - 10 porozumień oraz gospodarki ściekami - 6 porozumień. W mniejszym stopniu podejmowano wspólne działania w zakresie gospodarowania wodą i budowy wodociągów - 4 porozumienia oraz w zakresie ochrony przyrody - 1 porozumienie.

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, organy gminy sprawują kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska na terenie objętym właściwością tych organów. Z ustaleń kontroli wynika, że nie wszystkie organy gmin, objętych badaniami NIK, wywiązywały się w badanym okresie z tego obowiązku.

Z 50 poddanych analizie gmin (6 dużych, 9 średnich, 35 małych), planowych kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska nie prowadziły organy 18 z nich tj. 36,0%. Dotyczyło to: 1 dużej gminy miejskiej w Rzeszowie, 4 średnich gmin miejskich w Kołobrzegu, Łomży, Puławach i w Wołominie oraz 13 gmin małych (5 miejskich w: Braniewie, Brańsku, Kargowej, Lubartowie, Sokołowie Podlaskim; 7 wiejskich w: Białych Błotach, Ciepeliowie, Dobrzeniu Wielkim, Łysomicach, Porąbce, Radymnie, Rudnej i 1 wiejsko-miejskiej w Sokołowie Małopolskim).

- *W Urzędzie Miejskim w Łomży zakresy czynności pracowników Wydziału Gospodarki Komunalnej, właściwego do prowadzenia nadzoru i kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska, nie zawierały obowiązku wykonywania ww. zadań. Stosowne aneksy do zakresów czynności tych pracowników, w których powierzono im wykonywanie zadań kontrolnych, sporządzono i doręczono w trakcie kontroli NIK.*

Istotne ustalenia kontroli

-
- *W Urzędzie Miejskim w Brańsku nie prowadzono kontroli z powodu braku sygnałów od mieszkańców, świadczących o rażącym naruszaniu wymogów dotyczących ochrony środowiska.*

Z ustaleń kontroli wynika, że w 9 spośród 18 gmin, które nie prowadziły planowych kontroli, nadzór w omawianym zakresie ograniczono wyłącznie do rozpoznawania zasadności i rozpatrywania skarg oraz interwencji mieszkańców lub straży miejskiej w sprawie naruszenia wymagań ochrony środowiska. Należy tu wymienić: 1 dużą gminę miejską w Rzeszowie, 1 średnią gminę miejską w Wołominie oraz 7 gmin małych (1 miejska w Sokołowie Podlaskim i 6 wiejskich w: Białych Błotach, Ciepeliowie, Dobrzeniu Wielkim, Porąbce, Radymnie i Rudnej).

Ogólna liczba kontroli przeprowadzonych w okresie 1994r. - 1996 r. przez organy 30 przeanalizowanych gmin w zakresie przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska wyniosła 6344 (w tym 4401 w 6 gminach dużych, 1036 w 6 gminach średnich oraz 907 w 18 gminach małych) i miała z roku na rok tendencję rosnącą. Z tego najwięcej kontroli - 4007 tj. 63,2% - przeprowadzono w dużej gminie miejskiej w Gdańsku, przy czym liczba ich stanowiła 91% sumy kontroli, przeprowadzonych łącznie w grupie wszystkich 6 skontrolowanych gmin dużych. W grupie gmin średnich najwięcej kontroli przeprowadzono w gminie miejskiej w Gnieźnie - 764, a w grupie gmin małych - 146 w gminie miejsko-wiejskiej w Górze Kalwarii.

Zakres tematyczny prowadzonych kontroli był zróżnicowany. Przeważnie jednak koncentrował się na następujących zagadnieniach: gospodarka odpadami, ochrona zieleni, gospodarka wodno-ściekowa, ochrona powietrza, uciążliwość hałasu. Analiza tematyki 902 kontroli, przeprowadzonych w 5 gminach średnich wykazała, że w badanym okresie największa ich liczba - 603 - dotyczyła gospodarki odpadami komunalnymi i produkcyjnymi, 117 - ochrony zieleni (w tym wycinki drzew), 79 - gospodarki wodno-ściekowej, 76 - ochrony powietrza, a 27 - uciążliwości hałasu.

Istotne ustalenia kontroli

Należy podkreślić dużą skuteczność niektórych kontroli, przeprowadzonych przez organy gminy w omawianym zakresie.

- *W rezultacie przeprowadzonych przez Urząd Miejski w Gnieźnie 54 kontroli w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, spowodowano odłączenie 24 szamb od kanalizacji deszczowej lub rowów melioracyjnych. W wyniku 364 kontroli z zakresu gospodarowania odpadami produkcyjnymi, polecono opracowanie programów gospodarczego ich wykorzystania lub utylizacji, z czego w 80 przypadkach zalecenia zostały wykonane. Na skutek 200 kontroli gospodarki odpadami komunalnymi wydano 83 pozwolenia na wywóz odpadów na wysypisko w Lulkowie. Ponadto w wyniku 51 kontroli, dotyczących ochrony powietrza, wydano 21 nakazów (z czego do czasu kontroli 12 zrealizowano) opracowania operatów ochrony powietrza w celu uzyskania od wojewody decyzji o dopuszczalnej emisji. W następstwie 16 kontroli w zakresie uciążliwości hałasu wydano 7 nakazów wythumienia urządzeń, powodujących nadmierny hałas.*
- *W Urzędzie Miejskim w Białymstoku w ramach nadzoru nad przestrzeganiem przepisów ochrony środowiska, przeprowadzono ogółem 369 postępowań wyjaśniających oraz 22 kontrole kompleksowe zakładów pracy. W wyniku postępowań wyjaśniających wydano i wyegzekwowano 49 decyzji nakazujących likwidację źródeł nielegalnego odprowadzania ścieków i 19 decyzji nakazujących zaprzestanie spalania opon i lakierowania samochodów na otwartym terenie zabudowanym oraz wyciszenie urządzeń technicznych, wytwarzających nadmierny hałas. Ponadto podczas wspomnianych 22 kontroli kompleksowych zakładów produkcyjnych w Białymstoku, w 7 spowodowano zlikwidowanie źródeł zanieczyszczenia wód, gleby i hałasu.*

Wyniki kontroli wykazały, że w 6 skontrolowanych gminach dużych w latach 1994 - 1996 wydano łącznie 970 decyzji, nakazujących usunięcie stwierdzonych zagrożeń dla środowiska oraz skierowano 25 wniosków o ukaranie do kolegium do

Istotne ustalenia kontroli

---

spraw wykroczeń. W 19 gminach małych w badanym okresie wydano łącznie 584 decyzje nakazujące usunięcie stwierdzonych zagrożeń dla środowiska, skierowano 31 wniosków o ukaranie do kolegium do spraw wykroczeń oraz nałożono 81 mandatów. Najwięcej wydanych w omawianym zakresie decyzji dotyczyło procedury usuwania drzew.

Mimo pozytywnych efektów niektórych z omawianych kontroli, przeprowadzonych w badanym okresie przez organy gmin stwierdzono, że z obowiązku tego wywiązywały się one w sposób niesystematyczny i niejednolity, wykazując dużą dowolność w sposobie i metodach prowadzenia oraz dokumentowania tych kontroli. Spośród 32 gmin prowadzących kontrole w zakresie ochrony środowiska:

- w 22 z nich (5 gminach dużych, 4 gminach średnich oraz 13 gminach małych) kontrole prowadzone były samodzielnie, przez właściwe w tych sprawach komórki (wydziały, referaty) urzędów gmin,
- w 10 z nich (1 gminie dużej, 2 gminach średnich i w 7 gminach małych) kontrole prowadzono bądź samodzielnie bądź wspólnie ze strażą miejską (gminną) - upoważnioną do tego przepisami prawa miejscowego - a niekiedy również z udziałem policji np. w gminie miejsko-wiejskiej w Kątach Wrocławskich i w gminie miejskiej w Nasielsku.

- *W latach 1995-1996 Straż Miejska w Przemyślu przeprowadziła - zgodnie z upoważnieniem - 806 kontroli przestrzegania uchwały Rady Miejskiej w Przemyślu, nakładającej na osoby prawne i fizyczne obowiązek dokumentowania obrotu powstającymi odpadami komunalnymi, jak również metod i sposobów ich gromadzenia. W wyniku interwencji i sygnałów Straży Miejskiej pracownicy Urzędu Miasta przeprowadzili dodatkowo 18 postępowań, dotyczących gospodarki wodno-ściekowej w związku ze stwierdzonymi nieszczelnościami zbiorników bezodpływowych, wydając w efekcie 13 stosownych decyzji administracyjnych.*

Istotne ustalenia kontroli

-
- *W gminie miejskiej w Bytomiu zadania kontrolne Straży Miejskiej w zakresie ochrony środowiska ustalone zostały w regulaminie organizacyjnym Urzędu Miasta. W latach 1994-1996 przeprowadziła ona 688 kontroli w tym zakresie, z czego 308 kontroli, przeprowadzonych w 1994 r. dotyczyło przestrzegania uchwały Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 27 sierpnia 1992 r. w sprawie ochrony środowiska przed stałymi odpadami komunalnymi i obowiązków właścicieli oraz zarządców nieruchomości w tym zakresie.*

Natomiast w 5 z 18 gmin, w których nie prowadzono kontroli w omawianym zakresie, sprawdzaniem przestrzegania wymogów ochrony środowiska pod kątem stanu sanitarno-porządkowego posesji prywatnych, instytucji oraz zakładów pracy zajmowała się wyłącznie straż miejska. Dotyczyło to 3 średnich gmin miejskich w: Kołobrzegu, Łomży, Puławach oraz 2 małych gmin wiejskich w: Braniewie i w Kargowej.

Z ustaleń kontroli wynika, że spośród gmin, które prowadziły planowe kontrole w zakresie przestrzegania i stosowania przepisów ochrony środowiska, jak i podejmowały je wyłącznie w wyniku skarg i interwencji, w 7 gminach małych nie dokumentowano przeprowadzonych kontroli (4 miejskich w: Goniądzu, Łaziskach Górnych, Pułtusk i Sokołowie Podlaskim oraz 3 wiejskich w: Białych Błotach, Dobrzeniu Wielkim i Dobrzyniewie Kościelnym).

- *W Urzędzie Miejskim w Pułtusk nie dokumentowano przeprowadzonych kontroli, gdyż - jak wynika z uzyskanych wyjaśnień - nie zachodziła konieczność wszczynania postępowania w odniesieniu do kontrolowanych spraw, a ponadto w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości kierowano ustne zalecenia poprawy stanu.*

Zdaniem Najwyższej Izby kontroli, przedstawiona duża różnorodność w sposobie i metodach prowadzenia przez organy gminy kontroli w zakresie przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska, wynika z braku uregulowań

Istotne ustalenia kontroli

---

formalnoprawnych, dotyczących zasad i trybu prowadzenia oraz dokumentowania omawianych kontroli przez organy samorządu terytorialnego.

2/ Infrastruktura techniczna i realizacja zadań w zakresie ochrony środowiska w gminach

Jak już wspomniano zadania w zakresie ochrony środowiska w kontrolowanych gminach realizowały zarządy tych gmin oraz podmioty, którym gminy przekazały ich wykonywanie wraz z posiadaną infrastrukturą w tym zakresie. Stwierdzono zróżnicowany status prawny skontrolowanych 54 podmiotów. Najwięcej z nich stanowiły zakłady budżetowe gmin oraz spółki prawa handlowego, których było po 21, tj. po 39%, a pozostałe 12 - przedsiębiorstwa państwowe, przedsiębiorstwa użyteczności publicznej oraz podmioty prywatne. Należy dodać, że 34 z 54 podmiotów objętych kontrolą realizowały zadania związane z zaopatrzeniem w wodę oraz usuwaniem i oczyszczaniem ścieków, natomiast 25 zadania związane z zapewnieniem czystości, utylizacją odpadów komunalnych oraz utrzymaniem czystości tych wysypisk. Należy dodać, że 5 podmiotów prowadziło zadania związane zarówno z gospodarką wodno-ściekową jak i gospodarką odpadami.

a. Zaopatrzenie w wodę

Kontrolą w ww. zakresie objęto 63 gminy oraz 34 podmioty zarządzające urządzeniami wodociągowo-kanalizacyjnymi. Ponadto wykorzystano wyniki kontroli 9 podmiotów, przeprowadzonych przez Delegaturę NIK w Kielcach w 1996 r. Stwierdzono zróżnicowany status prawny skontrolowanych podmiotów. Najwięcej z nich - 20, tj. 46,5%, stanowiły zakłady budżetowe gmin, 17, tj. 39,5%, spółki prawa handlowego, pozostałe - przedsiębiorstwa państwowe.

Istotne ustalenia kontroli

Na przestrzeni lat 1994-1996 w 58 zbadanych gminach łączna liczba komunalnych ujęć wody wzrosła z 279 do 301, tj. o 7,9%. Na koniec badanego okresu ważne pozwolenia wodno-prawne na pobór wody posiadały 232 ujęcia, tj. 77,1%, a pozwolenia na eksploatację 212 z nich, tj. 70,4%. Oznacza to, że odpowiednio 22,9% i 29,6% ujęć eksploatowano bez wymaganych pozwoleń wodno-prawnych. Nieprawidłowości te stwierdzono w 23 gminach w odniesieniu do 67 na 157 posiadanych ujęć (tj. 42,7%) w zakresie braku pozwoleń na pobór wód oraz w 26 gminach w odniesieniu do 89 na 182 wykorzystywane ujęcia (tj. w 48,9%) w zakresie braku pozwoleń na eksploatację urządzeń.

- *W gminie miejskiej w Białymstoku w związku z wygaśnięciem ważności posiadanych pozwoleń wodnoprawnych, w okresie objętym kontrolą nie zadbano o zachowanie ciągłości ich posiadania dla 2 ujęć, zbyt późno składając do Wojewody wnioski o przedłużenie terminu ważności pozwoleń. W wyniku tego jedno z ujęć eksploatowano bez wymaganego pozwolenia przez okres 13 miesięcy.*
- *W gminie wiejskiej w Zakroczymiu, woj. warszawskie, w okresie objętym kontrolą dla ujęcia wody w Henrysinie brak było pozwolenia wodnoprawnego na pobór wody i eksploatację urządzeń. Podobnie nie posiadało go 5 ujęć wody podziemnej w Zakroczymiu, dla których ważność pozwolenia na pobór wody i eksploatację urządzeń wygasła z końcem 1995 r. Decyzję w tej sprawie Gmina uzyskała dopiero w styczniu 1997 r. w wyniku zarządzenia pokontrolnego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Warszawie. Ponadto pozwolenia wodnoprawne dla ujęć w Wojszczycach i w Smoszewie nie obejmowały eksploatacji urządzeń. W efekcie działań, podjętych przez Gminę w wyniku kontroli NIK, dla wszystkich gminnych ujęć wody - z wyjątkiem ujęcia w Henrysinie, dla którego opracowywany był nowy operat wodnoprawny - uzyskano pozwolenia wodnoprawne.*

Istotne ustalenia kontroli

-
- *W gminie wiejskiej w Dobrzyniewie Kościelnym, woj. białostockie, dla eksploatowanego ujęcia wód w Krynicach brak było pozwolenia wodnoprawnego, które i tak ze względów bakteriologicznych nie powinno być eksploatowane.*
  - *W gminie wiejskiej w Ciepielowie, woj. radomskie, brak było pozwolenia wodnoprawnego dla ujęcia wody, którego - z uwagi na lokalizację ujęcia w pobliżu odстойnika ścieków i budowę geologiczną terenu - nie można było uzyskać do czasu wybudowania kanalizacji sanitarnej, co nastąpiło w 1996 r. W toku trwania kontroli NIK zlecono opracowanie operatu wodnoprawnego wraz z projektem strefy ochronnej ujęcia wody oraz instrukcją gospodarowania wodą.*
  - *W gminie miejsko-wiejskiej w Janowie Lubelskim, woj. tarnobrzeskie, ujęcie wód podziemnych w Zofiance Górnej eksploatowane było bez ważnego pozwolenia wodnoprawnego. Dopiero w trakcie kontroli NIK, na polecenie Burmistrza, Dyrektor PGKiM wystąpił o wydanie omawianego pozwolenia.*
  - *W gminie miejsko-wiejskiej w Goleniowie, woj. szczecińskie, która przejęła od Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa ujęcie wód bez dokumentacji wodnoprawnych, brak było rozeznania o ilości i lokalizacji posiadanych ujęć oraz ich stanie formalno-prawnym.*

Na 33 zbadane gminy, korzystające ze 155 ujęć wód, posiadających całkowicie lub częściowo uregulowany stan formalno-prawny, w 14 gminach eksploatujących 65 ujęć wód, nie dotrzymywano warunków pozwoleń wodnoprawnych, w tym:

- w 3 gminach średnich posiadających 11 ujęć w zakresie nieodpowiedniego zabezpieczenia stref ochronnych ujęć (gminy miejskie w Kołobrzegu - woj. koszalińskie i Puławach - woj. lubelskie) oraz braku ksiąg eksploatacyjnych studzien (gmina miejska w Wołominie, woj. warszawskie),

Istotne ustalenia kontroli

-
- w 11 gminach małych, posiadających 54 ujęcia w zakresie zaniedbań związanych z brakiem wymaganych stref ochronnych ujęć wody, z niezabezpieczeniem ich i nieoznakowaniem, nieprzestrzeganiem decyzji określających warunki i sposób urządzania stref, przekraczaniem wielkości poboru wód, brakiem wodomierzy, nie przeprowadzaniem pomiarów ilości pobieranych wód i położenia zwierciadła wód, a także brakiem kart rejestracyjnych studni.
    - *W gminie wiejskiej w Zakroczymiu, woj. warszawskie, stwierdzono szczególny brak dbałości o posiadane ujęcia. W trakcie kontroli, przeprowadzonej w listopadzie 1996 r. przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Warszawie stwierdzono niewłaściwie eksploatowane ujęcia - brak pomiarów poboru wody ze studzien, brak księzek eksploatacji dla wszystkich studni, nieoznakowanie stref ochronnych bezpośrednich wokół 4 studni, uszkodzenia ogrodzeń stref ochronnych wokół 3 studni, skorodowane włazy i niewybielone wnętrza obudów studni. W trakcie oględzin NIK trzech ujęć wody w: Wojszczycach, Henrysinie i Smoszewie stwierdzono brak realizacji warunków pozwoleń wodnoprawnych m.in. nie kontrolowano ilości pobranej wody, posiadano niesprawne wodomierze, nie prowadzono księzek wodomierzowych, nie wydzielono stref ochrony bezpośredniej wszystkich trzech ujęć.*
    - *W gminie miejsko-wiejskiej w Chmielniku, woj. kieleckie, w strefie ochrony pośredniej ujęcia w Suchowoli o promieniu 1550 m eksploatowane jest wysypisko gminne zlokalizowane w odległości 500 m od studni.*

Z ustaleń kontroli podmiotów zarządzających ujęciami wód wynika, że eksploatowały one łącznie 174 ujęcia z czego 6, tj. 3,4%, stanowiły ujęcia powierzchniowe, z których zaopatrywane były głównie duże miasta np. Białystok i Rzeszów, a pozostałe 96,6% to ujęcia wód podziemnych.

Z ustaleń kontroli wynika, że na dzień 31.12.1996 r., 13 podmiotów, tj. 30,2%, zarządzających łącznie 73 ujęciami wód podziemnych nie miało uregulowanego stanu

Istotne ustalenia kontroli

---

formalno-prawnego, tzn. nie posiadało ważnych pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód dla 27 ujęć (37,0%), a na eksploatację urządzeń służących do poboru wody dla 43 ujęć (58,9%).

- *Wodociągi Kórnickie i Usługi Komunalne w Kórniku sp. z o.o., woj. poznańskie, dla 5 z 12 eksploatowanych ujęć, tj. 41,7%, nie posiadało pozwoleń na pobór wód, a dla 9, tj. 75,0%, pozwoleń na eksploatację urządzeń,*
- *Zakład Komunalny w Czerwiesku, woj. zielonogórskie dla 3 z 5 eksploatowanych ujęć, tj. 60%, nie posiadał pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód i eksploatację urządzeń,*
- *Zakład Budżetowy „Wodociągi Średzkie” w Szczepanowie, woj. wrocławskie, dla 2 z 10 eksploatowanych ujęć, tj. 20%, nie posiadał pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód i eksploatację urządzeń, a ponadto dla 4 (tj. 40%) pozwoleń na eksploatację urządzeń,*
- *Międzygminny Zakład Wodociągów i Kanalizacji „PROWOD” w Czarnowasach sp. z o.o., woj. opolskie, dla 4 z 9 eksploatowanych ujęć wody, tj. 44,4%, nie posiadał pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód, a dla wszystkich 9 ujęć pozwoleń na eksploatację urządzeń,*
- *Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kątach Wrocławskich, woj. wrocławskie, dla 6 z 7 eksploatowanych ujęć, tj. 85,7%, nie posiadał pozwoleń wodnoprawnych,*
- *Zakład Komunalny w Pobiedziskach, woj. poznańskie, eksploatując 7 ujęć wód podziemnych dla 6 z nich (85,7%) nie posiadał pozwoleń wodnoprawnych,*
- *Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Przemyśle eksploatowało 3 ujęcia, w tym dwa ujęcia wody powierzchniowej, dla których nie posiadało pozwoleń na eksploatację urządzeń.*

Istotne ustalenia kontroli

-
- *Otwocki Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Otwocku, woj. warszawskie, nie dysponował pozwoleniami wodnoprawnymi dla 2 z 4 posiadanych ujęć wód podziemnych. Podjęte w wyniku kontroli NIK działania doprowadziły do uzyskania przez Zakład w dniu 24.06.1997 r. pozwolenia wodnoprawnego dla ujęcia „Borowa”.*

Z ustaleń kontroli wynika, że brak pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód i eksploatację urządzeń wynikał głównie z braku wymaganych dokumentów, tj.: operatów wodnoprawnych, dokumentacji hydrogeologicznych oraz zbyt późnych wystąpień o aktualizację posiadanych pozwoleń, których termin ważności wygaś. Podmioty nie występowały o wykonanie dokumentacji hydrogeologicznych i uaktualnienie operatów wodnoprawnych głównie z powodu braku środków finansowych na ten cel.

W wyniku kontroli stwierdzono zaniedbania w przestrzeganiu przez podmioty warunków zawartych w pozwoleniach wodnoprawnych. Dotyczyły one głównie obowiązku rejestracji eksploatowanych studzien, przeprowadzania i dokumentowania pomiarów ich wydajności, poziomu zwierciadła wody w studniach oraz obowiązku wyznaczania, ustanawiania i zagospodarowywania stref ochronnych ujęć (w 13 na 43 skontrolowane podmioty, tj. 30,2%)

- *W Międzygminnym Zakładzie Wodociągów i Kanalizacji „PROWOD” w Czarnowasach, woj. opolskie, 2 z 9 eksploatowanych ujęć nie posiadało ustanowionej strefy ochrony sanitarnej,*
- *Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Jaworznie, woj. katowickie, posiadało nieaktualne strefy ochronne dla 2 z 5 eksploatowanych ujęć,*
- *W Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Ozorkowie, woj. łódzkie, dwie studnie awaryjne nie miały ustanowionych i urządzonych stref oraz nie były zabezpieczone przed dostępem osób postronnych,*

Istotne ustalenia kontroli

-
- *W Otwockim Zakładzie Wodociągów i Kanalizacji w Otwocku dla 6 studni ujęcia „Karczeńska” nie zostały ustanowione strefy ochrony sanitarnej,*
  - *Zakład Gospodarki Mieszkaniowej i Komunalnej w Rudkach k/Nowej Słupii, woj. kieleckie - w granicach ustanowionej strefy ochrony bezpośredniej ujęcia usytuowane były zabudowania gospodarcze otaczających ją siedlisk,*
  - *Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Przemyśle nie urządziło stref ochrony bezpośredniej rezerwowych ujęć wody podziemnej dla miasta. Ponadto w sposób niedostateczny oznakowana była strefa ochrony pośredniej ujęcia powierzchniowego z rzeki Sanu (brak ok. 20% tablic informacyjnych),*
  - *Wodociągi Kórnickie i Usługi Komunalne w Kórniku, woj. poznańskie - dla 5 ujęć posiadających pozwolenia wodnoprawne nie prowadzono księzek eksploatacji i nie wykonywano pomiarów,*
  - *W Komunalnym Zakładzie Wodociągów, Kanalizacji i Remontów w Bodzentynie, woj. kieleckie, nie założono księzek eksploatacji i nie prowadzono pomiarów dla eksploatowanych 3 ujęć,*
  - *W Zakładzie Wodociągów i Kanalizacji w Józefowie, woj. zamojskie, nie założono kart rejestracyjnych oraz nie prowadzono pomiarów dla wszystkich 8 ujęć wody, które nie posiadały księzek eksploatacji,*
  - *W Przedsiębiorstwie Usług Komunalnych w Gryfinie, woj. szczecińskie, nie zarejestrowano 5 studni,*
  - *W Przedsiębiorstwie Usług Inżynieryjno-Komunalnych w Sokołowie Podlaskim, woj. siedleckie, brakowało rejestracji 5 z 11 eksploatowanych studni.*

Istotne ustalenia kontroli

Z dokonanych ustaleń wynika również, że w 2 na 43 skontrolowane podmioty występowały przekroczenia dopuszczalnej ilości pobieranej wody w stosunku do określonej w pozwoleniach wodnoprawnych.

- W Zakładzie Wodociągów i Kanalizacji w Józefowie, woj. zamojskie, z ujęcia w Górnikach przy dopuszczalnym dobowym średnim poborze 30 m³ w 1996 r. pobierano 48 m³,
- W Przedsiębiorstwie Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Zamościu przekraczano dopuszczalny godzinowy pobór wody, określony w pozwoleniach wodnoprawnych, ze studni ujęć wód podziemnych „Słoneczny Stok” I i II, „Zakole” i studni nr 2 ujęcia „Łabuńka”. Natomiast wielkości dopuszczalnego poboru dobowego były dotrzymywane.

Podane wyżej przykłady nieprzestrzegania przez podmioty obowiązku posiadania pozwoleń wodnoprawnych oraz warunków w nich zawartych dla ujęć posiadających wymagane pozwolenia, świadczą także o niedostatecznym nadzorze ze strony organów gmin, które przekazały w zarząd omawiane urządzenia.

Z ustaleń kontroli wynika, że w badanym okresie dobową produkcję wody łącznie we wszystkich skontrolowanych gminach spadła z 603.625 m³ wg stanu na początek 1994 r. do 510.467 m³ na koniec 1996 r., tj o 15,4%, z tego w gminach dużych o 19,6%, w gminach średnich o 14,6%. W niewielkim stopniu natomiast, o 4,4%, nastąpił łączny dobowy wzrost produkcji wody w gminach małych.

Na 58 przeanalizowanych gmin, w 31 nastąpił w badanym okresie dobowy spadek produkcji wody, a w 27 odnotowano wzrost, przy czym dotyczył on 25 gmin małych oraz 2 średnich. Był na ogół efektem wodociągowania gmin i przyłączania nowych odbiorców do sieci wodociągowych.

W wyniku analizy 19 podmiotów stwierdzono, że przyznane w pozwoleniach wodnoprawnych wielkości poboru wód stanowiły od 20,6% (Przedsiębiorstwo

Istotne ustalenia kontroli

Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Przemyśle) i 25,2% (Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Józefowie, woj. zamojskie) do 78,3% (Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Goleniowie, woj. szczecińskie) oraz w jednym przypadku 100% (Sp. z o.o. Rzeszowska Gospodarka Komunalna Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji) zasobów eksploatacyjnych tych ujęć.

Średni stopień wykorzystania ilości wód przyznanych dla ujęć w pozwoleniach wodnoprawnych, na koniec 1996 r. wynosił 40-60% i w stosunku do 1994 r. uległ zmniejszeniu. Sytuacja ta spowodowana była zmniejszeniem zapotrzebowania na wodę, sukcesywnym podnoszeniem wysokości opłat za wodę i ścieki przyjmowane do kanalizacji, instalowaniem wodomierzy u użytkowników, co przyczyniło się w dużym stopniu do ograniczenia jej marnotrawstwa. Zmniejszenie zużycia wody dotyczyło szczególnie dużych gmin miejskich. Natomiast w gminach wiejskich zużycie wody wzrastało w związku z rozbudową wodociągów i wzrostem ilości nowych odbiorców wody. Obserwowany w ostatnich latach rozwój infrastruktury komunalnej na terenach wiejskich pozwala ocenić, że zużycie wody będzie tam sukcesywnie wzrastać.

Na podstawie danych uzyskanych w 62 gminach stwierdzono, że w badanym okresie długość sieci wodociągowej ogółem wzrosła z 7032,1 km wg stanu na początek 1994 r. do 8369,9 km na koniec 1996 r., tj. o 19%. W łącznym przyroście sieci, wynoszącym 1337,8 km największy udział miały gminy małe 936,5 km (tj. o 36,3%), następnie gminy średnie 212,2 km (o 15,1%), a najmniej gminy duże 189,1 km (o 6,2%). Najdłuższe przyrosty sieci wodociągowej w latach 1994-1996 stwierdzono w:

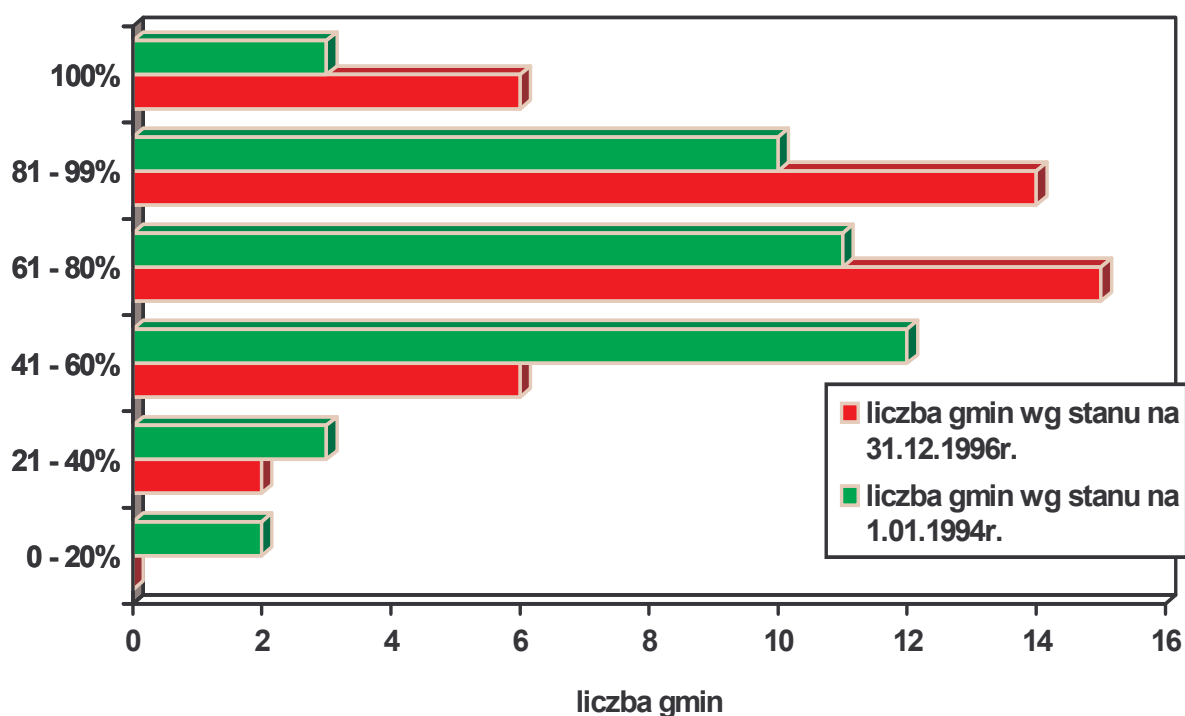
- *gminie miejsko-wiejskiej w Nysie, woj. opolskie, o 95,5 km tj. o 69,5%,*
- *gminie wiejskiej w Radymnie, woj. przemyskie, o 84,3 km, gdzie dotąd brak było sieci wodociągowej,*
- *gminie miejsko-wiejskiej w Górze Kalwarii, woj. warszawskie, o 82,2 km, tj. o 95,2%.*

W 2 spośród ogółu gmin objętych kontrolą nie stwierdzono w omawianym okresie zmian w długości sieci wodociągowej (gmina miejsko-wiejska w Zwoleniu - woj. radomskie oraz gmina miejska w Kargowej - woj. zielonogórskie).

Istotne ustalenia kontroli

W efekcie przyrostu długości sieci wodociągowej w badanym okresie nastąpił wzrost stopnia zwodociągowania gmin. Z ustaleń kontroli wynika, że był on w poszczególnych gminach bardzo zróżnicowany. W gminach dużych był bliski 100% - według stanu na początek roku 1994 dla 5 analizowanych gmin wynosił on od 97,1% do 100% (2 gminy), a na koniec 1996 r. od 98,8% do 100% (2 gminy). W 7 analizowanych gminach średnich wahał się odpowiednio od 70,7% do 100% (3 gminy) oraz od 74,7% do 100% (3 gminy). Natomiast w analizowanych gminach małych wynosił on od 0% (gmina wiejska w Radymnie, woj. przemyskie) do 100% (3 gminy) wg stanu na początek badanego okresu oraz od 21,7% (gmina miejsko-wiejska w Zwoleniu, woj. radomskie) do 100% (6 gmin) na koniec badanego okresu. Stopień zwodociągowania małych gmin w latach 1994-1996 obrazuje rys. 1.

Rys. 1 Stopień zwodociągowania gmin małych w latach 1994 - 1996

Straty wody

Wyniki kontroli podmiotów, prowadzących eksploatację ujęć wody, wykazały w kilku przypadkach znaczne wielkości strat wody w sieciach wodociągowych.

Istotne ustalenia kontroli

W przeanalizowanych 18 podmiotach były one zróżnicowane i wahały się od ok. 4 % w Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kargowej, woj. zielonogórskie, do ponad 64% w Miejskim Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Żywcu, woj. bielskie. W większości podmiotów straty wody mieściły się w przedziale 10-16%.

- *Bardzo wysokie straty wody w Miejskim Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Żywcu, woj. bielskie, spowodowane zostały wieloletnimi zaniedbaniami w zakresie remontów i wymiany starych odcinków sieci. Na ogółem 54,8 km sieci 36,8 km (67,1%) stanowi sieć wykonana w latach 1965-79 z rur żeliwnych kielichowych, ułożonych na żwirowym podłożu. Wycieki wody z nieszczelnych kielichów są praktycznie niemożliwe do stwierdzenia i rurociągi te wymagają wymiany na bardziej niezawodne.*

Z ustaleń kontroli wynika potrzeba uzupełnienia przez Główny Urząd Statystyczny instrukcji do sprawozdania M-06 z wodociągów i kanalizacji w celu ujednolicenia w skali kraju interpretacji pozycji, dotyczącej zużycia wody na cele technologiczne i ewentualne wyodrębnienie pozycji „straty wody w sieci”. Dotychczasowy zapis w instrukcji nie wyodrębnia takiej pozycji i powoduje nieprawidłowe wyliczanie i określanie tych wielkości.

b. Usuwanie i oczyszczanie ścieków komunalnych***Kanalizacja***

Ustalenia kontroli wykazały niekorzystną sytuację w zakresie wyposażenia gmin w sieć kanalizacji sanitarnej. Obserwowanemu przyrostowi sieci wodociągowej nie towarzyszył w badanym okresie podobny przyrost sieci kanalizacji sanitarnej. Analiza danych w tym zakresie z 59 gmin wskazuje, że długość jej w latach 1994-1996 wzrosła ogółem z 3027,6 km do 3418,4 km tj. zaledwie o 12,9%. W łącznym przyroście długości sieci kanalizacyjnej w badanych gminach, wynoszącym 390,8 km, największy udział miały gminy małe, gdzie wybudowano 194,2 km sieci (wzrost o 42,6%). Analiza

Istotne ustalenia kontroli

---

wyników kontroli w części dotyczącej wyposażenia gmin w kanalizację sanitarną wskazuje, że najtrudniejsza sytuacja w tym zakresie występuje w tych właśnie gminach.

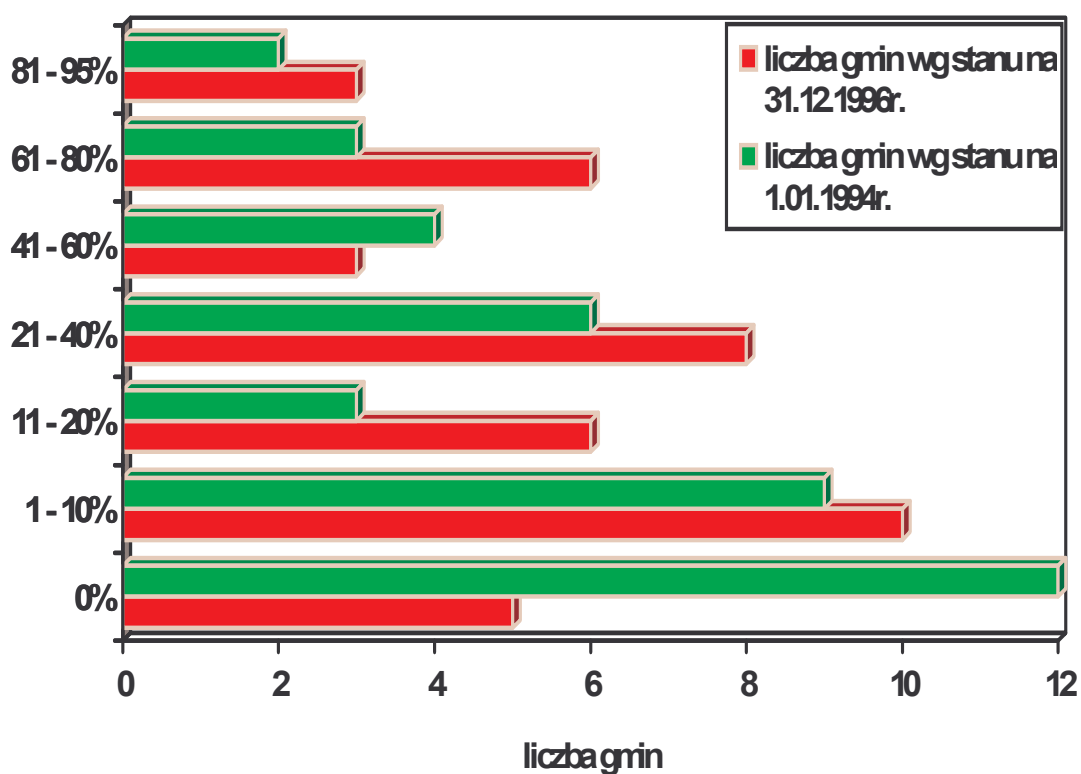
- *Na początku badanego okresu, 12 spośród 39 małych gmin poddanych analizie, tj. 30,8%, nie posiadało w ogóle kanalizacji, z czego 3 nie podjęły jej budowy do końca badanego okresu (gmina wiejska w Radymnie - woj. przemyskie, gmina miejsko-wiejska w Osieku - woj. tarnobrzeskie i gmina miejska w Porąbce - woj. bielskie). Z kolei w dalszych 7 gminach, mimo bardzo niskiego niekiedy poziomu skanalizowania, także nie stwierdzono przyrostu długości sieci w latach 1994-1996.*

Stwierdzony niewielki przyrost długości sieci kanalizacyjnej w kontrolowanych gminach w większości przypadków był dalece niewystarczający dla zapewnienia wymagań ochrony środowiska. Należy dodać, że wg stanu na początek 1994 r. aż 12 spośród 63 skontrolowanych gmin, tj. 19%, w ogóle nie posiadało kanalizacji, a na koniec 1996 r. nie skanalizowane pozostało jeszcze 5 skontrolowanych gmin, przy czym wszystkie one należały do grupy małych gmin.

- *Największe przyrosty sieci kanalizacyjnej wystąpiły w gminie wiejskiej w Rudnej - 64,4 km oraz w gminie miejskiej w Białymstoku - 47,5 km, gdzie w efekcie na koniec badanego okresu stopień skanalizowania osiągnął odpowiednio poziom 91% oraz 92,5%.*

Z ustaleń kontroli wynika, że poziom skanalizowania kontrolowanych gmin był znacznie niższy niż stopień ich zwodociągowania. Żadna z gmin nie osiągnęła maksymalnego poziomu w tym zakresie. W 5 przeanalizowanych gminach dużych wynosił on od 85% do 96,2% wg stanu na 1.10.1994 r., a na 31.12.1996 r. od 85% do 96,5%. W analizowanych 7 gminach średnich stopień skanalizowania wahał się odpowiednio od 54,9% do 90% oraz od 60% do 95%. W gminach małych stopień ich skanalizowania w latach 1994 - 1996 obrazuje rys. 2.

Rys. 2 Stopień skanalizowania gmin małych w latach 1994-1996

Oczyszczalnie ścieków

Problemy z oczyszczaniem ścieków obok zagospodarowania odpadów należą do najważniejszych z punktu widzenia ochrony środowiska w gminach. Obserwowany w ostatnich latach przyrost infrastruktury, związanej z zaopatrzeniem w wodę, znacznie wyprzedzał przyrost sieci kanalizacyjnej oraz budowę oczyszczalni ścieków, zwłaszcza w małych gminach wiejskich i wiejsko-miejskich, powodując wprowadzanie do wód i do ziemi coraz większej ilości powstających ścieków bez oczyszczania.

Kontrolą w omawianym zakresie objęto 63 gminy oraz 34 podmioty eksploatujące komunalne oczyszczalnie ścieków, przekazane im w zarząd przez gminy. Ponadto uwzględniono wyniki kontroli 9 podmiotów, przeprowadzone przez Delegaturę NIK w Kielcach w 1996 r.

Istotne ustalenia kontroli

Z ustaleń kontroli wynika, że w latach 1994-1996 w większości skontrolowanych gmin podejmowane były działania dla zmniejszenia uciążliwości i zagrożeń, powodowanych przez ścieki komunalne. Polegały one głównie na budowie nowych oczyszczalni oraz rozbudowie i modernizacji obiektów istniejących. Działania te przyczyniły się do istotnego zwiększenia zdolności przepustowej oczyszczalni, która jednak tylko w nielicznych przypadkach była wykorzystywana. W większości obiektów uzyskiwano zakładane stopnie redukcji zanieczyszczeń w odniesieniu do zawiesiny oraz BZT₅. Równocześnie jednak stwierdzono przypadki niedotrzymywania projektowanych parametrów. Przyczyną tego stanu były głównie niedociążenia oczyszczalni, spowodowane zbyt małą ilością dostarczanych ścieków oraz nieregularnością w ich dostarczaniu. Było to związane z nieodpowiednią i niewystarczająco rozwiniętą siecią kanalizacyjną oraz brakiem dostatecznej podaży usług w zakresie oczyszczania szamb i transportu ścieków do oczyszczalni. W efekcie do oczyszczalni okresowo docierały ścieki w niewystarczającej ilości oraz o nieodpowiednim składzie. Ta niekorzystna, zagrażająca środowisku sytuacja, powodowana była także m.in. utrwalonymi wśród mieszkańców nawykami do odprowadzania ścieków do rowów lub gleby oraz niekontrolowanym wywozem nieczystości w miejsca do tego nieprzeznaczone, zwłaszcza w miejscowościach odległych od oczyszczalni ścieków.

Wyniki kontroli wykazały, że na początku badanego okresu w 20 gminach spośród 61 przeanalizowanych, tj. w około 33%, brak było oczyszczalni ścieków komunalnych. Natomiast w 41 gminach eksploatowanych było łącznie 57 oczyszczalni ścieków, w tym 44 mechaniczno-biologiczne. Z tego:

- w 5 spośród 6 gmin dużych było 14 oczyszczalni,
- w 10 spośród 11 gmin średnich funkcjonowało 10 oczyszczalni,
- w 26 spośród 44 gmin małych eksploatowano 33 oczyszczalnie.

Na koniec badanego okresu w efekcie działalności inwestycyjnej skontrolowanych gmin, łączna liczba oczyszczalni ścieków wzrosła do 91 (w tym 74 mechaniczno-biologicznych), tj. o około 59,6% i posiadało je 54 badane gminy, tj. o około 32% więcej niż na początku badanego okresu. Z tego:

- w 6 gminach dużych było 15 oczyszczalni,

Istotne ustalenia kontroli

-
- w 11 gminach średnich funkcjonowało także 15 oczyszczalni,
  - w 37 spośród 44 małych gmin eksploatowano 61 oczyszczalni.

Nadal jednak 7 małych gmin spośród poddanych analizie 61 gmin, tj. około 11,5%, nie posiadało oczyszczalni ścieków komunalnych.

Wyniki kontroli wykazały, że w badanym okresie, w wyniku przekazania do eksploatacji nowych oczyszczalni ścieków, łącznie w kontrolowanych gminach nastąpił przyrost wielkości oczyszczonych ścieków z 499.511 m³/db do 549.186 m³/db, tj. o prawie 10%, w tym w oczyszczalniach mechaniczno-biologicznych z 333.271 m³/db, do 416.724 m³/, tj. o 25%.

Równocześnie w badanym okresie zmalała ilość ścieków oczyszczanych w niedostatecznym stopniu - tylko w oczyszczalniach mechanicznych - ze 166.519 m³/db do 132.340 m³/db, tj. o 20,5%.

Z ustaleń kontroli wynika również, że w trakcie budowy lub modernizacji oczyszczalni sporadycznie podejmowano działania, związane z wyposażeniem ich w urządzenia (wymagane pozwoleniami wodnoprawnymi) do dalszego odwadniania (dalszej przeróbki) osadów. W gminach, w których je instalowano, nie zawsze osiągnęto wymagane efekty, a także występowały problemy z zagospodarowaniem powstającego osadu.

- *W gminie miejskiej w Rzeszowie, oczyszczalnia ścieków funkcjonowała niewłaściwie. Występowało hydrauliczne przeciążenie osadników wtórnych, powodujące zmniejszenie efektów oczyszczania ścieków. Niewydolny był system recyrkulacji i przeróbki osadu.*

Wyniki kontroli wykazały, że eksploatacja oczyszczalni ścieków nie zawsze prowadzona była zgodnie z wymaganiami przepisów prawnych w tym zakresie. I tak wbrew obowiązkom wynikającym z Prawa wodnego, na początku 1994 r. - 13 spośród 57 oczyszczalni ścieków, tj. 22,8%, nie posiadało pozwoleń wodnoprawnych na odprowadzanie ścieków, a 14, tj. 24,6%, pozwoleń na eksploatację urządzeń.

Istotne ustalenia kontroli

Natomiast wg stanu na koniec 1996 r. wymaganych pozwoleń nie posiadało odpowiednio 11 i 21 spośród 91 eksploatowanych oczyszczalni, tj. 12,1% oraz 23,1% ogółu eksploatowanych obiektów.

Spośród 15 oczyszczalni ścieków, eksploatowanych w 6 dużych gminach objętych kontrolą, 8 posiadało pozwolenia wodnoprawne na eksploatację i odprowadzanie ścieków, 2 posiadały pozwolenia tylko na eksploatację urządzeń, a 5 oczyszczalni, tj. 33,3%, należących do gmin miejskich w Bytomiu - woj. katowickie i w Rzeszowie, funkcjonowało bez pozwoleń wodnoprawnych. Brak pozwoleń związany był głównie z trwającymi pracami modernizacyjnymi obiektów lub nieosiąganiem zakładanych parametrów, związanym m.in. z ich rozruchem. Zakładane efekty ekologiczne, w postaci redukcji zanieczyszczeń w odniesieniu do zawiesiny i BZT₅³⁵, wymagane pozwoleniami wodnoprawnymi, uzyskano zaledwie w 3 oczyszczalniach w gminach miejskich w Białymstoku, Olsztynie i w Tarnowie.

Stwierdzono także stosunkowo niski stopień wykorzystania możliwości przepustowych oczyszczalni. W 3 gminach na 4 zbadane, przepustowość wykorzystana była w granicach 40-60%, a tylko w jednej w gminie miejskiej w Tarnowie w 76,2%.

W 11 skontrolowanych gminach średnich, eksploatowano łącznie 15 oczyszczalni ścieków. Zaledwie 3 gminy korzystały z więcej niż jednej oczyszczalni, przy czym tylko gmina miejska Żary, woj. zielonogórskie, eksploatowała własne obiekty. W gminie miejskiej w Tomaszowie Mazowieckim - woj. piotrkowskie - ścieki z oczyszczalni mechanicznej kierowane były do oczyszczalni w Zakładach Włókien Chemicznych „Wistom” S.A., a w gminie miejskiej w Wołominie - woj.

---

³⁵ BZT - biochemiczne zapotrzebowanie tlenu. Jest to ilość tlenu potrzebna do całkowitego rozkładu obecnych w ściekach związków organicznych metodą biochemiczną (przy współudziale mikroorga-
nizmów) w warunkach tlenowych. Ponieważ całkowita mineralizacja związków organicznych w ściekach trwa zbyt długo, w praktyce określa się pięciodobowe zapotrzebowanie tlenu w temperaturze 20⁰C i oznacza symbolem BZT₅.

Istotne ustalenia kontroli

---

warszawskie - część ścieków komunalnych kierowano do oczyszczalni zakładowej typu „Bioblok 400” Zakładów Stolarstwa Budowlanego S.A., a część do nowowytbudowanej oczyszczalni mechaniczno-biologicznej „Krym I”, oddanej do eksploatacji w końcu 1996 r.

Eksploatacja oczyszczalni w większości prowadzona była legalnie. Według stanu na koniec 1996 r. spośród 10 zbadanych oczyszczalni 8 (tj. 80%) posiadało pozwolenia wodnoprawne na odprowadzanie ścieków oraz eksploatację urządzeń, natomiast 2 pracowały nielegalnie.

- *Oczyszczalnia komunalna mechaniczno-chemiczna „Wschód” w Gdańsku nie posiadała pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie ścieków ze względu na zbyt niski stopień redukcji zanieczyszczeń.*
- *Oczyszczalnia w gminie miejsko-wiejskiej w Nysie, woj. opolskie, nie posiadała pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie ścieków ze względu na nieodpowiednie ich parametry uzyskiwane po oczyszczeniu.*

W zbadanych 7 oczyszczalniach osiągnęto zakładane efekty ekologiczne, uzyskując parametry redukcji zanieczyszczeń w odniesieniu do zawiesiny i BZT₅, wymagane w pozwoleniach wodnoprawnych.

W gminach średnich, podobnie jak w gminach dużych, stwierdzono stosunkowo niski stopień wykorzystania zdolności przepustowych eksploatowanych oczyszczalni. W 7 zbadanych gminach wahał się on w granicach 40-70%. Niski stopień wykorzystania możliwości przepustowych oczyszczalni, poza brakiem uzbrojenia w sieć kanalizacyjną, spowodowany był niedostarczaniem do nich ścieków, gromadzonych w szambach i osadnikach.

- *W gminie miejskiej Żary, woj. zielonogórskie, ścieki z około 35% budynków mieszkalnych, poprzez osadniki przepływowe i kanalizację sanitarną, odprowadzane były rowami otwartymi do wód i do ziemi. Ilość odpadów płynnych, wywożonych wozami asenizacyjnymi, była 3-krotnie wyższa od ilości ścieków dowożonych do oczyszczalni. Większość*

Istotne ustalenia kontroli

ścieków nie trafiała do oczyszczalni, tylko zrzucana była do wód i do ziemi.

Spośród 44 zbadanych gmin małych, 7 nie posiadało na koniec 1996 r. oczyszczalni ścieków.

- W gminie wiejskiej w Porąbce, woj. bielskie, pomimo znacznego zwodociągowania sięgającego ponad 74%, nie zapewniono równoczesnej budowy kanalizacji i oczyszczalni ścieków, co spowodowało poważne zagrożenie dla czystości wód powierzchniowych i gruntowych całej zlewni rzeki Soły, w tym m.in. dla znajdującego się na terenie gminy zbiornika Czaniec, stanowiącego rezerwuuar wody pitnej dla mieszkańców województwa bielskiego i katowickiego. Z ustaleń kontroli wynika, że około 65% ścieków, wytwarzanych w gminie, spływało bezpośrednio do gleby i wód powierzchniowych, 25% ścieków wybierano z szamb i w sposób niekontrolowany wywożono na pola, a jedynie około 10% z ogólnej ilości ścieków trafiało do oczyszczalni w Kętach i w Andrychowie.*
- W gminie wiejskiej w Radymnie, woj. przemyskie, nie zostały podjęte działania, zmierzające do przejęcia od Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa nieczynnych oczyszczalni ścieków w Chotyńcu i Nienowicach oraz do wykorzystania przez mieszkańców wsi Młyny oczyszczalni ścieków, zlokalizowanej w miejscowym Rolniczym Zespole Spółdzielczym, zmodernizowanej z udziałem środków gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej w kwocie 20 tys. zł.*
- W gminie miejsko-wiejskiej w Połańcu, woj. tarnobrzeskie, prowadzona była budowa oczyszczalni, a ścieki gromadzono w osadnikach gnilnych.*

Pozostałe 37 małych gmin eksploatowało łącznie 61 oczyszczalni ścieków, w tym 51 oczyszczalni mechaniczno-biologicznych. Na koniec badanego okresu w 5 gminach (miejsko-wiejskiej w Brześciu Kujawskim - woj. włocławskie, miejskiej w Braniewie - woj. elbląskie i wiejskich w Kleszczowie - woj. piotrkowskie, w Rudnej

Istotne ustalenia kontroli

- woj. legnickie) 9 oczyszczalni znajdowało się w końcowej fazie budowy lub modernizacji bądź w trakcie rozruchu. W oczyszczalniach tych nie zostały jeszcze osiągnięte wymagane parametry. Dotrzymanie zakładanego poziomu redukcji zawiesiny i BZT₅ nie zawsze było możliwe. Utrudnieniem w ich osiągnięciu była m.in. niedostateczna ilość ścieków, dostarczanych do uruchamianych obiektów (np. w gminie Rudna).

Z ustaleń kontroli wynika, że w większości gmin małych oczyszczalnie eksploatowano legalnie. W zbadanych 30 gminach, 33 nowowytbudowane lub zmodernizowane oczyszczalnie posiadały pozwolenia wodnoprawne na odprowadzanie ścieków i eksploatację urządzeń. Nieprawidłowości w tym zakresie stwierdzono w jednej gminie.

- *W gminie miejskiej w Nidzicy, woj. olsztyńskie, nowowytbudowana oczyszczalnia ścieków posiadała pozwolenie wodnoprawne na odprowadzanie ścieków, nie miała natomiast na eksploatację urządzeń. Po wyeliminowaniu nieprawidłowości i uzyskaniu parametrów oczyszczania wyższych od zakładanych, w okresie kontroli Gmina oczekiwała na wydanie przez Wojewodę Olsztyńskiego wymaganego pozwolenia.*

Stwierdzono, że w 6 gminach ścieki odprowadzane przez 8 oczyszczalni nie osiągnęły wartości redukcji zanieczyszczeń w odniesieniu do zawiesiny oraz BZT₅ wymaganych w pozwoleniach wodnoprawnych.

- *W gminie wiejsko-miejskiej w Czerwieńsku, woj. zielonogórskie, w ściekach oczyszczonych występowało przekroczenie dopuszczalnych ładunków zanieczyszczeń. W wyniku przeprowadzonej kontroli Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Zielonej Górze za stwierdzone przekroczenia wymierzył gminie karę dobową w wysokości 1,47 zł/db od 17 grudnia 1996 r. Do czasu zakończenia kontroli NIK, mimo usunięcia awarii w oczyszczalni, ścieki po oczyszczeniu*

Istotne ustalenia kontroli

---

mechaniczno-biologicznym w dalszym ciągu nie odpowiadały parametrom wymagany w pozwoleniach wodnoprawnych.

- *W gminie miejsko-wiejskiej w Gryfinie, woj. szczecińskie, oczyszczalnia nie osiągnęła wymaganych parametrów dla zawiesiny ogólnej w oczyszczonych ściekach. Urząd Gminy zgłosił ten problem wykonawcy w wykazie wad i usterek do usunięcia.*

W 30 zbadanych gminach małych stwierdzono następujące stopnie wykorzystania możliwości przepustowych oczyszczalni: w 3 gminach poniżej 20%, w 18 gminach 20-50%, w 7 gminach 51-80% oraz w 2 gminach 100%.

- *Bardzo niski stopień wykorzystania oczyszczalni, stwierdzony w gminie wiejskiej w Zakroczymiu, woj. warszawskie - 9,4%, w gminie miejskiej w Goniądzu, woj. łomżyńskie - 13,4% oraz w gminie wiejskiej Sokoły, woj. łomżyńskie - poniżej 20%, spowodowany był głównie brakiem uzbrojenia terenów zabudowanych w sieć kanalizacyjną.*

Niskie wykorzystanie zdolności przepustowych oczyszczalni okresowo powodowało nieprawidłową ich pracę, tj. przekraczanie dopuszczalnych ładunków zanieczyszczeń w ściekach, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych. Niekorzystny wpływ na pracę oczyszczalni miała także nieodpowiednia struktura dostarczanych ścieków spowodowana np. przedostawaniem się wody do nieszczelnej sieci kanalizacyjnej (gmina miejska w Nidzicy, woj. olsztyńskie) oraz nieregularnym i przypadkowym dostarczaniem ścieków. Sytuacja ta spowodowana była m.in. również brakiem ewidencji zbiorników nieczystości płynnych na terenie gmin. Sprzyjał temu brak rozeznania gmin w zakresie sposobu gromadzenia i usuwania nieczystości płynnych zwłaszcza w miejscowościach odległych od oczyszczalni. Przypadki takie stwierdzono w 3 gminach.

- *W gminie miejskiej w Ozorkowie, woj. łódzkie, nie posiadano danych dotyczących liczby budynków w mieście oraz budynków podłączonych do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.*

Istotne ustalenia kontroli

Z ustaleń kontroli podmiotów eksploatujących komunalne oczyszczalnie ścieków wynika, że łącznie w zarządzie 41 podmiotów znajdowało się 51 oczyszczalni. Analiza stanu formalnoprawnego oczyszczalni wykazała, że 5 z nich, tj. 9,8%, nie posiadało wymaganych pozwoleń wodnoprawnych. Z tego w przypadku 3 obiektów brak było pozwoleń zarówno na odprowadzanie ścieków jak i na eksploatację urządzeń, zarządzanych przez: Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Rudkach k. Nowej Słupii - woj. kieleckie (od 1 lipca 1996 r.), Komunalny Zakład Wodociągów, Kanalizacji i Remontów w Bodzentynie - woj. kieleckie, Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Staszowie - woj. tarnobreskie, natomiast w 2, zarządzanych przez Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kątach Wrocławskich - woj. wrocławskie oraz Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Śremie - woj. poznańskie, nie było pozwoleń na eksploatację urządzeń.

Z ustaleń kontroli wynika, że 15 na 41 analizowanych podmiotów, tj. 36,6%, nie przestrzegało warunków odprowadzania ścieków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych.

- *Zakład Gospodarki Mieszkaniowej i Komunalnej w Rudkach k/Nowej Słupii, woj. kieleckie, w 1995 r. nie przestrzegał 7 z 11 warunków, określonych w pozwoleniu wodnoprawnym z 3 czerwca 1993 r. na odprowadzanie ścieków z oczyszczalni w Nowej Słupii do rzeki Słupianki. W 1996 r. w dalszym ciągu nie przestrzegano 3 warunków. Brak było urządzeń do pomiaru ilości odprowadzanych ścieków w rowie otwartym przed ujściem do rzeki oraz na kanale po stawie sedymentacyjnym. Nie wyznaczono także strefy ochrony sanitarnej dla stawu sedymentacyjnego³⁶. Badanie jakości ścieków prowadzono raz na kwartał, zamiast raz na miesiąc jak wyznaczono w pozwoleniu.*

---

³⁶ *staw sedymentacyjny jest to zbiornik ziemny (naturalny lub sztuczny), przeznaczony do osadzania zawiesin w wyniku zmniejszenia prędkości przepływu ścieków.*

Istotne ustalenia kontroli

-
- *Wodociągi Kórnickie i Usługi Komunalne sp. z o.o. w Kórniku, woj. poznańskie - nie przeprowadziły w latach 1995-1996 żadnej kontroli odprowadzonych ścieków mimo, że z pozwolenia wodnoprawnego wynikał obowiązek przeprowadzania takich analiz co kwartał. Kontrola przeprowadzona przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Poznaniu w dniu 8 maja 1996 r. wykazała naruszenie warunków określonych w w/w pozwoleniu i obciążono spółkę kosztami analiz.*
  - *Cztery oczyszczalnie administrowane przez: Zakład Gospodarki Mieszkaniowej i Komunalnej w Rudkach, Otwocki Zakład Wodociągów i Kanalizacji - woj. warszawskie, Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Świlczy - woj. rzeszowskie oraz Przedsiębiorstwo Komunalne „PEKOM” S.A. w Żarach - woj. zielonogórskie, nie posiadały urządzeń pomiarowych, pozwalających w sposób miarodajny określić ilości odprowadzanych ścieków.*

**Oplaty za szczególne korzystanie z wód i kary za nieprzestrzeganie wymagań
w tym zakresie**

Z ustaleń kontroli wynika, że 10 z 32, tj. 31,2% zbadanych podmiotów nierzetelnie lub nieterminowo przekazywało wojewodom wymagane informacje do naliczania opłat za szczególne korzystanie z wód.

- *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Goleniowie w przekazanym sprawozdaniu „Woda - ujęcie własne - W”, stanowiącym podstawę naliczenia opłat za szczególne korzystanie z wód, nie uwzględniło w 1994 r. poboru wody w ilości 466,3 tys. m³ oraz 16,5 tys. m³ w 1995 r., zużytej na potrzeby własne, wykazanej w sprawozdaniu GUS (M-06 o wodociągach i kanalizacji). W czasie kontroli sporządzono skorygowane sprawozdanie, w oparciu o które Wojewoda Szczeciński wydał 2 decyzje w sprawie opłat za pobór wód w łącznej kwocie 9028,82 zł, które zostały uregulowane.*

Istotne ustalenia kontroli

-
- *Zakład Gospodarki Mieszkaniowej i Komunalnej w Rudkach (gmina Nowa Słupia woj. kieleckie) nieterminowo regulował opłaty za pobór wód i odprowadzanie ścieków do wód lub ziemi. Naliczona przez Wojewodę Kieleckiego opłata w łącznej kwocie 3.825,60 zł nie została do czasu kontroli uregulowana z powodu braku wolnych środków finansowych.*
  - *Spółka z o.o. „Wodociągi Kórnickie i Usługi Komunalne” w Kórniku, woj. poznańskie, do czasu kontroli nie przekazała Wojewodzie Poznańskiemu żadnej informacji, stanowiącej podstawę do naliczenia opłat za szczególne korzystanie z wód.*

Występujące przypadki przekazywania wojewodom nierzetelnych informacji, polegały głównie na zaniżaniu ilości pobranych wód, pomijaniu wód zużywanych do celów technologicznych (płukanie filtrów, sieci wodociągowych) jak również częstym nie uwzględnianiu strat wody w sieci wodociągowej. Stwierdzono je także w 3 na 9 zbadanych gmin.

- *W gminie wiejskiej w Zakroczymiu, woj. warszawskie, wymagane informacje o wielkości poboru wody za 1994 r. i 1995 r. w celu naliczenia należnej opłaty z tego tytułu przekazane zostały Wojewodzie Warszawskiemu ze znacznym opóźnieniem, tj. we wrześniu 1996 r. zamiast odpowiednio do 31.01.1995 r. i 31.01.1996 r. Spowodowało to wydanie przez Wojewodę decyzji ustalających opłaty przy zastosowaniu wyższych stawek jednostkowych z 1996 r. Ponadto, w przekazanych Wojewodzie informacjach nie uwzględniono ilości wód popłucznych, a także nie wyszczególniono innych celów zużycia niż cele socjalne i zaopatrzenia ludności, zaś w zakresie danych dotyczących wprowadzanych do Wisły ścieków z osadnika Imhoffa nie podano stężeń zawartych w nich zanieczyszczeń. Także z opóźnieniem regulowano opłaty za korzystanie ze środowiska i szczególne korzystanie z wód, ustalone przez Wojewodę, w wyniku czego w dniu 11.09.1996 r. Wojewoda naliczył Urzędowi Gminy odsetki z tytułu przeterminowanych*

Istotne ustalenia kontroli

---

wpłat w wysokości 19.603,57 zł, które do czasu kontroli nie zostały uiszczone.

Wyniki kontroli wykazały, że na 9 z 32, tj. 28,1% przeanalizowanych podmiotów, które nieterminowo wносиły opłaty za szczególne korzystanie z wód w latach 1994-1996, 4 z nich naliczono odsetki za zwłokę (Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Jaworznie - woj. katowickie, Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Żywcu - woj. bielskie, Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Ozorkowie - woj. łódzkie, Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Gryfinie - woj. szczecińskie). Ponadto ustalono, że 12 spośród 32, tj. 37,5% przeanalizowanych podmiotów, wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska wymierzili kary pieniężne za przekroczenia wskaźników zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych do odbiorników. Kary uiszczono terminowo.

Nowe oczyszczalnie ścieków

W toku kontroli gmin oraz podmiotów, którym przekazane zostały do realizacji w ich imieniu zadania, związane z usuwaniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych, zbadano efektywność działania i stopień wykorzystania oczyszczalni ścieków w odniesieniu do obiektów najnowszych tj. oddanych do użytku - w wyniku budowy, rozbudowy bądź modernizacji - w latach 1991-1996. Analizą objęto łącznie 66 takich oczyszczalni ścieków, zlokalizowanych na terenie 59 gmin. Dla celów niniejszej informacji podzielono je w zależności od przepustowości na 3 grupy:

- oczyszczalnie małe < 10 tys. m³/d
- oczyszczalnie średnie > 10 - 50 tys. m³/d
- oczyszczalnie duże > 50 tys. m³/d.

Spośród 66 analizowanych obiektów 5 stanowiły oczyszczalnie duże, 13 średnie a 48 małe. Oczyszczalnie duże i średnie zlokalizowane były w gminach miejskich, a oczyszczalnie małe w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich.

Z ustaleń kontroli wynika, że większość z analizowanych nowych oczyszczalni ścieków komunalnych wykorzystywana była tylko w niewielkim stopniu w stosunku do

Istotne ustalenia kontroli

---

możliwości, biorąc pod uwagę zdolność przepustową. Poniżej przedstawiono ocenę stopnia ich wykorzystania w tym zakresie:

- do 50% zdolności przepustowej - 33 oczyszczalnie tj. 50% analizowanych, w tym:

- 3 duże - od 22,4% w Nysie, woj. opolskie, do 49,8% w Tarnowie
- 5 średnich - od 29% w Jaworznie-Dąb, woj. katowickie, do 43,5% w Tarnowie
- 25 małych od 4,9 % w Żłobicy (gm.Kleszczów, woj. piotrkowskie) i 9,4% w

Zakroczymiu, woj. warszawskie, do 45% w Świlczy, woj. rzeszowskie i 49,6% w Sokołowie Młp., woj. rzeszowskie.

- powyżej 50% do 80% zdolności przepustowej - 27 oczyszczalni tj. 40,9% poddanych analizie, w tym:

- 2 duże - od 56% w Gdańsku do 73% w Sitkówce-Nowinach (dla Kielc)
- 7 średnich - od 51,4% w Zamościu do 70% w Łomży
- 18 małych - od 53% w Czerwieńsku, woj. zielonogórskie do 78% w Małogoszczu, woj. kieleckie.

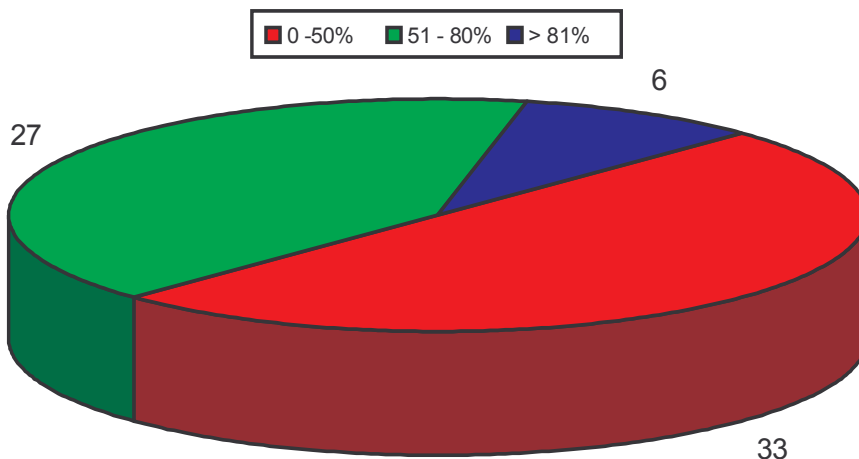
- powyżej 80% - 6 oczyszczalni, tj. 9,1% analizowanych, w tym:

- 1 średnia - w Śremie 127,4%, woj. poznańskie, (przeciążenie części biologicznej)
- 5 małych - od 92% w Gryfinie do 143% w Bieżuniu gm. Goleniów, przy czym 3 z nich były przeciążone. W zasadzie tylko jedna oczyszczalnia w Ozorkowie, woj. łódzkie, pracowała z pełnym obciążeniem.

Na rys. 3 przedstawiono stopień wykorzystania zdolności przepustowych wszystkich przeanalizowanych 66 oczyszczalni ścieków komunalnych, oddanych do eksploatacji w latach 1991-1996.

Istotne ustalenia kontroli

Rys. 3 Stopień wykorzystania zdolności przepustowych oczyszczalni ścieków oddanych do eksploatacji w latach 1991 - 96

Jak wynika z ustaleń kontroli aż 50% wszystkich analizowanych nowych oczyszczalni ścieków wykorzystywana była poniżej 50% swoich zdolności przepustowych, z tego w grupie małych oczyszczalni aż 48% wykorzystywana była zaledwie na poziomie nie przekraczającym 30% zdolności przepustowych.

- Szczególnie nieefektywnie wykorzystywane były 3 oczyszczalnie mechaniczno-biologiczne w gm. Kleszczów, woj. piotrkowskie: w Żłobnicy - 4,9%, Łuszczanowicach - 17,0%, Kleszczowie - 39,0%. Należy dodać, że stopień wykorzystania oczyszczalni w Żłobnicy i w Kleszczowie w 1996 r. był niższy niż w 1994 r. Kolejna, czwarta oczyszczalnia ścieków w tej gminie, w Łękińsku, wykonana w 1996 r., nie została do czasu kontroli przekazana do eksploatacji z uwagi na brak możliwości przeprowadzenia rozruchu technologicznego, spowodowanego brakiem dopływu ścieków ze względu na opóźnienia w budowie sieci kanalizacyjnej.

Istotne ustalenia kontroli

Przyczyną stwierdzonego niezadowalającego stanu w zakresie niskiego stopnia wykorzystania nowych oczyszczalni ścieków komunalnych było głównie zbyt wolne tempo budowy i rozbudowy sieci kanalizacyjnych oraz przyłączy. Być może istniejąca sytuacja w gminie Kleszczów spowodowana została także zbyt dużą ilością środków dyspozycyjnych gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Z przedstawionych danych wynika niska efektywność wykorzystania środków finansowych, zainwestowanych w budowę, rozbudowę i modernizację analizowanych oczyszczalni ścieków.

Z ustaleń kontroli wynika, że znaczna część nowych oczyszczalni ścieków komunalnych nie osiągała zakładanego stopnia redukcji zanieczyszczeń. Analiza danych w tym zakresie dotyczących 64 oczyszczalni wykazała, że wg stanu na koniec 1996 r. dotyczyło to 24 tj. 37,5% badanych obiektów, nie dotrzymujących warunków pozwoleń wodnoprawnych w zakresie redukcji zawiesiny i BZT₅. Z tego po 3 oczyszczalnie należały do grup o przepustowości dużej (w Rzeszowie, Gdańsku i Nysie) i średniej (w Gnieźnie, Łomży i Żywcu), a 18 stanowiły oczyszczalnie małe (np. w Kiełczyńku gm. Książ i Białuniu gm. Goleniów).

- *Oczyszczalnia ścieków w Rzeszowie nie uzyskiwała właściwych parametrów w zakresie redukcji BZT₅ (86,2% wobec wymaganego poziomu 95%) z powodu przeciążenia części biologicznej w wyniku niewydolności recyrkulacji osadu czynnego oraz przeciążenia hydraulicznego osadników wtórnych.*
- *W oczyszczalni mechaniczno-biologicznej Jaworzno-Siłownia w gminie Jaworzno, woj. katowickie, w 1996 r. wystąpiły przekroczenia zawartości zawiesiny o 40% oraz ChZT o 45%, spowodowane zmniejszoną wydajnością oczyszczalni w wyniku szkód górniczych w KWK „Jan Kanty”. Podczas usuwania tych szkód pracował jeden ciąg technologiczny.*

c. Zapewnienie czystości, utylizacja odpadów komunalnych oraz utrzymanie

*Istotne ustalenia kontroli***wysypisk tych odpadów**

Kontrolą w ww. zakresie objęto 63 urzędy gmin oraz 25 podmiotów, którym gminy przekazały w zarząd m.in. eksploatację wysypisk komunalnych oraz realizację zadań związanych z utrzymaniem czystości w gminach. Ponadto wykorzystano informacje, uzyskane w trakcie kontroli Delegatury NIK w Kielcach, przeprowadzonej w 1996 r. w 7 gminach oraz 6 podmiotach, odpowiedzialnych za realizację zadań w w/w zakresie. Status prawny skontrolowanych podmiotów był zróżnicowany. Najwięcej z nich - 12 stanowiły zakłady budżetowe gmin, 9 spółki z o.o., a pozostałe: przedsiębiorstwa państwowe, zakłady użyteczności publicznej, spółki akcyjne oraz firmy prywatne.

Z ustaleń kontroli wynika, iż podejmowane w latach 1994-1996 przez zarządy gmin działania w zakresie zmniejszania uciążliwości dla środowiska, powodowanej przez odpady komunalne, nie były zadowalające. Nie wszystkie gminy posiadały zorganizowane składowiska odpadów. Istniejące wysypiska nie zawsze spełniały wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawnych. W wielu przypadkach nie realizowano warunków, określonych w decyzjach administracyjnych oraz instrukcjach eksploatacji poszczególnych składowisk. Wiele z nich stanowiło zagrożenie dla środowiska z uwagi na brak uszczelnionego podłoża oraz systemu odbioru odcieków. Osobny problem stanowiły tzw. „dzikie” wysypiska.

Na podkreślenie zasługuje zastosowany sposób gromadzenia i utylizacji odpadów, wprowadzony w jednej z kontrolowanych gmin, w Braniewie, uwzględniający także przyszłościowe problemy, związane z rozwojem miasta.

- *W gminie miejskiej Braniewo, woj. elbląskie, odpady, składowane na wysypisku w formie tzw. przym energetycznych, poddawane są procesom fermentacyjnym, a powstający biogaz wykorzystywany jest na potrzeby grzewcze miasta. W przymach tych składowane są również osuszone osady, powstające w procesie mechaniczno-biologicznego oczyszczania ścieków, mające dodatni wpływ na fermentację w*

Istotne ustalenia kontroli

---

pryzmach energetycznych i wzrost ilości biogazu. Składowisko przekazane zostało Przedsiębiorstwu Energetyki Ciepłej sp. z o.o., wykorzystującemu biogaz do ogrzewania miasta.

Na podstawie analizy danych z 63 skontrolowanych gmin wynika, że na początku 1994 r. w 52 z nich istniały łącznie 74 składowiska odpadów komunalnych, natomiast na koniec 1996 r. posiadało je już 58 gmin w łącznej liczbie 93. Stwierdzono, że 5 spośród poddanych analizie 63 gmin nie posiadało zorganizowanych wysypisk odpadów komunalnych. Dotyczyło to małych gmin w: Białych Błotach - woj. bydgoskie, Nadarzynie - woj. warszawskie, Nasielsku - woj. ciechanowskie, Porąbce - woj. bielskie oraz Sitkówce-Nowinach - woj. kieleckie.

- *Zarząd Gminy w Porąbce, woj. bielskie, w celu utrzymania porządku i czystości na terenie gminy zapewnił stałe usuwanie odpadów komunalnych. W poszczególnych sołectwach odpady zbierane były do rozstawionych pojemników i kontenerów oraz wywożone na składowisko w Kętach.*
- *Gmina w Sitkówce-Nowinach, woj. kieleckie, nie posiadająca składowiska odpadów komunalnych, nie korzystała ze składowisk znajdujących się w sąsiednich gminach. Na jej terenie istniały natomiast 4 nielegalne, uznane za „dzikie” wysypiska. Zarząd Gminy nie spowodował ich likwidacji, nie podjął czynności związanych z budową składowiska, jak również nie utworzył w sołectwach stałych lub przenośnych punktów zbiórki odpadów komunalnych.*

Z ustaleń kontroli wynika, że w 13 gminach eksploatowano łącznie w sposób nielegalny tj. bez wymaganych decyzji administracyjnych 21 wysypisk. Przypadki nielegalnej eksploatacji stwierdzono w 1 średniej gminie miejskiej w Przemyśle oraz w odniesieniu do 20 obiektów, zlokalizowanych w 12 gminach małych. Dotyczyły one również 2 obiektów w gminach skontrolowanych przez Delegaturę NIK w Kielcach w 1996 r.

- *W gminie miejsko-wiejskiej w Czerwiesku, woj. zielonogórskie, dla żadnego z ośmiu eksploatowanych wysypisk komunalnych na terenie gminy, nie było wymaganego pozwolenia na budowę. Także użytkowanie*

Istotne ustalenia kontroli

---

wysypisk podjęto, nie zawiadamiając właściwego organu o zakończeniu budowy. Dla dwóch wysypisk w Czerwieńsku i Leśniewie nie posiadano uzgodnień z Wojewodą Zielonogórskim w zakresie ich eksploatacji.

- W gminie miejsko-wiejskiej w Zwoleniu, woj. radomskie, w okresie od 1990 r. do połowy 1995 r. (tj. do czasu uruchomienia nowego komunalnego wysypiska odpadów) stałe i ciekłe odpady z terenu gminy deponowane były na składowisku, którego lokalizacja nie została zalegalizowana. Wysypisko, zlokalizowane w wyrobisku po eksploatacji piasków, od północy i zachodu graniczyło ze strefą chronionego krajobrazu „Dolina rzeki Zwołanki”.
- W gminie miejsko-wiejskiej w Małogoszczu, woj. kieleckie, eksploatowane było nielegalne składowisko bez uszczelnionego podłoża, znajdujące się w wyrobisku po kamieniołomach, na wychodniach wapieni jurajskich, zagrażając przez to jakości wód podziemnych. Oględziny wykazały, że odpady nie były segregowane, ugniatane oraz nie przesypywano ich warstwą ziemi.
- W gminie Chmielnik, woj. kieleckie, nie uregulowany był stan prawny składowiska odpadów komunalnych (użytkowanego od 1968 r.) w Suchowoli, zlokalizowanego w wyrobisku poeksploatacyjnym kopalni kamienia wapiennego, w obrębie obszaru zasilania źródłiska w Zręczu i strefy ochrony pośredniej ujęcia w Suchowoli. Brak było decyzji lokalizacyjnej, pozwolenia na budowę oraz instrukcji eksploatacji.
- Brak było pozwolenia na eksploatację składowiska odpadów komunalnych w Janowie Lubelskim, woj. tarnobrzeskie. W trakcie kontroli, na polecenie Burmistrza, dyrektor Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej wystąpił do Urzędu Rejonowego o wydanie w/w pozwolenia.

Istotne ustalenia kontroli

Podobnie, z ustaleń kontroli podmiotów, eksploatujących łącznie 39 wysypisk odpadów komunalnych wynika, że 2 z nich, użytkowane przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Końskich, woj. kieleckie, oraz Miejski Zakład Komunalny w Nisku, woj. tarnobrzeskie, nie miały uregulowanego stanu prawnego. W dwóch przypadkach stwierdzono brak decyzji lokalizacyjnych (Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Jarosławiu, woj. przemyskie, oraz Komunalne Przedsiębiorstwo Użyteczności Publicznej w Zatorze, woj. bielskie). Ponadto w przypadku 5 z 13 przeanalizowanych wysypisk stwierdzono brak pozwolenia na ich eksploatację.

- *W związku z brakiem pozwolenia na eksploatację składowiska, administrowanego przez Komunalne Przedsiębiorstwo Użyteczności Publicznej w Zatorze, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Bielsku Białej wymierzył Zarządowi Gminy Zator w dniu 30.01.1997 r. łączną karę pieniężną w wysokości 64.628,32 zł za gromadzenie odpadów w miejscu nieprzeznaczonym na ten cel. Od decyzji w tej sprawie Zarząd Miasta wniósł odwołanie, które do czasu kontroli nie zostało rozpatrzone.*

Z ustaleń kontroli wynika, że przeważająca liczba składowisk w kontrolowanych gminach nie posiadała uszczelnionego podłoża, uniemożliwiającego przedostawanie się zanieczyszczeń do środowiska (wód powierzchniowych, wód podziemnych, gleby). Wg stanu na początek 1994 r. zaledwie 14 składowisk, tj. 18,9% ogólnej ich liczby w gminach objętych kontrolą, posiadało zabezpieczenie w tym zakresie, a na koniec 1996 r. liczba ich wzrosła do 29, tj. 31,2% ogółu. Natomiast na przeanalizowane 26 wysypisk, eksploatowanych przez skontrolowane podmioty, uszczelnione podłoże posiadało 11 z nich, tj. 42,3%.

Wyniki kontroli wykazały, że w 17 gminach eksploatację składowisk prowadzono nieprawidłowo, z naruszeniem wymagań ochrony środowiska: m.in., nie przestrzegano instrukcji ich użytkowania, nie prowadzono kontroli odcieków, nie wytyczano lub zaniedbywano tereny w obrębie stref ochronnych. Przypadki takie stwierdzono w: 1 gminie dużej, 1 średniej oraz w 15 gminach małych, eksploatujących łącznie 26 legalnych

Istotne ustalenia kontroli

---

i nielegalnych składowisk. Podobne nieprawidłowości stwierdzono w 4 z 7 gmin objętych kontrolą Delegatury NIK w Kielcach w 1996 r.

- *W gminie miejskiej w Drohiczynie, woj. białostockie, legalne komunalne wysypisko odpadów zlokalizowane jest w granicach obszaru chronionego krajobrazu. Przeprowadzone oględziny wykazały uszkodzone w kilku miejscach ogrodzenie, brak bramy wjazdowej oraz odpady, wysypywane także poza obszarem, wyznaczonym na wysypisko.*
- *W gminie wiejskiej w Dobrzyniewie Kościelnym, woj. białostockie, nie dbano zgodnie z wytycznymi projektowymi o właściwą eksploatację wysypiska odpadów we wsi Leńce, położonej na terenie Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej. Stwierdzono niekontrolowane składowanie odpadów innych niż komunalne. Na terenie wysypiska i jego strefy ochronnej nie prowadzono badań gleby i wód podziemnych, umożliwiających ocenę zachodzących zmian stanu środowiska. Nie zabezpieczono i nie oznakowano, zlokalizowanych na terenie wysypiska mogilników, przeznaczonych do składowania opakowań po środkach ochrony roślin.*
- *W gminie miejsko-wiejskiej w Goniądzu, woj. łódzkie, oględziny 2 legalnych wysypisk we wsiach Kramkówka Duża oraz Downary (na 9 istniejących wysypisk w gminie) wykazały, że składowano tam odpady w sposób niewłaściwy. Śmieci, łącznie ze złomem i zużytymi oponami, porzucane były po całym terenie wysypisk, które ponadto nie były oznakowane. Nie uporządkowano również miejsko-gminnego składowiska w Łazach, oddanego do użytku w 1996 r., zlokalizowanego w strefie ochronnej Biebrzańskiego Parku Narodowego.*
- *W gminie miejsko-wiejskiej w Czarnej Białostockiej, woj. białostockie, oględziny 4 spośród 6 wysypisk legalnych, tj.: w Niemczynie, Karczmisku, Ogółach i Wólce Ratowieckiej oraz wysypiska nielegalnego w Zdrojach wykazały, że tylko wysypisko w Ogółach było należycie ogrodzone*

Istotne ustalenia kontroli

---

i zabezpieczone. Na pozostałych wysypiskach śmieci były nienależycie składowane, ogrodzenia niekompletne lub było ich brak.

- *W wyniku oględzin gminnego składowiska odpadów w Opatowie, woj. tarnobrzeskie, stwierdzono niepełną realizację zadań, mających na celu ochronę środowiska i rekultywację gruntów. Nie wykonano rowów opaskowych i studzienki do zbierania odcieków, jak również planowanych na 1996 r. nasadzeń drzew i krzewów w części wyeksploatowanej składowiska. Także drogi wewnętrzne nie zostały utwardzone, pomimo zakupu przeznaczonych do tego celu płyt betonowych.*

Podobne nieprawidłowości, dotyczące nieprzestrzegania zasad i warunków eksploatacji składowisk, określonych w pozwoleniach oraz instrukcjach eksploatacji, a także związane z nieprzestrzeganiem obowiązków w zakresie wyposażenia i utrzymania składowisk w sposób zapewniający spełnianie wymagań higieniczno-sanitarnych i ochrony środowiska stwierdzono w przypadku 15 spośród 23 przebadanych podmiotów, tj. w 65,2%, którym gminy przekazały eksploatację składowisk komunalnych.

- *Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania w Warszawie - składowisko odpadów w Łubnej, woj. warszawskie, pomimo zalecenia Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z 1975 r. nie posiadało utworzonej i zagospodarowanej strefy ochronnej. W latach 1994-1995 jego eksploatacja prowadzona była niezgodnie z podstawowymi zasadami higieniczno-sanitarnymi, co pogłębiało niekorzystne oddziaływanie na środowisko, wynikające z niezrealizowania uszczelnienia podłoża, oczyszczalni wód odciekowych (pierwotnie projektowanych), a także niesprawnie działającego drenazu terenu. Śmieci transportowano bezpośrednio do skarp wysypiska, co powodowało ich obsypywanie oraz tworzenie pól deformujących skarpy i samoistne powiększanie ich powierzchni w czasie obsypywania materiałem izolacyjnym. Podczas rozładunku odpadów nie stosowano siatki ochronnej, co powodowało roznoszenie lekkich frakcji przez wiatr. Na składowisku nie wydzielono*

Istotne ustalenia kontroli

---

kwater na odpady produkcyjne (w tym szkodliwe) oraz miejsc na surowce wtórne. Brak było brodzika dezynfekcyjnego.

- Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Jarosławiu, woj. przemyskie - składowisko nie zostało wyposażone w urządzenia do odprowadzania wód opadowych i ścieków oraz urządzenia pomiarowe, część przeznaczona do składowania odpadów nie była ogrodzona i obwałowana. W strefie ochrony bezpośredniej brak nasadzeń drzew i krzewów. W kontrolowanym okresie nie prowadzono badań wpływu wysypiska na środowisko. Instrukcja eksploatacji składowiska została opracowana dopiero w 1996 r. Kontrola, przeprowadzona przez PIS w kwietniu 1996 r. wykazała zły stan techniczno-sanitarny wysypiska, nieuporządkowany teren wokół obiektu. Ponadto stwierdzono, że osady używane do przykrywania odpadów nie zostały przebadane.*
- Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Dąbrowie Białostockiej, woj. białostockie - ogrodzenie od strony pól i lasu było zniszczone, brama wjazdowa otwarta, brak tablic informacyjnych, wysypisko nie było dozorowane.*
- Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Dobrzemiu Wielkim, woj. opolskie - w kontrolowanym okresie nie dokonywano pomiaru poziomu wody w piezometrach³⁷ pomimo, że Zakład został do tego zobowiązany postanowieniem Wojewody Opolskiego z dnia 6.07.1994r. Natomiast analizy wód z piezometrów w 1995r. i 1996r. wykonywano z opóźnieniem, a ich wyniki wskazywały, że odcieki ze składowiska nie mogą być odprowadzane ani do wód, ani do ziemi (wody pozaklasowe). Ponadto składowisko nie było wyposażone w koparko-*

---

³⁷ *piezometr jest to otwór lub przyrząd wpuszczony do otworu, służący do obserwowania wysokości zwierciadła wody na zasadzie pomiaru ciśnienia w naczyniu połączonym.*

Istotne ustalenia kontroli

ładowarkę do formowania i zasypywania odpadów, czego wymagała instrukcja eksploatacji.

- *Bytomskie Przedsiębiorstwo Komunalne sp. z o.o. w Bytomiu, woj. katowickie - z badań przeprowadzonych w latach 1995-96 wynika, że eksploatowane od 1924r. składowisko stanowiło poważne źródło zanieczyszczeń dla wód podziemnych (Główny Zbiornik Wody Podziemnej Bytom), wód gruntowych oraz gleby (metale ciężkie). Wysypisko nie było wyposażone w system rowków opaskowych oraz studnię zbiorczą na odcieki. W sierpniu 1996r. w wyniku kontroli Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska decyzją wstrzymał jego eksploatację. Pozwolenie na wznowienie eksploatacji BPK sp. z o.o. uzyskało w październiku 1996r. po wykonaniu niezbędnych prac zabezpieczających, m. in. zlikwidowano zalewiska na terenie wysypiska, wyprofilowano i uszczelniono łupkiem węglowym teren pod nową kwaterę (1,2 ha) oraz zamontowano 3 stalowe zbiorniki do odbioru odcieków.*
- *Miejski Zakład Zieleni, Dróg i Ochrony Środowiska sp. z o.o. w Kołobrzegu, woj. koszalińskie - składowisko zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Stramniczki, nie posiadało uszczelnionego podłoża. Analizy prób wody z rzeki wykazały pogorszenie ich jakości. Kontrole Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska wykazały nieprzykrywanie odpadów warstwą ziemi oraz brak niwelacji terenu wysypiska. U podnóża skarpy stwierdzono zastoisko wody o pow. ok. 300 m². Składowisko nie było ogrodzone.*
- *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Zambrowie (w likwidacji), woj. łomżyńskie - wierzch wysypiska osiągnął poziom 4-5 m ponad otaczający teren, niezgodnie z projektem, przewidującym tylko 1m przewyższenia. Skarpy zewnętrzne nie zostały odpowiednio ukształtowane. Odpadów nie przesypywano na bieżąco ziemią. Składowisko nie zostało wyposażone w brodzik dezynfekcyjny oraz*

Istotne ustalenia kontroli

---

pojemnik na odpady niebezpieczne. Nie wydzielono powierzchni na składowanie złomu i gruzu pomimo, iż uwzględnione to było w dokumentacji technicznej wysypiska.

- Zakład Usług Komunalnych w Sędziszowie, woj. kieleckie - teren wysypiska nie został podzielony na kwatery, nie przesypywano ziemią warstw odpadów, nie pobierano prób wody z piezometrów. Nie było instrukcji eksploatacji składowiska. Kontrola PIS wykazała brak wapna do dezynfekcji odpadów oraz brak odpowiedniej ilości wody w brodziku.*
- Komunalne Przedsiębiorstwo Użyteczności Publicznej w Zatorze, woj. bielskie - składowane na wysypisku odpady nie były systematycznie plantowane, dezynfekowane i przysypywane warstwą izolacyjną ziemi.*
- Przedsiębiorstwo Komunalne „PEKOM” S.A. w Żarach, woj. zielonogórskie - na wysypisku składowano, niezgodnie z instrukcją eksploatacji, opakowania szklane, plastikowe i blaszane, fragmenty sprzętu agd i mebli, opony, gruz, żużel, kruszywa mineralne. Teren wokół był zanieczyszczony folią, papierem, lekkimi opakowaniami plastikowymi.*

W wyniku kontroli stwierdzono nieprawidłowości w prowadzeniu przez 3 podmioty ewidencji ilości i rodzajów odpadów przyjmowanych na składowiska.

- Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Dobrzemiu Wielkim, woj. opolskie - prowadzony „Rejestr przywiezionych nieczystości stałych” nie spełniał warunków określonych w instrukcji eksploatacji.*
- Miejski Zakład Komunalny w Nisku, woj. tarnobrzeskie - ewidencja niepełna, nie wykonywano obmiarów przywożonych odpadów.*

Wyniki kontroli wykazały, że na składowiskach odpadów komunalnych deponowano także odpady przemysłowe oraz odpady niebezpieczne. W kontrolowanych gminach były one składowane odpowiednio na 15 i na 3 składowiskach. Ponadto stwierdzono, iż odpady niebezpieczne deponowane były również na 6 z 18 składowisk,

Istotne ustalenia kontroli

---

eksploatowanych przez skontrolowane podmioty, z tego w 3 przypadkach bez wymaganej zgody.

- *Na składowisku eksploatowanym przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Zambrowie, woj. łomżyńskie, bez wymaganej zgody znajdowały się odpady poszpitalne (w workach foliowych).*

Składowanie odpadów niebezpiecznych stanowi poważny problem, wymagający pilnego rozwiązania. Dotyczy to w szczególności odpadów szpitalnych i opakowań po środkach ochrony roślin. Z ustaleń kontroli wynika, że problemy związane ze składowaniem takich odpadów rozwiązywane były różnie w poszczególnych gminach.

- *Przykładowo odpady szpitalne w gminie miejskiej w Nidzicy, woj. olsztyńskie, składowane były w zamkniętych pomieszczeniach magazynów ZOZ, a w gminie miejskiej Grajewo, woj. łomżyńskie, spalane w specjalnej spalarni ZOZ. Z kolei opakowania po środkach chemicznych w gminie miejskiej w Brańsku, woj. białostockie, składowano w 4 wybetonowanych zbiornikach - studzienkach.*

Analiza stopnia wykorzystania składowisk odpadów komunalnych w poszczególnych gminach wykazała, że na 31 przebadanych obiektów w 27 gminach - 2 były w likwidacji, 6 było w 100% wykorzystanych, a okres przewidywanej eksploatacji pozostałych 23 składowisk wahał się od 2 do 30 lat.

W przypadku składowisk, administrowanych przez skontrolowane podmioty stwierdzono, że na 16 przeanalizowanych obiektów w pełni lub prawie całkowicie wyeksploatowane były 4 wysypiska. W przypadku pozostałych 12 przewidywany okres ich eksploatacji wynosił od 2 - 37 lat.

- *Eksploatacja, nieczynnego od stycznia 1997 r. składowiska w Łubnej, administrowanego przez Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania w Warszawie, odbywa się w ramach rekultywacji, zgodnie z „Koncepcją programową kompleksowej rekultywacji wysypiska”. Ostateczne zaprzestanie przyjmowania odpadów przewidywane jest na koniec 1998 r.*

Istotne ustalenia kontroli

-
- *Eksplatacja wysypiska, administrowanego przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Dąbrowie Białostockiej, woj. białostockie, trwa już 10 lat powyżej przewidywanego terminu z powodu nie zakończenia budowy nowego obiektu.*

Rekultywacja terenów zdegradowanych przez składowiska

W okresie objętym kontrolą na kilkunastu składowiskach prowadzono prace rekultywacyjne. Z tego w 1 gminie dużej - na składowisku w Olsztynie (odgazowanie), w 3 gminach średnich - stałe prace rekultywacyjne w Stargardzie Szczecińskim - woj. szczecińskie, w Kołobrzegu - woj. koszalińskie i na tymczasowym składowisku w Gnieźnie - woj. poznańskie oraz w ograniczonym zakresie w 7 gminach małych - dla 2 z 5 nieczynnych składowisk projekty rekultywacji były w fazie uzgodnień, a dla 4 prace rekultywacyjne prowadzono etapowo, w zależności od możliwości finansowych gmin. Ponadto prace rekultywacyjne prowadzono na 7 składowiskach, eksploatowanych przez kontrolowane podmioty, a powierzchnia 4 z nich objęta zabiegami wynosiła ok. 28 ha. W jednym przypadku stwierdzono niewykonanie prac rekultywacyjnych terenu wysypiska, pomimo obowiązku nałożonego w pozwoleniu na eksploatację obiektu.

- *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Jarosławiu, woj. przemyskie, decyzją z dnia 23.09.1980 r. zostało zobowiązane do zrekultywowania całego obszaru wysypiska w terminie do 1990 r. Do czasu zakończenia kontroli nie został opracowany nawet projekt rekultywacji i zagospodarowania terenu składowiska odpadów komunalnych.*

*Istotne ustalenia kontroli***Kompostowanie odpadów**

Z ustaleń kontroli wynika, że spośród ogółu skontrolowanych gmin tylko jedna (gmina miejska w Kołobrzegu, woj. koszalińskie), posiadała kompostownię odpadów komunalnych, eksploatowaną przez Miejski Zakład Zieleni, Dróg i Ochrony Środowiska sp. z o.o. w Kołobrzegu oraz w jednej (w gminie miejskiej w Żywcu, woj. bielskie) rozpoczęto jej budowę w 1996 r. Natomiast z kontroli podmiotów wynika, że kompostownię eksploatuje również Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania w Warszawie.

- *W gminie miejskiej w Kołobrzegu składowisko odpadów wyposażono w kompostownię, wzbogaconą w linię technologiczną ręcznej segregacji. Nie posiada ono jednak składowiska balastu oraz linii uszlachetniającej kompost, który nie nadaje się do produkcji rolnej i wykorzystywany jest do rekultywacji. Stopień wykorzystania zdolności produkcyjnych kompostowni w latach 1994-1996 nie przekraczał 30%.*

Selektywna zbiórka odpadów

Wyniki kontroli wykazały, że w badanym okresie na terenie niektórych gmin prowadzona była selektywna zbiórka odpadów. Działania w tym zakresie wg stanu na początek 1994 r. podjęto w 10 gminach (3 dużych, 4 średnich oraz 3 małych). Natomiast na koniec 1996 r. prowadzono ją w 20 gminach (6 dużych, 8 średnich oraz 6 małych) na 54 przeanalizowane w tym zakresie. Należy dodać, że nie obejmuje ona całości gmin lecz na ogół jej obszary miejskie, zwłaszcza w małych gminach, gdzie tę formę zbiórki niedawno zapoczątkowano (np. gminy miejskie w Braniewie - woj. elbląskie i Sokołowie Podlaskim - woj. siedleckie oraz gminie wiejsko-miejskiej w Goleniowie, woj. szczecińskie).

*Istotne ustalenia kontroli***Wysypiska „dzikie”**

Bardzo istotny problem z punktu widzenia ochrony środowiska stanowią tzw. „dzikie” wysypiska. Są one na ogół efektem nierozwiązania bądź niedostatecznego rozwiązania przez zarządy gmin problemu zorganizowanego usuwania odpadów stałych w poszczególnych gminach.

Z ustaleń kontroli wynika, że w latach 1994-1996 sytuacja w omawianym zakresie poprawiła się. W 12 na 57 przeanalizowanych gmin nie występowały problemy powstawania „dzikich” wysypisk (w tym w 6 gminach dużych i średnich oraz w 6 małych), a w pozostałych 45 gminach (78,9% poddanych analizie) liczba miejsc nielegalnego składowania odpadów zmniejszyła się o ponad połowę - z 457 na początku 1994 r. do 195 na koniec 1996 r. Wyniki kontroli wykazały jednak nieprawidłowości i uchybienia w działalności zarządów gmin w tym zakresie. Dotyczyły one głównie nieskutecznego nadzoru zarządów gmin nad podmiotami, którym przekazały zadania w zakresie eksploatacji urządzeń ochrony środowiska, a także braku lub mało efektywnych działań, zmierzających do tworzenia wysypisk lokalnych lub innych bardziej skutecznych form zorganizowanego usuwania i likwidowania odpadów. Nie rozwiązano tych problemów głównie w gminach małych, gdzie część mieszkańców oddalonych o kilkanaście kilometrów od gminnych wysypisk pozbywała się odpadów w miejscach przypadkowych, do tego nieprzeznaczonych, tj.: w starych wyrobiskach, w naturalnych zagłębieniach terenu, w rowach, lasach, dolinach rzek, a w gminach miejskich także w rejonach osiedli i parkach (*np. w gminach wiejskich: Sitkówka-Nowiny - woj. kieleckie, Mielno - woj. koszalińskie; miejskich: Dynów - woj. przemyskie, Łaziska Górne - woj. katowickie, Ozorków - woj. łódzkie; wiejsko-miejskiej - Zwoleń, woj. radomskie*). Nie uniknięto ich również w gminach średnich i dużych gdzie „dzikie” składowiska odpadów powstawały nie tylko na obrzeżach miast, w dolinach rzek, ale także m.in. w parkach miejskich, na niezagospodarowanych działkach (*np. w gminach miejskich w Puławach - woj. lubelskie i Stargardzie Szczecińskim, woj. szczecińskie - spośród gmin średnich oraz w Rzeszowie i Gdańsku - spośród gmin dużych*).

Istotne ustalenia kontroli

W przypadkach identyfikacji „dzikich” wysypisk tylko w 11 gminach, w tym w 4 małych, likwidowano je na bieżąco. Prace likwidacyjne prowadzono przeważnie w miarę możliwości finansowych gmin oraz ich sprawności organizacyjnej. Były one także związane z możliwością składowania odpadów na czynnych wysypiskach, na które konieczne było ich przewiezienie.

Kontrola wykazała, że w 7-miu małych gminach znajdowało się 20 stałych „dzikich” składowisk, z których tylko jedno zostało zlikwidowane (w gminie miejskiej w Kargowej, woj. zielonogórskie, gdzie pozostało do likwidacji jeszcze 5 takich wysypisk). Przypadków takich nie odnotowano w badanych gminach średnich i dużych.

W wyniku sukcesywnie prowadzonych prac likwidacyjnych „dzikich” wysypisk, w okresie objętym kontrolą, w 13 gminach zlikwidowano 106 wysypisk, tj. 46 % znajdujących się na ich terenach. Pozostało do likwidacji 124 wysypiska, w tym 55 zlokalizowanych na terenach 7 małych gmin, 36 na obszarach 3 średnich gmin i 33 w obrębie 3 dużych gmin.

Bardzo pozytywne efekty w likwidacji wysypisk uzyskano w 9 gminach (8 małych i w 1 średniej), w których w okresie objętym kontrolą zlikwidowano 142 „dzikie” wysypiska, tj. wszystkie zlokalizowane w ich granicach administracyjnych. *Największy udział w ww. grupie gmin miały: gmina wiejska w Rudnej - woj. legnickie oraz gmina miejska w Grajewie - woj. łomżyńskie, które zlikwidowały odpowiednio 68 i 35 wysypisk.*

Równocześnie jednak w wyniku kontroli stwierdzono, że w 5 małych gminach, w których istniało 13 „dzikich” wysypisk, nie likwidowano ich oraz nie podejmowano działań w celu zorganizowanego ich usuwania (*Ciepielów - woj. radomskie, Czarna Białostocka - woj. białostockie, Czerwieńsk - woj. zielonogórskie, Sitkówka-Nowiny - woj. kieleckie oraz Sokoły - woj. łomżyńskie*).

W 7 gminach działania związane z likwidacją nie przynosiły większych efektów, bowiem w miejsce zlikwidowanych 48 „dzikich” wysypisk powstały nowe i w dalszym ciągu, na koniec 1996 r. w gminach tych pozostało do likwidacji 48 wysypisk. Nie odnotowano takich przypadków w gminach dużych.

Istotne ustalenia kontroli

Spośród gmin, w których przeprowadzono prace związane z likwidowaniem „dzikich” wysypisk, tylko w 5 gminach (w 3 małych i po 1 w dużych i średnich) prowadzono prace rekultywacyjne terenów, połączone m.in. z ich wygrodzeniem barierami i oznakowaniem tablicami, informującymi o zakazie zwalki.

Dla zapewnienia skutecznej ochrony środowiska naturalnego w 9 gminach wprowadzony został obowiązek usuwania odpadów w specjalnie do tego celu przeznaczonych pojemnikach i kontenerach, a zebrane nieczystości usuwane były na tereny czynnych składowisk komunalnych w sposób zorganizowany. W 8 gminach (w 6 dużych i 2 średnich) rady gmin podjęły uchwały zobowiązujące zarządców nieruchomości oraz osoby prowadzące działalność gospodarczą do wywożenia nieczystości stałych na czynne składowiska. Wprowadziły także obowiązek udokumentowania wywozu nieczystości w formie rachunków, a zarządy gmin zobowiązane zostały do prowadzenia kontroli i egzekwowania obowiązków w tym zakresie. Skuteczność działań gmin była jednak ograniczona. O niepełnym przestrzeganiu nałożonego przez organy gmin obowiązku oraz podejmowanych niewystarczających działaniach świadczyły m.in. wciąż pojawiające się „dzikie” wysypiska.

W latach 1994-1996 koszty związane z likwidacją „dzikich” wysypisk oraz zakupem kontenerów na odpady w 20 gminach wyniosły 476.620 zł z czego:

- w 2 gminach dużych - 148.067 zł;
- w 5 gminach średnich - 164.727 zł;
- w 13 gminach małych - 163.826 zł.

d. Zaopatrzenie w energię ciepłą - niska emisja

Z ustaleń kontroli wynika niepełne rozpoznanie kontrolowanych gmin w zakresie niskich źródeł emisji (kotłownie lokalne, warsztaty produkcyjno-usługowe, gospodarstwa domowe, itp.), zlokalizowanych na terenie poszczególnych gmin oraz związanej z tym uciążliwości dla środowiska w postaci zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego.

Istotne ustalenia kontroli

Na przeanalizowane 44 gminy brak rozeznania w w/w zakresie stwierdzono w przypadku 14 z nich tj. w 31,8%, w tym w 2 gminach dużych oraz 12 małych.

- *Urząd Miasta w Rzeszowie nie posiadał rozeznania dotyczącego stopnia uciążliwości dla ludzi i środowiska, powodowanej zanieczyszczeniem powietrza przez kotłownie lokalne, paleniska domowe, szklarnie, jednostki produkcyjne i usługowe oraz rolnictwo. Brak było rozpoznania w zakresie źródeł zanieczyszczeń powietrza zlokalizowanych na terenie miasta. Nie było danych o ogólnej liczbie kotłowni lokalnych, zużywających paliwo tradycyjne oraz ogrzewanych przez nie budynków, a także o liczbie gospodarstw domowych, wykorzystujących do palenia i ogrzewania paliwa stałe. Na potrzebę rozpoznania w tym zakresie wskazywały wyniki badań monitoringowych stanu jakości powietrza w latach 1994 i 1995, wykonanych przez WSSE w Rzeszowie. Badania te wykazały blisko 2-krotny wzrost stężenia średniorocznego SO_2 w punkcie pomiarowym przy ul. Poniatowskiego z 14,5 do 28,4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ⁽³⁸⁾, przy dopuszczalnym 32 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, dwutlenku azotu w punkcie przy Pl. Wolności z 45,4 do 48 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy dopuszczalnym 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Ponadto roczny opad pyłu na stanowisku pomiarowym przy Pl. Wolności przekraczał wielkość dopuszczalną o 32,5% w 1994 r. a w 1995 r. już o 61%, osiągając odpowiednio 265 i 322 t/km²/rok przy dopuszczalnym 200 t/km²/rok.*
- *W Urzędzie Miasta w Drohiczynie brak było rozpoznania dotyczącego stopnia uciążliwości dla środowiska, powodowanej emisją zanieczyszczeń powietrza z kotłowni lokalnych, palenisk domowych, jednostek produkcyjno-usługowych oraz innych niskich źródeł. Nie posiadano też rozpoznania o jakości spalanego węgla i innych nośników energii w tym odpadów. Z wyjaśnień Burmistrza, uzyskanych w trakcie kontroli wynika,*

---

³⁸ 1 μg stanowi 1 milionową część grama.

Istotne ustalenia kontroli

że na terenie gminy nie ma dużych zakładów przemysłowych i obiektów, które mogłyby zagrażać środowisku.

Na podstawie wyników kontroli stwierdzono, że pomimo, iż blisko w 1/3 analizowanych gmin, ich zarządy nie posiadały rozeznania w zakresie niskich źródeł emisji na swoim terenie, praktycznie we wszystkich podejmowane były w latach 1994-1996 działania, prowadzące do ograniczenia uciążliwości dla środowiska, powodowanej emisją zanieczyszczeń powietrza z tych obiektów. W niektórych gminach były to działania, realizowane w myśl nakreślonych w tym celu specjalnych programów, w innych natomiast podejmowano je przy okazji realizacji prowadzonych przedsięwzięć modernizacyjnych w omawianych obiektach. Wśród najczęściej podejmowanych działań w tym zakresie w kontrolowanych gminach wymienić należy: gazyfikację gmin, likwidację kotłowni opalanych węglem i zastępowanie ich kotłowniami na olej lub gaz oraz podłączanie gospodarstw domowych i innych użytkowników ciepła do scentralizowanych źródeł ciepła wraz z niezbędną w tym celu rozbudową sieci ciepłowniczej.

W jednej gminie wprowadzono w tym celu również zwolnienia z podatków lokalnych osób wprowadzających systemy ogrzewania mniej uciążliwe dla środowiska.

- *W Urzędzie Miejskiego w Żywcu w październiku 1994 r. opracowany został „Raport o stanie oraz założenia programu ochrony środowiska miasta Żywca”. Na podstawie raportu w rozdziale „Programy działań Urzędu Miasta”, określone zostały działania w zakresie ochrony środowiska, wynikające z uchwał Rady Miasta, wśród których do priorytetowych zaliczono m.in. ochronę powietrza poprzez rozbudowę centralnej sieci ogrzewania i gazyfikację miasta. W latach 1994-1996 wybudowano sieć ciepłowniczą o długości 1,2 km. W wyniku rozbudowy sieci gazowej i ciepłowniczej w badanym okresie zlikwidowane zostały 23 lokalne kotłownie tj. 41% istniejących na początku 1994 r.*

Niezależnie w styczniu 1993 r. Urząd Miejski opracował „Promocyjny program wspierania ekologicznych postaw mieszkańców miasta Żywca na

Istotne ustalenia kontroli

lata 1993-95”, który zakładał m. in. w 100% zwolnienie z podatku od nieruchomości osób za przyłączenie się do sieci gazu przewodowego i za podłączenie się do sieci ciepłowniczej oraz za wykonanie izolacji cieplnej budynku mieszkalnego, natomiast 50% zwolnienie z podatku za wykonanie i eksploatację ogrzewania olejowego lub elektrycznego.

Jednakże pomimo stymulowania procesu ograniczania liczby źródeł emisji systemem ulg i zwolnień od podatków lokalnych, uzyskanie większych efektów ekologicznych w tym zakresie ograniczają uwarunkowania obiektywne tj. stosunkowo wysokie ceny gazu i energii elektrycznej, a w rezultacie preferowanie przez mieszkańców tradycyjnego ogrzewania tańszym węglem.

- *Urząd Miejski w Gdańsku opracował „Wykaz działań w Gminie Gdańsk w celu zmniejszenia emisji dwutlenku węgla innych zanieczyszczeń gazowych do atmosfery do roku 2000” Działania te miały objąć m.in.*
  - likwidację 13 kotłowni komunalnych, spalających rocznie ok. 2.650 t paliw stałych (węgiel, miat węglowy, koks),*
  - likwidację w latach 1995-1997 łącznie 84 kotłowni Gdańskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej, spalających w sumie ok. 13.750 t paliw stałych rocznie,*
  - budowę magistrali ciepłowniczej „Orunia”.*

W latach 1994-1996 na terenie Gdańska o 26,8% zmalała liczba kotłowni lokalnych, opalanych paliwem stałym (z 265 do 194), a jednocześnie o ok. 1% wzrosła liczba gospodarstw domowych, wykorzystujących do ogrzewania gaz lub energię elektryczną.
- *Urząd Miejski w Bytomiu posiadał opracowany projekt pn. „Modernizacja systemów ogrzewania w szkołach i przedszkolach miasta Bytomia”. W wyniku zakończenia I etapu realizacji tej inwestycji w 1996 r. dokonano wymiany ogrzewania w 25 placówkach oświatowych.*

Istotne ustalenia kontroli

W efekcie uzyskano ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery w ilości równoważnej spaleniu 1265 ton koksu oraz 253 ton węgla rocznie. Wydatki poniesione na ten cel w 1996 r. wyniosły ogółem 3.870,2 tys. zł, z czego 61,5% stanowiły środki własne Gminy a pozostałe 38,5% kredyt zaciągnięty w Banku Ochrony Środowiska. W pozostałych placówkach oświatowych wymianę ogrzewania zaplanowano wykonać do końca 1997 r.

Z ustaleń kontroli wynika, że w niektórych gminach występują przypadki rezygnacji ze stosowania gazu do celów grzewczych i powrót do opalania węglem, zwłaszcza najtańszymi jego sortymentami.

- W Gminie Porąbka, wybudowana w 1992 r. czynem społecznym i finansowana ze środków ludności, sieć gazownicza wskutek drastycznych podwyżek cen gazu nie jest wykorzystywana. Mimo wyposażenia budynków w urządzenia do ogrzewania gazowego, zaobserwowano rezygnację z tego nośnika energii i powrót do opalania węglem (najtańszymi jego gatunkami), co powoduje przyspieszenie tempa degradacji środowiska. Podjętą w powyższej sprawie w dniu 28.10.1994 r. uchwałę Rady Gminy w Porąbce, zawierającą na końcu konkluzję, że uzasadnienie ekonomiczne podwyżek cen gazu nie może w sposób rażący dominować nad racjami wynikającymi z poszanowania środowiska naturalnego, przesłano m.in. do Prezydenta RP, Ministra Finansów oraz Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. W odpowiedzi z dnia 19.11.1994 r. Ministerstwo OŚZNiL, popierając stosowanie czystszych i bardziej przyjaznych środowisku paliw poinformowało, że o wysokości cen gazu (będących cenami urzędowymi) decydują Ministrowie Finansów oraz Przemysłu i Handlu, którzy - mimo wniosku Ministra OŚZNiL o rozważenie możliwości regionalnego zróżnicowania jego ceny ze względu na zły stan środowiska przyrodniczego - nie widzieli takiej możliwości z uwagi na rosnące koszty jego pozyskiwania i dystrybucji.*

Istotne ustalenia kontroli

Na podstawie wyników kontroli stwierdzono, że w wyniku działań, podejmowanych w badanym okresie w 37 przeanalizowanych gminach (6 dużych, 10 średnich i 21 małych), na koniec 1996 r. łączna liczba, zlokalizowanych na ich terenie kotłowni opalanych paliwem stałym zmalała o 426 tj. o 17% w porównaniu ze stanem na początku 1994 r. Z tego w gminach dużych liczba w/w kotłowni zmalała o 227 tj. 21,7%, w gminach średnich o 162 tj. o 20,7% oraz w gminach małych o 37 tj. o 5,5%. Równocześnie w tym samym okresie stwierdzono wzrost liczby gospodarstw domowych, wykorzystujących do ogrzewania gaz lub energię elektryczną o 16.359 tj. o 24,9%; w tym w gminach dużych liczba ich wzrosła o 9.563 tj. o 22,6%, w gminach średnich o 4.949 tj. o 24,4% oraz w gminach małych o 1.847 tj. o 61,1%.

3/ Realizacja przez gminy inwestycji ochrony środowiska

Z ustaleń kontroli wynika, że w 1996 r. w 27 na 63 skontrolowane gminy realizowane były zadania inwestycyjne w zakresie ochrony środowiska, obejmujące: 25 oczyszczalni ścieków komunalnych, 9 wysypisk odpadów oraz 1 kompostownię (gmina Żywiec).

Łączna wartość kosztorysowa w/w inwestycji wyniosła 478.875,6 tys. zł., w tym: oczyszczalnie ścieków - 449.507,1 tys. zł., wysypiska odpadów - 26.168,5 tys. zł., kompostownia - 3200 tys. zł.

- *Inwestycją o najwyższej wartości kosztorysowej była oczyszczalnia ścieków dla Gdańska - 239.269,9 tys. zł.,*
- *Największą ilość zadań realizowano w gminie Rudna - 7 oczyszczalni ścieków i wysypisko odpadów o łącznej wartości kosztorysowej 14.547 tys. zł. W 1996r. budowa w/w obiektów finansowana była w całości ze środków gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.*

Istotne ustalenia kontroli

W 27 gminach łączne nakłady poniesione do końca 1995 r. na realizację w/w zadań stanowiły 14,2 % ich sumarycznej wartości kosztorysowej, w 1996r. - 16,5 %, a do poniesienia w latach następnych pozostało jeszcze 69,3 %.

Szczegółowa analiza kosztów omawianych inwestycji, realizowanych w 20 gminach wykazała, że łączne nakłady poniesione na nie w 1996r. wyniosły 47.458,5 tys. zł. Źródłami finansowania zadań były:

- budżety gmin, z których wydatkowano na ten cel 12.759,9 tys. zł., tj. 26,9 % nakładów; ze środków tych korzystano w 14 gminach, a w przypadku 4 z nich (Białe Błota, Bytom, Przemyśl, Wołomin) były one jedynym źródłem finansowania omawianych inwestycji,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej: 11.861,6 tys. zł., tj. 25,0 % nakładów; ze środków tych korzystano w 3 gminach (Braniewo, Rzeszów, Zakroczym),
- gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej: 7.981,1 tys. zł., tj. 16,8 % nakładów; ze środków tych korzystano w 7 gminach, przy czym w 3 z nich (Góra Kalwaria, Kleszczów, Rudna) były one jedynym źródłem finansowania omawianych inwestycji,
- kredyty preferencyjne Banku Ochrony Środowiska S.A.: 5.116,8 tys. zł., tj. 10,8 % nakładów; ze środków tych korzystano w 3 gminach (Grójec, Lubartów, Mielno),
- Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej: 5.002,3 tys. zł., tj. 10,6% nakładów; ze środków tych korzystano w 5 gminach (Grójec, Połaniec, Rzeszów, Żywiec, Zakroczym - w 1996r. stanowiły tam jedyne źródło finansowania),
- dotacje z budżetu państwa: 875 tys. zł., tj. 1,8 % nakładów; otrzymały je 4 gminy (Braniewo, Łomża, Mielno, Rzeszów),
- środki z innych źródeł (m. in.: „Ekofundusz”): 3.861,8 tys. zł., tj. 8,1 % nakładów; wykorzystywano je w 7 gminach.

Istotne ustalenia kontroli

Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli wątpliwości budzi bardzo wysoki udział środków NFOŚiGW, , w kosztach realizowanych przez gminy inwestycji ochrony środowiska, sięgający 25%, przeznaczonych przede wszystkim na zadania o zasięgu międzyregionalnym lub krajowym, podczas gdy środki WFOŚiGW, którymi głównie winny być wspomagane zadania o charakterze lokalnym, stanowiły zaledwie niecałe 11% tych kosztów. Pozytywnie należy natomiast ocenić wysoki udział środków, uzyskanych w ramach kredytów preferencyjnych BOŚ S.A. oraz środków „Ekofunduszu”.

Kontrola realizacji przez gminy wymienionych obiektów ochrony środowiska wykazała szereg uchybień i nieprawidłowości, związanych z przygotowaniem do realizacji, realizacją oraz nadzorem gmin nad przebiegiem realizacji w/w inwestycji. Dotyczyły one m.in.: błędów w projektowaniu inwestycji, polegających na przyjmowaniu parametrów technicznych i technologicznych przewyższających rzeczywiste potrzeby, braku kompletnej dokumentacji technicznej, opóźnień w realizacji inwestycji i w przekazywaniu ich do eksploatacji, nierozliczaniu bądź opóźnień w rozliczaniu inwestycji, nienaliczaniu i nieściąganiu kar w przypadku niedopełnienia warunków określonych w umowach i nieprzestrzeganiu postanowień ustawy o zamówieniach publicznych,. Przykłady wymienionych uchybień i nieprawidłowości stwierdzono w 14 spośród 27 gmin, tj. w 51,9%, realizujących inwestycje w 1996 r.

- *W gminie Rudna w badanym okresie realizowano 8 obiektów ochrony środowiska: 7 oczyszczalni ścieków i wysypisko odpadów komunalnych. Pomimo upływu od 5 miesięcy (Olszany) do 16 miesięcy (Orsk) od dokonanych odbiorów, potwierdzających pełną sprawność techniczną oczyszczalni, założone efekty ekologiczne i pozwolenia na eksploatację uzyskano tylko dla 1 oczyszczalni w Chobieni. W przypadku 5 oczyszczalni (w Rudnej, Mlecznie, Rynarcicach, Orsku i Olszanach) do czasu zakończenia kontroli nie dokonano odbioru końcowego, a wykonawcy robót (wg zapisów aneksów do umów o wykonanie oczyszczalni) zamiast realizować prace związane z rozruchem*

Istotne ustalenia kontroli

technologicznym, ograniczali się faktycznie do sprawowania nadzoru nad obiektami oczyszczalni. Przyczyną takiej sytuacji była zbyt mała ilość ścieków, dopływających do oczyszczalni w stosunku do jej zdolności przepustowej, niewystarczająca do osiągnięcia parametrów oczyszczania, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, co było niezbędne dla dokonania odbioru końcowego i przekazania oczyszczalni do eksploatacji.

Kontrola wykazała, że przyczyną rozbieżności między ilością powstających na terenie Gminy ścieków (w lutym 1997 r. średnio ok. 630 m³/d), w stosunku do przepustowości eksploatacyjnej 7 wybudowanych oczyszczalni (2.216 m³/d) były m.in. błędy, popełnione w trakcie opracowania koncepcji gospodarki ściekami przez Zakład Projektowo-Usługowy „Profit” z Zielonej Góry.

Należy dodać, że wskutek przedłużającego się okresu przekazania omawianych oczyszczalni do eksploatacji, w przypadku obiektu w Rynarcicach 11 zakupionych urządzeń utraciło do czasu kontroli gwarancję.

Z ustaleń kontroli wynika, że wskutek nierzetelnego wykonywania obowiązków przez pracowników gminy, odpowiedzialnych za sprawy rozliczeń zleczanych zadań, gmina wypłaciła zawyżone wynagrodzenia w stosunku do wynikających z podpisanych umów oraz nie pobrała należnych kar umownych za nieterminową realizację prac.

- Zarząd Miasta i Gminy w Brześciu Kujawskim nieprawidłowo przygotował do realizacji oraz nierzetelnie prowadził dokumentację związaną z przebiegiem budowy oczyszczalni ścieków w Starym Brześciu, dofinansowywanej z budżetu wojewody, wykonywanej w latach 1995-1996. Zlecając w lutym 1995 r. opracowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej, Zarząd nie zapewnił wykonania założeń techniczno-ekonomicznych dla w/w zadania, co było niezgodne z przepisami rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 2 grudnia 1991 r. w sprawie*

Istotne ustalenia kontroli

---

szczegółowych zasad planowania i finansowania inwestycji dotowanych z budżetu państwa³⁹.

Nie przestrzegano przepisów ustawy o zamówieniach publicznych, w części dotyczącej obowiązku sporządzenia wymaganej dokumentacji, w przypadku zlecenia w dniu 31 lipca 1996 r. - w trybie art. 71 ust.1 pkt.1 w/w ustawy - dodatkowych robót budowlanych na w/w oczyszczalni ścieków, które nie wchodziły do zakresu umowy, zawartej z wykonawcą tych robót w dniu 23.08.1995 r.

- W Zarządzie Gminy Kleszczów stwierdzono przypadki nie rozliczania bądź opóźnień w rozliczaniu zakończonych i przekazanych do eksploatacji inwestycji ochrony środowiska oraz przetrzymywania niewykorzystanych środków finansowych gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej na rachunku środków inwestycyjnych. Dotyczyło to np. modernizacji oczyszczalni ścieków w Kleszczowie, inwestycji przekazanej do eksploatacji w dniu 4.06.1996 r., która do czasu kontroli nie została rozliczona i przyjęta na stan ewidencji środków trwałych. Pozostałe, niewykorzystane środki w kwocie 24,2 tys. zł - wg stanu na 31.12.1996 r. - nie zostały przekazane na rachunek bankowy gminnego funduszu.*

Podobnie na rachunku środków inwestycyjnych pozostawała - wg stanu na koniec 1996 r. - kwota 246,0 tys. zł., niewykorzystana w trakcie realizacji oczyszczalni ścieków w Żłobnicy i Łuszczanowicach. Stwierdzono, że w/w zadania inwestycyjne przekazane zostały do eksploatacji odpowiednio w dniach 14.07.1995 r. oraz 17.08.1995 r., natomiast na stan ewidencji środków trwałych przejęto je dopiero w dniu 30.05.1996 r.

---

³⁹ Dz.U. Nr 117, poz. 508.

Istotne ustalenia kontroli

-
- *W Urzędzie Gminy w Białych Błotach w umowie, zawartej w dniu 1992-04-10 z Przedsiębiorstwem Przemysłowo-Handlowo-Usługowym „Lider” sp. z o.o. w Białych Błotach na wykonanie robót budowlanych przy realizowanym zadaniu - gminnej mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków, nie zabezpieczono interesów Gminy poprzez określenie formy i wysokości odszkodowania za nieterminową lub nieprawidłową realizację zadania oraz zakresu i okresu gwarancyjnego na roboty objęte umową.*

Ponadto stwierdzono, że brak prawidłowej weryfikacji rachunków pod względem merytoryczno-rachunkowym przez Skarbnika Gminy spowodował, że Gmina w 1996 r. dokonała podwójnej wypłaty na rzecz PPUH „Lider” kwoty 115.844,89 zł. Powyższe było powodem ukarania Skarbnika naganą w trakcie kontroli. Z nadpłaconej kwoty Gmina odzyskała dotychczas 77.188,35 zł, a pozostałą należność 38.656,54 zł ma otrzymać do końca lipca 1997 r.

4/ Tworzenie i wykorzystanie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej utworzone zostały na mocy ustawy z dnia 3 kwietnia 1993 r. o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz ustawy Prawo wodne⁴⁰. Rok 1994 był pierwszym pełnym rokiem ich działalności.

Z ustaleń kontroli wynika, że w 62 analizowanych gminach łączne dochody omawianych funduszy w latach 1994-1996 wyniosły 148.297 tys. zł. Biorąc pod uwagę środki, będące na rachunkach tych funduszy na początku 1994 r. w wysokości 16.808

---

⁴⁰ Dz.U. Nr 40, poz.183.

Istotne ustalenia kontroli

tys. zł, suma środków dyspozycyjnych gminnych funduszy w badanym okresie wyniosła 165.105 tys. zł. Z kwoty tej w latach 1994-1996 gminy wydatkowały 153.465 tys. zł. Na koniec 1996 r. na kontach 62 analizowanych gminnych funduszy pozostało zatem 11.494 tys. zł.

Z ustaleń kontroli wynika, że dochody gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej były bardzo zróżnicowane. W okresie lat 1994-1996 wahały się od 0,9 tys. zł. w gminie Osiek do 64.742 tys. zł w gminie Rudna. W poniższej tabeli przedstawia się wielkość dochodów gminnych funduszy w poszczególnych grupach gmin:

Przedział dochodów w tys. zł	Gminy małe	Gminy średnie	Gminy duże	Razem
do 10	7	-	-	7
11 - 100	19	1	-	20
101 - 1.000	12	8	2	22
1.001 - 10.000	5	2	4	11
powyżej 10.000	2	-	-	2

Z ustaleń kontroli wynika, że w większości gmin dochody gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej stanowiły poniżej 1% dochodów własnych gmin w poszczególnych latach badanego okresu. W 6 gminach osiągnęły one natomiast powyżej 10% tej wielkości tj. w Łaziskach Górnych, Gryfinie, Porąbce, Połańcu, Kleszczowie, a w Rudnej przekroczyły wielkość dochodu własnego tej gminy o 221,3% w 1994 r., o 145,1% w 1995 r. oraz o 66,6% w 1996 r.

Analiza łącznej struktury dochodów gminnych funduszy w latach 1994-1996 wykazała, że największy udział miały w nich wpływy z tytułu opłat i kar za składowanie odpadów - 55,2% oraz za szczególne korzystanie z wód - 30%. Bardzo niski był

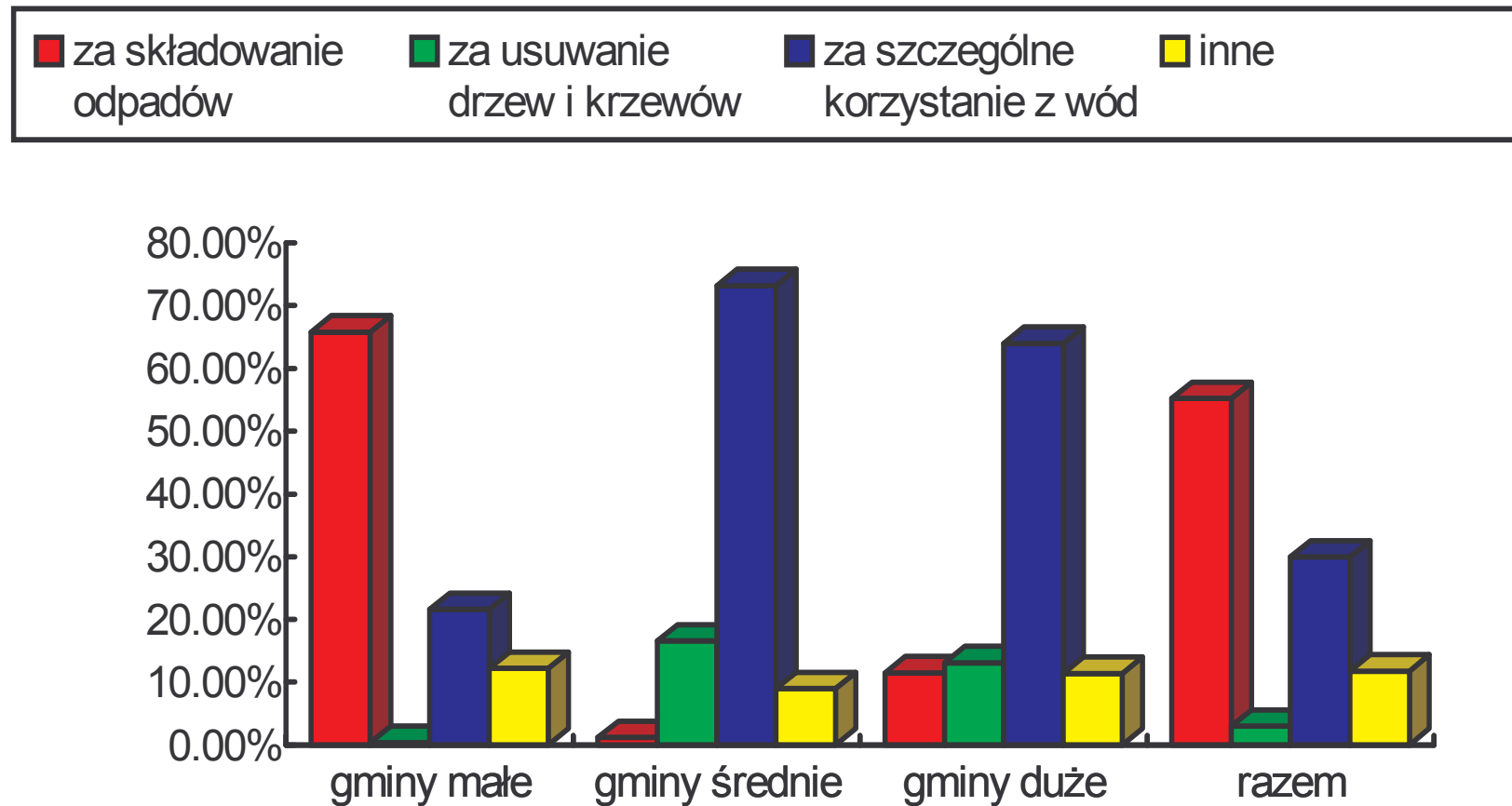
Istotne ustalenia kontroli

---

natomiast udział środków, których pozyskanie leżało w wyłącznej gestii organów gminy tj. z tytułu opłat i kar za usuwanie drzew i krzewów, wynoszący zaledwie 3%. Generalnie świadczy to z jednej strony o braku rozeznania i zainteresowania władz lokalnych problemem wycinania drzew i krzewów z terenu gminy i związanym z tym podejmowaniem działań, przewidzianych ustawą o ochronie i kształtowaniu środowiska, z drugiej natomiast jest przejawem braku ich aktywności w kreowaniu ze swej strony dochodów gminnego funduszu i w tym zakresie stanowi o ich niegospodarności. Zdaniem NIK wszystkie gminy, w tym zwłaszcza posiadające minimalne wpływy gminnego funduszu z tytułu opłat i kar za inne rodzaje korzystania ze środowiska, powinny przejawiać szczególną inicjatywę w pozyskiwaniu środków za usuwanie drzew i krzewów, zasilających te fundusze.

Na rys. 4 przedstawiono strukturę dochodów gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej w latach 1994-1996 w kontrolowanych gminach łącznie i w podziale na gminy małe, średnie i duże.

Rys. 4 Struktura dochodów gfośigw w latach 1994 - 96

Wyniki kontroli wykazały, że struktura dochodów gminnych funduszy w poszczególnych rozpatrywanych grupach gmin wykazywała znaczne odchylenia w stosunku do przedstawionej łącznej struktury dochodów w skontrolowanych gminach.

I tak :

- w przypadku **6 gmin dużych**, w których łączne dochody gminnych funduszy w latach 1994-1996 wyniosły 16.964 tys. zł (11,4% ogółu) - największy udział miały wpływy z opłat i kar za szczególne korzystanie z wód - 64% i za usuwanie drzew i krzewów - 13,1%, natomiast dochody za składowanie odpadów wynosiły 11,5%. W tej grupie gmin tylko w Urzędzie Miejskim w Bytomiu nie stwierdzono żadnych dochodów z tytułu opłat i kar za usuwanie drzew i krzewów.
- w przypadku **11 gmin średnich**, w których łączne dochody gminnych funduszy w latach 1994-1996 wyniosły 10.188 tys. zł (6,9% ogółu) - podobnie jak w przypadku gmin dużych - przeważający udział miały wpływy z tytułu opłat i kar za szczególne korzystanie z wód - 73,2%. W tej grupie gmin odsetek pozyskanych środków za usuwanie drzew i krzewów wynosił 16,6% i był wyższy niż w gminach dużych i małych. Brak dochodów z tego tytułu w całym badanym okresie stwierdzono w Urzędzie Miejskim w Żarach, natomiast w przypadku Urzędu Miejskiego w Łomży i Urzędu Miasta Kołobrzeg występowały one tylko w jednym roku. Minimalne były wpływy z tytułu składowania odpadów i stanowiły zaledwie 1,2% sumy dochodów gminnych funduszy w tej grupie gmin w rozpatrywanym okresie.
- w przypadku **45 gmin małych**, w których łączne dochody gminnych funduszy wyniosły 121.145 tys. zł. (81,7% ogółu dochodów wszystkich analizowanych 62 gmin) - największy udział miały dochody z tytułu składowania odpadów 65,8%, a następnie za szczególne korzystanie z wód 21,6%. Znikomy udział w dochodach gminnych funduszy w tej grupie gmin - zaledwie 0,4% - miały natomiast wpływy z opłat i kar za usuwanie drzew i krzewów, generowane przez organy gminy. Aż 26 gmin, tj. 57,8%, w ogóle nie posiadało dochodów z tego tytułu, a w 15 dalszych gminach wystąpiły one jedynie w jednym z trzech lat badanego okresu.

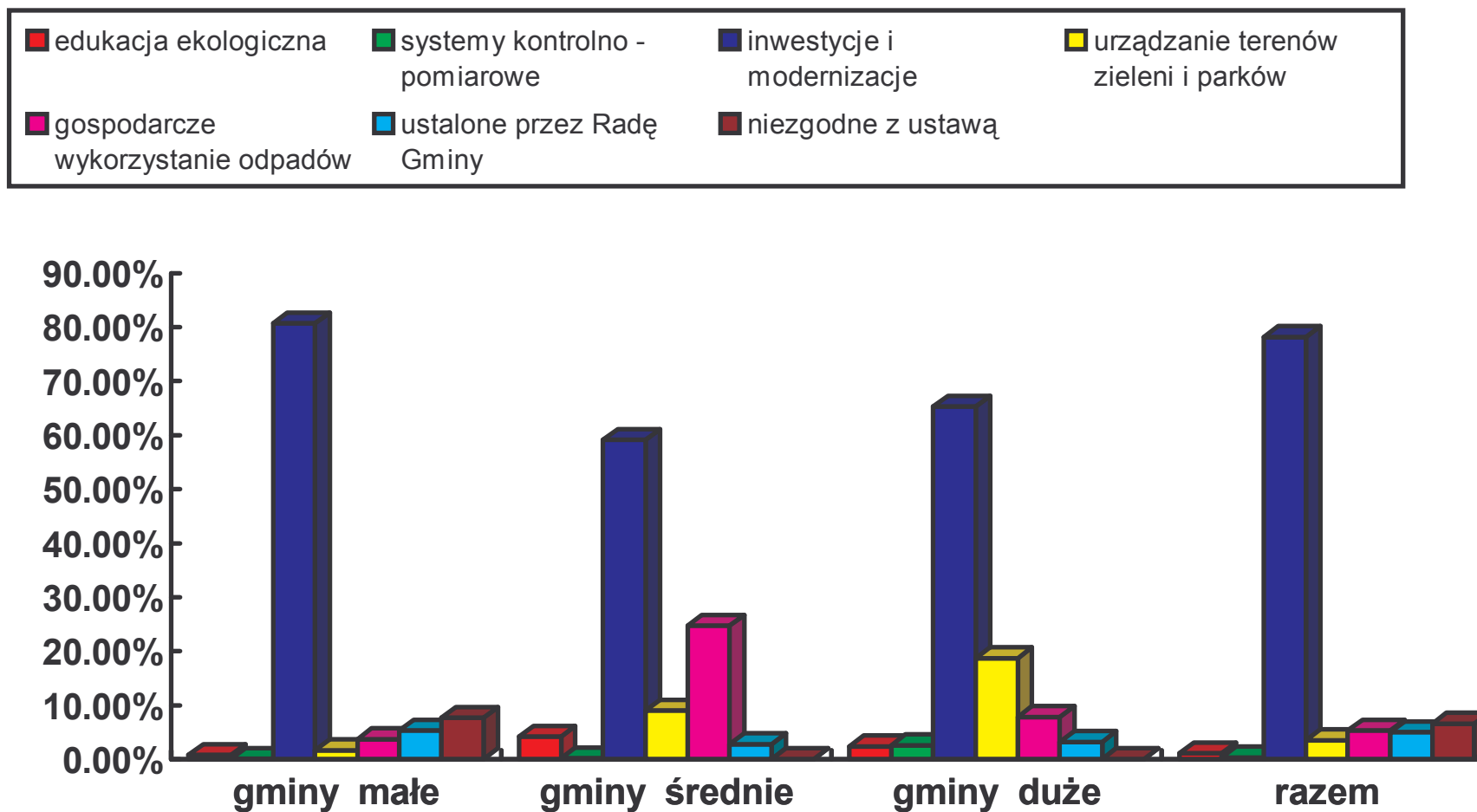

Z ustaleń kontroli wynika, że środki gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, wydatkowane w badanym okresie, w przeważającej ilości kierowane były na zadania inwestycyjne i modernizacje urządzeń ochrony środowiska - 78,2% ogółu wydatków 62 analizowanych gmin, a następnie na realizację zadań związanych z gospodarczym wykorzystaniem odpadów 5,3%. W poszczególnych grupach kontrolowanych gmin największy udział w wydatkach miały również zadania inwestycyjne i modernizacyjne w zakresie ochrony środowiska, przy czym ich procentowy udział był zróżnicowany i przedstawiał się następująco:

- z łącznej kwoty 11.400 tys. zł., wydatkowanej w **6 gminach dużych** - zadania inwestycyjne i modernizacyjne stanowiły 65,3%, urządzenie i utrzymanie terenów zieleni i parków 18,7%, gospodarcze wykorzystanie odpadów - 7,8%.
- z łącznej kwoty 9.868 tys. zł., wydatkowanych w **11 gminach średnich** - zadania inwestycyjne i modernizacyjne stanowiły 59,1%, gospodarcze wykorzystanie odpadów 24,7%, urządzenie i utrzymanie terenów zieleni i parków - 9%.
- z łącznej kwoty 132.197 tys. zł., wydatkowanych w **45 gminach małych** - zadania inwestycyjne i modernizacyjne stanowiły 80,7%, a, gospodarcze wykorzystanie odpadów 3,7%.

Na rys. 5 przedstawiono kierunki wydatkowania środków gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej w latach 1994-1996 łącznie i w podziale na gminy małe, średnie i duże.

Rys. 5 Struktura wydatków gfośigw w latach 1994 - 96

Na podstawie wyników kontroli stwierdzono nieprawidłowości w wydatkowaniu przez organy gminy środków gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, niezgodnie z ustawą o ochronie i kształtowaniu środowiska. W badanym okresie łączna kwota wydatków, poniesionych na cele nie związane z ochroną środowiska wyniosła 10.323,5 tys. zł, stanowiąc aż 6,7% ogółu wydatkowanych środków. Największy udział miały one w grupie gmin małych - 7,7%. Łącznie przypadki nieprawidłowości w omawianym zakresie stwierdzono w 8 kontrolowanych gminach, przy czym największe środki gminnego funduszu na cele niezgodne z ustawą wydatkowano w gminie Rudna.

- *W gminie Rudna w latach 1994-1996 na cele niezwiązane z ochroną środowiska, inne niż określone w art. 88 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, wydatkowano łącznie 9.684 tys. zł., co stanowiło 15,0% ogółu wydatków gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej w tym okresie. Należy tu wymienić m.in.: 3.620 tys. zł. na budowę Centrum Rehabilitacji Zdrowotnej w Rudnej, 689 tys. zł. na profilaktykę zdrowotną mieszkańców gminy, 2.385 tys. zł. na budowę boisk sportowych, ścieżek zdrowia i terenów rekreacyjnych, oraz 137 tys. zł. na zakup sprzętu pożarniczego i środków ochrony lasu. Ponadto za pośrednictwem Fundacji „Rolnik” ze środków omawianego funduszu zakupiono i przekazano mieszkańcom gminy 1.745 namiotów foliowych za kwotę 356 tys. zł., czego nie można również uznać za zadanie gminy, służące zaspokajaniu zbiorowych potrzeb wspólnoty, zgodnie z określonymi w art. 6 i 7 ustawy o samorządzie terytorialnym. Za szczególnie naganne należy uznać, że wydatki na powyższe cele kontynuowano, pomimo negatywnego stanowiska w tej sprawie, wyrażonego przez Wojewodę Legnickiego, sprawującego - zgodnie z art. 85 ust. 1 i art. 86 ustawy o samorządzie terytorialnym - nadzór nad działalnością komunalną, uznającego je w prawomocnych rozstrzygnięciach nadzorczych w 1994 r. i w 1996 r. oraz wskazaniu*

---

nadzorczym w 1995 r. za niezgodne z prawem oraz wyroku NSA - Ośrodka Zamiejscowego we Wrocławiu⁴¹ z dnia 6 grudnia 1994 r., potwierdzającego stanowisko organu nadzoru.

- W gminie Gryfino w 1996 r. ze środków gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej kosztem 516 tys. zł. finansowano zadania niezwiązane z ochroną środowiska, przeznaczając 284 tys. zł. na remont ulicy Piastów w Gryfinie (zmiana nawierzchni ulicy, uzbrojenie energetyczne i telekomunikacyjne, oświetlenie i przebudowa ciągów ruchu pieszego) oraz 232 tys. zł. na ocieplenie dwóch budynków mieszkalnych w Gryfinie. W/w kwota stanowiła 15,4 % sumy wydatków omawianego funduszu w 1996 r.*
- W gminie miejskiej w Tarnowie w 1996 r. ze środków gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej przekazano 90 tys. zł na modernizację oświetlenia ulicznego, co stanowiło 72% łącznej wartości tego zadania.*

Ponadto w październiku 1996 r. z gminnego funduszu przekazano do budżetu miasta tytułem pożyczki kwotę 1.100 tys. zł, która do 10 stycznia 1997 r. została zwrócona.
- W gminie miejskiej w Wołominie środki gminnego funduszu w łącznej wysokości 20,5 tys. zł przekazano w badanym okresie m.in. na zakup szpadli ogrodniczych oraz zakup i transport ławek. W trakcie kontroli powyższa kwota została zrefundowana z budżetu gminy, zweryfikowano również sprawozdanie OSZ-4e.*

Z ustaleń kontroli wynika, że nieprawidłowości w wydatkowaniu środków wystąpiły ze szczególnym nasileniem w gminach o najwyższych dochodach gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Zdaniem NIK gminy o bardzo

---

⁴¹ Sygn. akt SA/Wr/1707/94.

---

wysokich dochodach omawianych funduszy, posiadające niekiedy także wysokie dochody własne, mogą w najbliższych latach wyczerpać lub już wyczerpały możliwości wydatkowania środków gminnych funduszy zgodnie z celami, określonymi w ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska.

Na podstawie wyników kontroli stwierdzono wahania wielkości środków gminnych funduszy, niewykorzystanych na koniec poszczególnych lat badanego okresu, stanowiących łącznie w skali 62 analizowanych gmin kwotę 32.360 tys. zł w 1994 r. oraz 11.494 tys. zł. w 1996 r. Należy zwrócić uwagę, że największy odsetek niewykorzystanych środków gminnych funduszy na koniec 1996 r. w stosunku do sumy środków dyspozycyjnych tych funduszy w latach 1994-1996 wystąpił w grupie gmin dużych - 34,1% i był kilkakrotnie wyższy niż w przypadku grupy gmin średnich - 6,5% oraz grupy gmin małych - 3,6%, dysponujących łącznie największą ilością środków gminnych funduszy w badanym okresie. Spośród gmin, w których pozostały niewykorzystane największe kwoty gminnego funduszu na koniec 1996 r. należy wymienić:

- Urząd Gminy w Kleszczowie 2.900 tys. zł. tj. 9,4% środków dyspozycyjnych w latach 1994-1996,
- Urząd Miejski w Gdańsku 2.886 tys. zł. tj. 44,7% w/w środków,
- Urząd Miasta Tarnowa 1.370 tys. zł. tj. 26,3% w/w środków,
- Urząd Miasta w Olsztynie 1.039 tys. zł. tj. 49,4% w/w środków,
- Urząd Gminy w Porąbce 510 tys. zł. tj. 22% w/w środków.

Ponadto z ustaleń kontroli wynika, że w 5 gminach stwierdzono nieprawidłowości związane ze sporządzaniem planów finansowych, dokumentowaniem wydatkowania środków gminnych funduszy oraz sporządzaniem obowiązujących sprawozdań. W jednej gminie stwierdzono również uszczuplenie dochodów gminnego funduszu wskutek naliczenia zaniżonej opłaty za usunięcie drzew i krzewów.

-
- *W Urzędzie Miasta w Tarnowie korekty planów finansowych sporządzone w latach 1995 - 1996 nie uwzględniały faktycznego wykorzystania środków. W efekcie tego w 1995r. nie wykorzystano 434 tys. zł. (ponad 24% środków funduszu), a w 1996r. - 1.370 tys. zł. (44%). Ewidencja księgowa wpływów i wydatków Funduszu prowadzona była niezgodnie z obowiązującymi zasadami. W latach 1994-95 środki pieniężne przekazane po 31 grudnia nie zostały zarachowane na poczet przychodów danego roku (niezgodnie z zasadą memoriału i kompletności). Konsekwencją takiego postępowania było wykazanie w sprawozdaniach o środkach pozabudżetowych zaniżonych sald początkowych Funduszu w 1995r. i 1996r. o 198,2 tys. zł. Oplata za wycinkę drzew i krzewów, naliczona w 1996r. Przedsiębiorstwu Usług Inwestycyjnych Sp. z o.o. w Tarnowie. została zaniżona o 46,3 tys. zł., co stanowiło naruszenie dyscypliny budżetowej - art. 57 ust. 1 pkt. 1 ustawy prawo budżetowe. Ponadto ustalono, że w 14 spośród 19 wydanych w kontrolowanym okresie zezwoleniach na wycinkę drzew nie wyznaczono terminu ich usunięcia.*
  - *W Urzędzie Miasta w Gnieźnie, woj. poznańskie, w rocznym sprawozdaniu OSZ - 4e za 1996r. wykazano kwotę 60 tys. zł. przeznaczoną na realizację przedsięwzięć związanych z gospodarczym wykorzystaniem odpadów. Natomiast w zestawieniu efektów rzeczowych figurowały następujące obiekty: ujęcie wody, sieć wodociągowa i kanalizacyjna.*
  - *W Urzędzie Miasta w Lubartowie, woj. lubelskie, w 1995r. plan finansowy Funduszu nie został uchwalony, ponieważ Zarząd Gminy nie przygotował projektu uchwały w tej sprawie.*
  - *W Urzędzie Gminy i Miasta w Staszowie oraz Urzędzie Gminy w Majdanie Królewskim, woj. tarnobrzeskie, zestawienia wpływów i wydatków gminnego funduszu nie zostały przedłożone Radzie Gminy do zatwierdzenia - niezgodnie z art. 88h ust. 3 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska.*

III. DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

O wynikach kontroli informowano na bieżąco kierowników kontrolowanych jednostek. W większości z nich - po zakończeniu kontroli - przeprowadzono narady pokontrolne. Do kierowników wszystkich 117 skontrolowanych jednostek skierowano wystąpienia pokontrolne.

W wystąpieniach do:

- organów administracji samorządowej wnioskowano m.in. o:
  - podjęcie działań dla opracowania programowo-przestrzennej koncepcji ochrony środowiska w gminie,
  - rozbudowę sieci kanalizacyjnej oraz zwiększenie stopnia wykorzystania oczyszczalni ścieków,
  - podjęcie lub przyspieszenie prac nad budową składowisk odpadów komunalnych,
  - zintensyfikowanie działań w celu likwidacji „dzikich” wysypisk,
  - prowadzenie kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska na terenie gminy oraz dokumentowanie działań kontrolnych,
  - zapewnienie skutecznego nadzoru nad podmiotami, którym przekazano realizację zadań w zakresie ochrony środowiska,
  - zorganizowanie selektywnej zbiórki odpadów na terenie gminy,
  - podejmowanie działań dla rozpoznania problemu i ograniczenia oddziaływania na środowisko niskich źródeł emisji,
  - prawidłowe wykorzystywanie środków gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.
- kierowników zakładów wodociągowych oraz kierowników podmiotów zarządzających oczyszczalniami ścieków komunalnych wnioskowano m.in. o:

-
- uregulowanie stanu prawnego poboru wody i odprowadzania ścieków,
  - przestrzeganie warunków pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód i odprowadzanie ścieków oraz eksploatację urządzeń,
  - zwiększenie efektywności wykorzystania urządzeń, szczególnie w zakresie oczyszczania ścieków i zmniejszania strat wody,
  - objęcie kontrolą laboratoryjną ścieków przyjmowanych do kanalizacji oraz systematyczne badanie jakości ścieków odprowadzanych z oczyszczalni do odbiorników,
  - podjęcie działań dla gospodarczego wykorzystania osadów ściekowych,
  - rzetelne sporządzanie sprawozdań dla potrzeb GUS oraz wymaganych informacji dla wojewodów do naliczania opłat za szczególne korzystanie z wód.
- kierowników podmiotów zarządzających składowiskami odpadów komunalnych wnioskowano m.in. o:
    - uregulowanie stanu prawnego składowisk,
    - prowadzenie eksploatacji składowisk w sposób zapewniający zachowanie wymogów higieniczno-sanitarnych i ochrony środowiska,
    - prowadzenie wymaganych badań wpływu składowisk na środowisko (gleby, wody),
    - wyposażenie składowisk w niezbędne urządzenia dla zmniejszenia jego negatywnego wpływu na środowisko,
    - przestrzegania zakazu przyjmowania odpadów niebezpiecznych na składowisko.

W odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne kierownicy skontrolowanych jednostek - z jednym wyjątkiem - poinformowali o przyjęciu ocen, uwag i wniosków NIK oraz przystąpieniu do ich realizacji.

W jednym przypadku zastrzeżenia w stosunku do uwag, zawartych w wystąpieniu Delegatury NIK w Gdańsku, zgłosił Prezydent Miasta Gdańska. Komisja Odwoławcza rozpatrując w dniu 31 lipca 1997 r. zgłoszone zastrzeżenia, dotyczące uwag, związanych z powołaniem Pełnomocnika Zarządu Miasta do spraw realizacji Oczyszczalni Ścieków Gdańsk-Wschód, uwzględniła je w całości. W dniu 8 sierpnia

Wiceprezes NIK - z upoważnienia Prezesa NIK - zatwierdził uchwałę Komisji Odwoławczej.

W czasie kontroli stwierdzono następujące uszczuplenia:

- w środkach gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej w kwocie **10.323.500,00 zł** z tytułu wydatków niezgodnych z celami określonymi w ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska
- w dochodach gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej z tytułu zaniżenia opłat za wycinanie drzew i krzewów w kwocie **46.273,48 zł**,
- w dochodach funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej w kwocie **35.212,70 zł** z tytułu zaniżonych bądź nieuregulowanych opłat za szczególne korzystanie z wód,
- w budżetach samorządowych w kwocie **154.243,33 zł** z tytułu nieprawidłowości związanych z rozliczaniem realizowanych inwestycji ochrony środowiska.

Sumaryczna kwota stwierdzonych uszczupleń wyniosła **10.559.229,51 zł**. Z tego odzyskano dotychczas łącznie **164.637,07 zł**. Na kwotę tę składają się: 66.773,48 zł, które wpłynęły na konta gminnych funduszy oraz 16.828,80 zł na konta funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, a ponadto 81.034,79 zł, które zasiliły budżety samorządowe.

Dyrektor Departamentu
Ochrony Środowiska i Budownictwa

Andrzej Głowacki

Akceptuję:
Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Zbigniew Wesołowski

Zatwierdzam:

PREZES

NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI

Janusz Wojciechowski

Warszawa, 20 sierpnia 1997 r.

WYKAZ JEDNOSTEK OBJĘTYCH KONTROLĄ

1. woj. białostockie

1. *Urząd Miejski w Białymstoku*
2. *Urząd Miejski w Brańsku*
3. *Urząd Miejski w Drohiczynie*
4. *Urząd Miasta i Gminy Czarna Białostocka*
5. *Urząd Gminy Dobrzyniewo Kościelne*
6. *Wodociągi Białostockie Sp. z o.o. w Białymstoku*
7. *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Dąbrowie Białostockiej*
8. *Zmechanizowane Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych w Białymstoku „Rak-Bud”*

2. woj. bielskie

1. *Urząd Miejski w Żywcu*
2. *Urząd Gminy w Porąbce*
3. *Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Żywcu*
4. *Komunalne Przedsiębiorstwo Użyteczności Publicznej w Zatorze*
5. *Zakład Usługowo-Produkcyjny Gospodarki Wodno-Ściekowej „ISEPNICA”
w Międzybrodziu Żywieckim*

3. woj. bydgoskie

1. *Urząd Gminy w Białych Błotach*

4. woj. ciechanowskie

1. *Urząd Miejski w Nasielsku*
2. *Urząd Miejski w Pułtusk*
3. *Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Nasielsku*
4. *Zakład Usług Komunalnych i Gospodarki Mieszkaniowej w Pułtusk*

5. woj. elbląskie

1. *Urząd Miasta Braniewa*
2. *Wodociągi Miejskie Sp. z o.o. w Braniewie*

6. woj. gdańskie

1. *Urząd Miejski w Gdańsku*
2. *Zakład Utylizacyjny Sp. z o.o. w Gdańsku*

7. woj. katowickie

1. *Urząd Miejski w Bytomiu*
2. *Urząd Miejski w Łaziskach Górnych*
3. *Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Jaworznie*
4. *Bytomskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Bytomiu*
5. *Administracja Zasobów Komunalnych w Czechowicach-Dziedzicach*

8. woj. kieleckie

1. *Urząd Miasta i Gminy w Małogoszczu*
2. *Urząd Gminy Sitkówka-Nowiny*
3. *Zakład Gospodarki Komunalnej w Morawicy*

4. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Rudkach k. Nowej Słupii

5. Rejonowe Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Jędrzejowie

9. woj. koszalińskie

1. Urząd Miasta Kołobrzeg

2. Urząd Gminy w Mielnie

3. Miejski Zakład Zieleni, Dróg i Ochrony Środowiska Sp. z o.o. w Kołobrzegu

4. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja Jednoosobowa Spółka Gminy Miejskiej
Sp. z o.o. w Kołobrzegu

10. woj. krakowskie

1. Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Sp. z o.o. w Krakowie

11. woj. legnickie

1. Urząd Gminy Rudna

12. woj. lubelskie

1. Urząd Miasta w Lubartowie

2. Urząd Miejski w Puławach

3. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Lublinie

13. woj. łomżyńskie

1. Urząd Miejski w Łomży

2. Urząd Miejski w Goniądzu

3. *Urząd Miasta w Grajewie*
4. *Urząd Gminy w Sokołach*
5. *Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Łomży*
6. *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zambrowie (w likwid.)*

14. woj. łódzkie

1. *Urząd Miejski w Ozorkowie*
2. *Urząd Gminy w Rzgowie*
3. *Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Ozorkowie*

15. woj. olsztyńskie

1. *Urząd Miasta w Olsztynie*
2. *Urząd Miasta w Nidzicy*
3. *Miejskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. w Nidzicy*
4. *Przedsiębiorstwo Usługowe Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Nidzicy*

16. woj. opolskie

1. *Urząd Miasta i Gminy w Nysie*
2. *Urząd Gminy w Dobrzenu Wielkim*
3. *Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Gogolinie*
4. *Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Dobrzenu Wielkim z siedzibą w Kup*
5. *Międzygminny Zakład Wodociągów i Kanalizacji „PROWOD” sp. z o.o. w Czarnowąsach*

17. woj. piotrkowskie

1. *Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim*
2. *Urząd Gminy w Kleszczowie*
3. *Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Tomaszowie Mazowieckim*
4. *Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej, Mieszkaniowej i Rolnej w Kleszczowie*

18. woj. poznańskie

1. *Urząd Miejski w Gnieźnie*
2. *Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu*
3. *Urząd Gminy w Czerwonaku*
4. *Zakład Oczyszczania Miasta w Swarzędzu*
5. *Zakład Komunalny w Pobiedziskach*
6. *Wodociągi Kórnickie i Usługi Komunalne Sp. z o.o. w Kórniku*
7. *Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Śremie*

19. woj. przemyskie

1. *Urząd Miejski w Przemyślu*
2. *Urząd Miejski w Dynowie*
3. *Urząd Gminy w Radymnie*
4. *Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Przemyślu*
5. *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Jarosławiu*

20. woj. radomskie

1. *Urząd Gminy i Miasta w Grójcu*
2. *Urząd Gminy i Miasta w Zwoleniu*
3. *Urząd Gminy w Ciepłowie*

21. woj. rzeszowskie

1. *Urząd Miasta Rzeszowa*
2. *Urząd Gminy i Miasta w Sokołowie Małopolskim*
3. *Sp. z o.o. Rzeszowska Gospodarka Komunalna - Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji*
4. *Zakład Usług Komunalnych w Ostrowie*
5. *Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Świlczy*

22. woj. siedleckie

1. *Urząd Miasta w Sokołowie Podlaskim*
2. *Przedsiębiorstwo Usług Inżynieryjno-Komunalnych Sp. z o.o. w Sokołowie Podlaskim*

23. woj. szczecińskie

1. *Urząd Miejski w Stargardzie Szczecińskim*
2. *Urząd Miasta i Gminy w Gryfinie*
3. *Urząd Gminy i Miasta w Goleniowie*
4. *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Goleniowie*
5. *Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Gryfinie*

24. woj. tarnobrzeskie

1. *Urząd Miasta i Gminy w Osieku*
2. *Urząd Miasta i Gminy w Połańcu*

25. woj. tarnowskie

1. *Urząd Miasta Tarnowa*

26. woj. toruńskie

1. *Urząd Gminy w Łysomicach*

27. woj. włocławskie

1. *Urząd Miasta i Gminy w Brześciu Kujawskim*

28. woj. stołeczne warszawskie

1. *Urząd Miejski w Wołominie*
2. *Urząd Miasta i Gminy Góra Kalwaria*
3. *Urząd Gminy Nadarzyn*
4. *Urząd Gminy w Zakroczymiu*
5. *Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania w Warszawie*
6. *Zakład Budżetowy Wodociągów i Kanalizacji w Nowym Dworze Mazowieckim*
7. *Otwocki Zakład Wodociągów i Kanalizacji*

29. woj. wrocławskie

1. *Urząd Miasta i Gminy w Kątach Wrocławskich*
2. *Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kątach Wrocławskich*
3. *Zakład Budżetowy „Wodociągi Średzkie” w Szczepanowie*
4. *Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Trzebnicy*

30. woj. zamojskie

1. *Urząd Miejski w Hrubieszowie*
2. *Urząd Miasta i Gminy w Zwierzyńcu*
3. *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zamościu*

4. Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Józefowie

31. woj. zielonogórskie

1. Urząd Miejski w Kargowej

2. Urząd Miejski w Żarach

3. Urząd Gminy i Miasta w Czerwieńsku

4. Zakład Komunalny w Czerwieńsku

5. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kargowej

6. Spółka Wodno-Ściekowa „Złota Struga” w Żarach

7. Przedsiębiorstwo Komunalne „PEKOM” S.A. w Żarach.

**WYKAZ PODMIOTÓW SKONTROLOWANYCH
PRZEZ DELEGATURĘ NIK W KIELCACH W 1996 R.**

1. woj. kieleckie

1. *Urząd Miasta i Gminy w Busku Zdroju*
2. *Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku*
3. *Urząd Gminy i Miasta Włoszczowa*
4. *Komunalny Zakład Wodociągów, Kanalizacji i Remontów w Bodzentynie*
5. *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Końskich*
6. *Zakład Oczyszczania Miasta sp. z o.o. w Ostrowcu Świętokrzyskim*
7. *Zakład Usług Komunalnych w Sędziszowie*

2. woj. tarnobrzskie

1. *Urząd Miasta i Gminy w Janowie Lubelskim*
2. *Urząd Gminy w Majdanie Królewskim*
3. *Urząd Miasta i Gminy w Opatowie*
4. *Urząd Gminy i Miasta Staszów*
5. *Miejski Zakład Komunalny w Nisku*
6. *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Ożarowie*
7. *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Spółka Gminy*

z o.o. w Staszowie

8. Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Tarnobrzegu

9. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Zawichoście.

WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH

OBOWIĄZUJĄCYCH DLA KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI

1. *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz. U. Nr 16, poz. 95; Nr 32, poz. 191; Nr 34, poz. 199; Nr 43, poz. 253; Nr 89, poz. 518; z 1991 r. Nr 4, poz. 18 i Nr 110, poz. 473; z 1992 r. Nr 85, poz. 428; Nr 100, poz. 499; z 1993 r. Nr 17, poz. 78; z 1994 r. Nr 122, poz. 593; z 1995 r. Nr 74, poz. 368 i Nr 124, poz. 601; jednolity tekst: Nr 13 z 1996 r., poz. 74; zm. Nr 58, poz. 261; Nr 106, poz. 496, Nr 132, poz. 622; z 1997 r. Nr 9, poz. 43)..*
2. *Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (jednolity tekst: Dz. U. z 1994 r. Nr 49, poz. 196; zm. Dz. U. z 1995 r. Nr 90, poz. 446, Nr 106, poz. 496, Nr 132, poz. 622).*
3. *Ustawa z dnia 24 października 1974 r. - Prawo wodne (Dz. U. Nr 38, poz. 230; z 1975 r. Nr 17, poz. 94; z 1980 r. Nr 3, poz. 6; z 1983 r. Nr 44, poz. 201; z 1989 r. Nr 26, poz. 139 i Nr 35, poz. 192; z 1990 r. Nr 34, poz. 198 i Nr 39, poz. 222; z 1991 r. Nr 32, poz. 131 i Nr 77, poz. 335; z 1993 r. Nr 40, poz. 183; z 1994 r. Nr 27, poz. 96; z 1995 r. Nr 47, poz. 243; z 1996 r. Nr 106, poz. 496; z 1997 r. Nr 47, poz. 299).*
4. *Ustawa z dnia 12 lipca 1984 r. o planowaniu przestrzennym (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r. Nr 17, poz. 99; zm. Nr 34, poz. 178 i Nr 35, poz. 192; z 1990 r. Nr 34, poz. 198 i Nr 87, poz. 505; z 1993 r. Nr 47, poz. 212); utraciła moc z dniem 31 grudnia 1994 r.*
5. *Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 89, poz. 415; zm. z 1996 r. Nr 106, poz. 496). Weszła w życie z dniem 1 stycznia 1995 r.*

6. *Ustawa z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 34, poz. 198; Nr 43, poz. 253 i Nr 87, poz. 506; z 1991 r. Nr 95, poz. 425; Nr 107, poz. 464 i Nr 114, poz. 492; z 1995 r. Nr 90, poz. 446; z 1996 r. Nr 114, poz. 542).*
7. *Ustawa z dnia 24 października 1974 r. - Prawo budowlane (Dz. U. Nr 38, poz. 229; z 1981 r. Nr 12, poz. 57; z 1983 r. Nr 44, poz. 200 i 201; z 1984 r. Nr 35, poz. 185 i 186; z 1987 r. Nr 21, poz. 124; z 1988 r. Nr 41, poz. 324; z 1990 Nr 34, poz. 198); utraciła moc z dniem 31 grudnia 1994 r.*
8. *Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. Nr 89, poz. 414; z 1996 r. Nr 100, poz. 465; Nr 106, poz. 496 i Nr 146, poz. 680); weszła w życie z dniem 1 stycznia 1995 r.*
9. *Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114, poz. 492; z 1992 r. Nr 54, poz. 254; z 1994 r. Nr 89, poz. 415; z 1995 r. Nr 147, poz. 713; z 1996 r. Nr 91, poz. 409 i Nr 156, poz. 773; z 1997 r. Nr 14, poz. 72 i Nr 43, poz. 272).*
10. *Ustawa z dnia 26 marca 1982 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. Nr 11, poz. 79; z 1984 r. Nr 35, poz. 185; z 1988 r. Nr 24, poz. 169; z 1990 r. Nr 34, poz. 198; z 1991 r. Nr 101, poz. 444; Nr 103, poz. 446 i Nr 114, poz. 494; z 1994 r. Nr 27, poz. 96). Utraciła moc z dniem 20 marca 1995 r.*
11. *Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16, poz. 78 i Nr 141, poz. 692). Weszła w życie z dniem 21 marca 1995 r.*
12. *Ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o finansowaniu gmin (Dz. U. Nr 129, poz. 600; z 1994 r. Nr 105, poz. 509; z 1995 r. Nr 124, poz. 601 i Nr 154, poz. 794).*
13. *Ustawa z dnia 5 stycznia 1991 r. - Prawo budżetowe (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r. Nr 72, poz. 344; z 1994 r. Nr 76, poz. 344, Nr 121, poz. 591 i Nr 133, poz. 685; z 1995 r. Nr 78, poz. 390; Nr 124, poz. 601 i Nr 132, poz. 640; z 1996 r. Nr 89, poz. 402; Nr 106, poz. 496; Nr 132, poz. 621 i Nr 139, poz. 647).*
14. *Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. Nr 121, poz. 591).*

15. *Ustawa z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz.U. Nr 76, poz. 344 i nr 130, poz. 645; z 1995 r. Nr 99, poz. 488).*
16. *Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz. U. Nr 116, poz. 505).*
17. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (Dz. U. Nr 133, poz. 637; z 1994 r. Nr 140, poz. 773; z 1995 r. Nr 153, poz. 776).*
18. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1986 r. w sprawie urządzeń zaopatrzenia w wodę i urządzeń kanalizacyjnych oraz opłat za wodę i odprowadzanie ścieków (Dz.U. Nr 47, poz. 234; z 1989 r. Nr 4 poz. 25 oraz z 1990 r. Nr 22, poz. 131 i Nr 89, poz. 522). Nie obowiązuje od 5 stycznia 1997 r.*
19. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz. U. Nr 133, poz. 638; z 1994 r. Nr 51, poz. 203, Nr 140, poz. 772; z 1995 r. Nr 153, poz. 775).*
20. *Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 23 kwietnia 1990 r. w sprawie inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi oraz warunków, jakim powinna odpowiadać sporządzona przez rzeczoznawcę ocena oddziaływania inwestycji i obiektów budowlanych na środowisko (M.P. Nr 16, poz. 126; utraciło moc z dniem 7 czerwca 1995 r.).*
21. *Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 13 maja 1995 r. w sprawie określenia rodzajów inwestycji szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi oraz ocen oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 52, poz. 284, zm. 1996 r. Nr 96, poz. 446); weszło w życie z dniem 8 czerwca 1995 r.).*
22. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 września 1980 r. w sprawie ochrony środowiska przed odpadami i innymi zanieczyszczeniami oraz utrzymania czystości i porządku w miastach i wsiach (Dz. U. Nr 24, poz. 91).*

23. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1987 r. w sprawie wysokości, zasad i trybu nakładania kar pieniężnych za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska (jednolity tekst: Dz. U. z 1991 r. Nr 89, poz. 404); utraciło moc z dniem 25 lipca 1995 r.
24. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 1995 r. w sprawie wysokości, zasad i trybu nakładania kar pieniężnych za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska oraz współczynników różnicujących wysokość kar pieniężnych (Dz. U. Nr 79, poz. 399); weszło w życie z dniem 26 lipca 1995 r.
25. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1991 r. w sprawie kar pieniężnych za naruszenie warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzone do wód lub do ziemi (Dz. U. Nr 125, poz. 557); utraciło moc z dniem 25 lipca 1995 r.
26. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 1995 r. w sprawie zasad i trybu ustalania kar pieniężnych za naruszenie warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzane do wód lub do ziemi oraz współczynników różnicujących wysokość kar pieniężnych (Dz. U. Nr 79, poz. 400); weszło w życie z dniem 26 lipca 1995 r.
27. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 15 stycznia 1991 r. w sprawie zasad prowadzenia rachunkowości (Dz. U. Nr 10, poz. 35 i Nr 124, poz. 554; z 1992 r. Nr 96, poz. 476; z 1993 r. Nr 46, poz. 208; z 1994 r. Nr 94, poz. 457) - utraciło moc z dniem 1 stycznia 1995 r. w zakresie unormowanym w ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. Nr 121, poz. 596).
28. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 1991 r. w sprawie planów kont dla zarządów gmin oraz dla jednostek budżetowych, zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych (Dz.U. z 1992 r. Nr 13, poz. 53).
29. Zarządzenie Nr 46 Ministra Finansów z dnia 1 sierpnia 1995 r. w sprawie szczególnych zasad prowadzenia rachunkowości oraz jednolitych planów kont dla państwowych i gminnych jednostek budżetowych i ich gospodarstw pomocniczych, zakładów budżetowych, państwowych i gminnych funduszy celowych oraz gmin i ich związków (Dz.Urz. Ministerstwa Finansów Nr 14, poz. 60).

30. Rozporządzenie Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 30 grudnia 1994 r. w sprawie metod i podstaw sporządzania kosztorysu inwestorskiego (Dz.U. Nr 140, poz. 793).

31. Rozporządzenie Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 30 grudnia 1994 r. w sprawie wartości robót budowlanych, co do których konieczne jest zabezpieczenie należytego wykonania umowy oraz form tego zabezpieczenia (Dz.U. Nr 140, poz. 794).

ROZDZIELNIK

*„Informacji o wynikach kontroli realizacji przez gminy zadań
w zakresie ochrony środowiska”*

1.	<i>Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Pan Aleksander Kwaśniewski</i>	<i>egz. 1</i>
2.	<i>Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Pan Józef Zych</i>	<i>” 20</i>
3.	<i>Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej Przewodniczący Krajowego Sejmiku Samorządu Terytorialnego Pan Adam Struzik</i>	<i>” 2</i>
	<i>Prezes Rady Ministrów</i>	<i>”</i>

4.	<i>Pan Włodzimierz Cimoszewicz</i>	<i>1</i>
5.	<i>Wiceprezes Rady Ministrów</i> <i>Minister Finansów</i> <i>Pan Marek Belka</i>	<i>”</i> <i>1</i>
6.	<i>Wiceprezes Rady Ministrów</i> <i>Minister Skarbu Państwa</i> <i>Pan Mirosław Pietrewicz</i>	<i>”</i> <i>1</i>
7.	<i>Wiceprezes Rady Ministrów</i> <i>Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej</i> <i>Pan Jarosław Kalinowski</i>	<i>”</i> <i>1</i>
8.	<i>Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji</i> <i>Pan Leszek Miller</i>	<i>”</i> <i>1</i>
9.	<i>Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa</i> <i>Pan Stanisław Żelichowski</i>	<i>”</i> <i>1</i>
10.	<i>Minister Zdrowia i Opieki Społecznej</i> <i>Pan Ryszard Jacek Żochowski</i>	<i>”</i> <i>1</i>
11.	<i>Minister Szef Rządowego Centrum Studiów Strategicznych</i> <i>Pan Zbigniew Krzysztof Kuźmiuk</i>	<i>”</i> <i>1</i>
12.	<i>Urząd Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast</i> <i>Pani Barbara Blida</i>	<i>”</i> <i>1</i>
13.	<i>Sejmowa Komisja Ochrony Środowiska , Zasobów Naturalnych i Leśnictwa</i>	<i>”</i> <i>45</i>
14.	<i>Główny Inspektor Ochrony Środowiska</i> <i>Pan Andrzej Walewski</i>	<i>”</i> <i>1</i>

5.	1 <i>Biblioteka Sejmowa</i>	” 1
6.	1 <i>Wojewódzcy Inspektorzy Ochrony Środowiska</i>	” 49
7.	1 <i>Wojewodowie</i>	” 49
8.	1 <i>Przewodniczący Wojewódzkich Sejmików Samorządowych</i>	” 49
9.	1 <i>Departament Organizacyjny</i>	” 10
0.	2 <i>Departament Planowania i Koordynacji</i>	” 3
1.	2 <i>Departament Prawny</i>	” 1
2.	2 <i>Departament Informacji i Analiz Systemowych</i>	” 1
3.	2 <i>Rzecznik Prasowy</i>	” 15
4.	2 <i>Delegatury NIK</i>	” 17
5.	2 <i>Departamenty NIK</i>	” 12
6.	2 <i>Departament Ochrony Środowiska i Budownictwa</i>	” 20
7.	2 <i>Główny Urząd Statystyczny</i> <i>Pan Tadeusz Toczyński</i>	” 1

